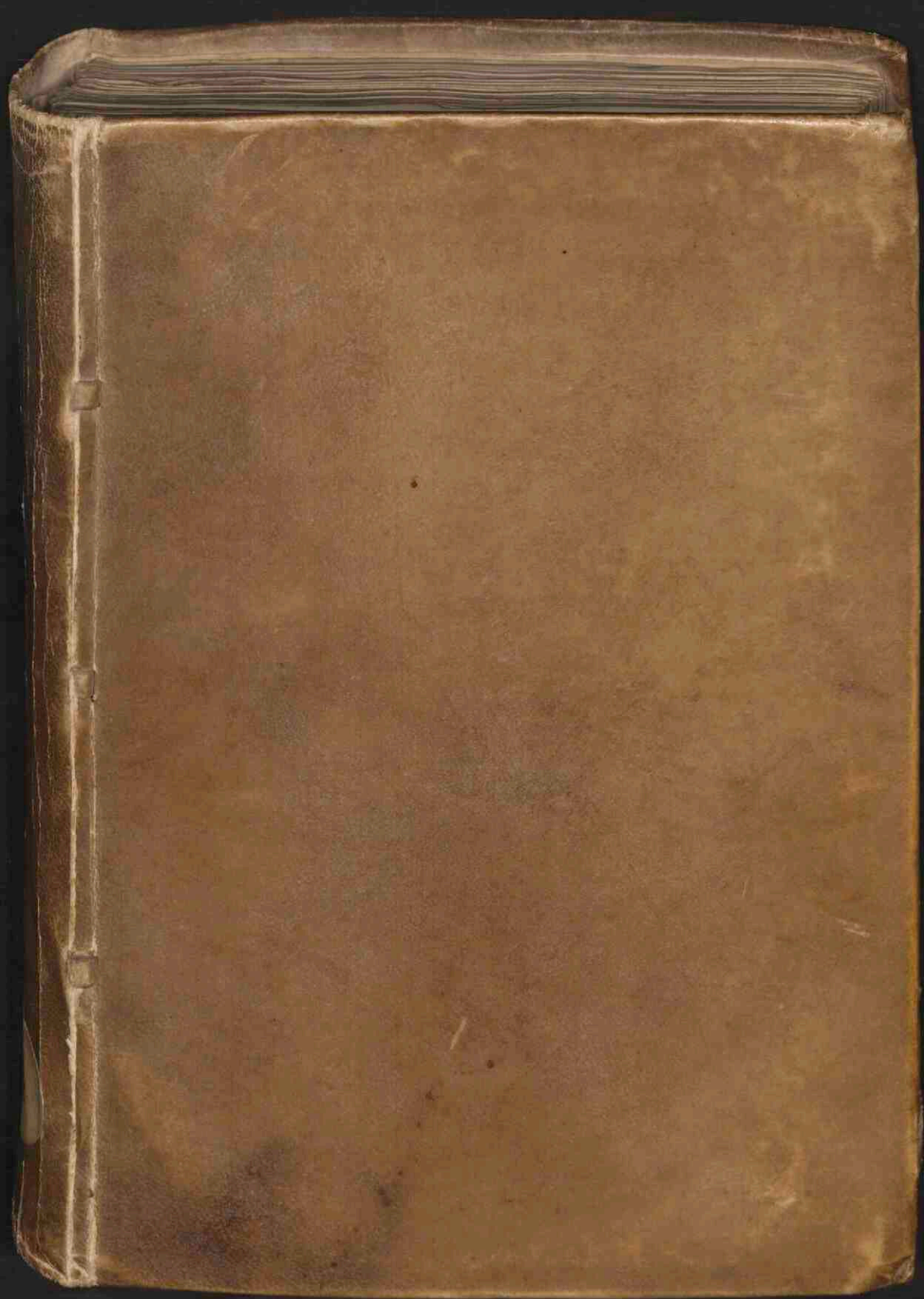

Sente Bernaerts ghedachten van des menschen onsalicheit

<https://hdl.handle.net/1874/338618>

Simy, Bernadette

31 M

I F. 7

V. G. 33.

Hs.
5 G 33

H. 1691.

(+) Deze brief komt ook voor in den Haagschen
Codex n. 154^l, op fol. 144 - 147, waar
blijkt dat de "frater infirmus in capite"
de kerkmeester Joh. van Arnhem was.

≠ uitgeg. in de Stedien en byds. III.

≠ de Lat. vertaling bij Surius,
S. J. Rubrochii opera, p. 259.

Dit Ms. van de eerste helft der 15^e eeuw
werd door mij aangekocht op de auctie
Enschede'te Haarlem. De inhoud is aan-
geduid op de 2 eerste bladen. De belang-
rijkste stukken zijn:

- Spiegel der Leechden, fol. xxij—lxvj.
zie Stadiën en Bijdrag. II, bl. 307, v.
- Brief van Geert Groote "tot enen mensche,
cranch van kroefde" (vgl. Kist en Ruygaards,
Archief. III, Bg-l. I), fol. xci^r—xcv. (+)
- Brief van Geert Groote "aen ene clusennersse"
fol. xcv^r—xcix. ‡
- Broeder Johan Ruysbroec van nederhande
becoringhe, fol. cxvi—cxxxvi. (Dit
merkwandig stuk is ~~reeds~~ opgenomen in
David's uitg. der Werken van R.) ‡

W. Moll.

Perk. 190 × 138. 130 fol. Opschriften der hoofdstukken en nummering der bladen in rood. Beginletters afwisselend in rood en in blauw. De initiaal op fol. 3 is weggesneden. Eerste helft der XV^{de} eeuw.

Sente Bernaerts ghedachten van des menschen onsalicheit, fol. 3a—34a.

Vertaling van de *Meditationes de cognitione humane conditionis* (Migne, P.L. 184. 485).

Dat spiegel der biechten, fol. 34a—68b.

Naar aanleiding van dit werk schreef W. Moll zijn opstel *Bijdragen tot de kennis van het Middeleeuwsch Bijgeloof*, verschenen in *Studiën en Bijdragen op 't gebied der historische Theologie*, uitg. door W. Moll en J. G. de Hoop-Scheffer, II (1872), blz. 387 vv.; vgl. ook 395 vv.

Van den heylighen sacramente te ontfaen; en andere stichtelijke tractaten, fol. 68b—93b.

Dese epistel wert ghesent tot enen mensche die cranc van hoefde was, enz. . . . bi Meyster Gherijt die groote, fol. 93b—97a.

Brief van Geert Groote; zie den Latijnschen tekst in *Archief voor kerkelijke geschiedenis inzonderheid van Nederland*, uitg. door N. C. Kist en H. J. Royaards, III (1831), bijlage 1.

Dese epistele wert aen eenre clusennersse ghesent van meester gherijt die groot, fol. 97b—101a.

Brief van Geert Groote, uitg. in *Studiën en Bijdragen*, III (1876), blz. 430 vv.

Een goede lere, en andere tractaten, fol. 101a—118a.

Hieronder „een gulden ketene,” uitg. in *Studiën en Bijdragen*, I (1870), blz. 411 vv.

Broeder Johan ruysbroec van vierderhande becoringhe, fol. 118a—128a.

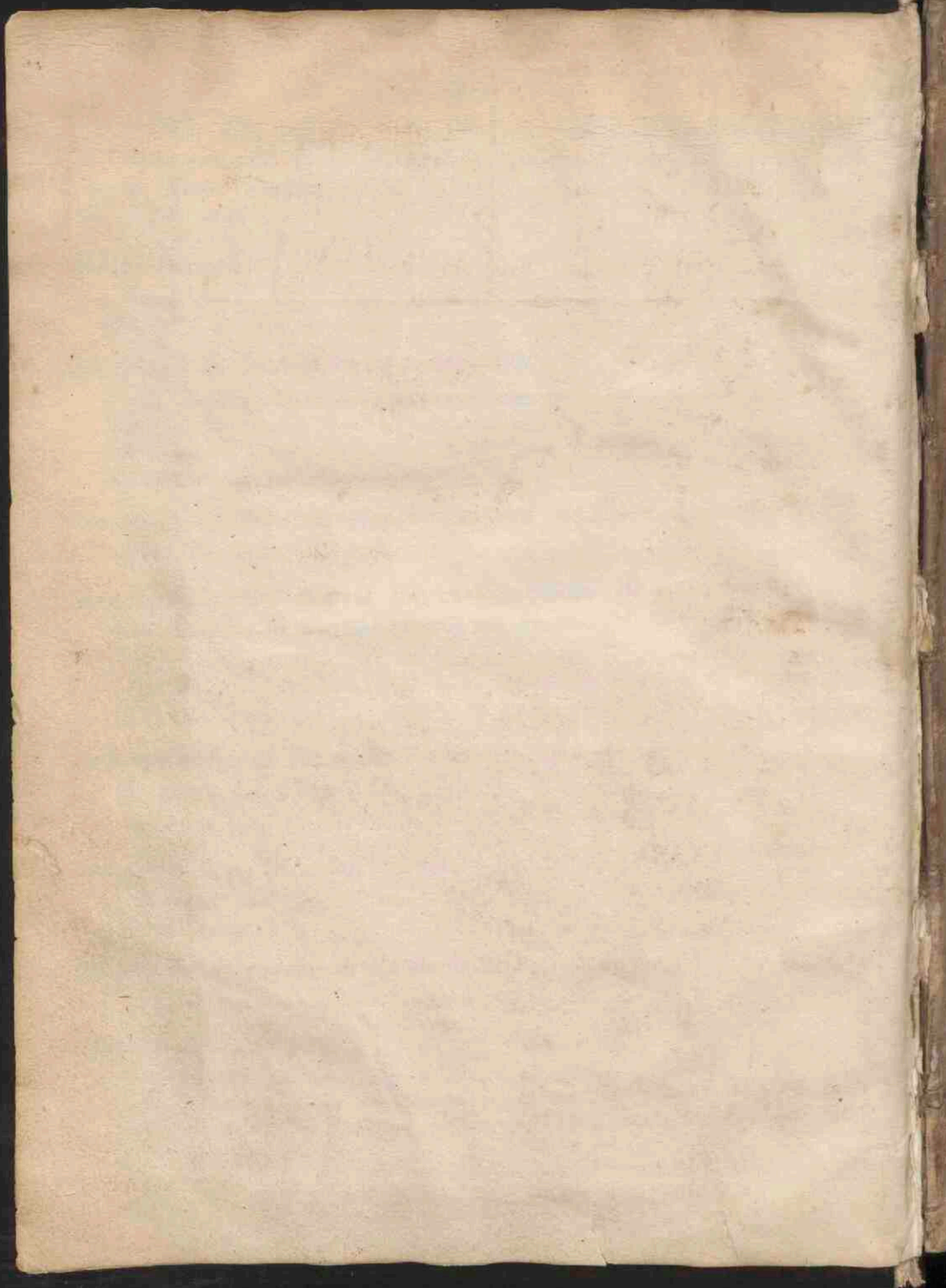
Utg. in *Ruysbroecs werken*, ed. David, IV, blz. 269 vv.

Gebeden, fol. 128a—130b.

Het laatste is onvolledig, daar fol. 130b in het midden van een zin afbreekt. Fol. 1a—2b: „Dit sijn die capitulen of materien deses boeces.” Fol. 2b staat: „Dit boec hoert den [besloten] nonnen regularissen totten heilighen eldusent meechden bynnen Utrecht.”

Breedvoerig is dit handschrift beschreven onder letter S (52) bij W. de Vreese, *De handschriften van Jan van Ruysbroecs werken*, Gent 1900, blz. 363 vv.

669
In de 18de eeuw heeft het toebehoord aan Is. Le Long, vergel. den catalogus van zijn bibliotheek, Amst. 1744, Mss. in quarto 49; na hem aan de familie Enschedé te Haarlem. Toen deze bibliotheek in 1867 onder den hamer kwam, werd het voor 12 gulden aangekocht door W. Moll; zie *Catalogue de la Bibliothèque.... formée pendant le 18e siècle par.... Izaak, Johannes et le Dr. Johannes Enschedé*, Amst. 1867, n. 508 en *Notice des prix*, etc., Ib., 1867. Na Moll's dood kwam het in bezit van de Universiteitsbibliotheek te Amsterdam, *Hand-schriftencatal.*, II (1902), n. 540, die het in 1908 aan onze bibliotheek heeft afgestaan.

Dit sijn die capitulen of materien deses boeckes.
welke men vinden mach bi den gheale als
hier na volghet ghescreuen. **D**at ierste is.

Vande inwendighen mensche als hoe die ziele se
uet een ghelikenisse der heyligher dueuondicheit
en dat herte een tempel gods is. **I.**

Vander bekennisse des menschen van bute en va
den anre des versheydens der ziele vaden lichaem. **ii.**

Vander edelheit en duochtheit
der ziele en va snoetheit des lichaems. **iii.**

Vanden lone gode te sien en vander hemelscher
gloren. **xi.**

Vander warachgher penitentie. **xiii.**

Van gheboersaemheit

Van ene minliken gheselle

Wat een trouwe knecht is

Vander nuticheit dijnne sluces onderzuekinghe. **xv.**

Van wat wi den zullen als wi beden en van
der enghelen dienst. **xvi.**

Vander reynicheit des herten. **xviii.**

Vander zekerheit des doodes. **xix.**

Vander onstadicheit des herte. **xx.**

Vander beschuldiginghe der zonden. **xxi.**

Vander beklinghe der sunden **xxv.**

Vanden berouwen **xxvi.**

Niet xxx.

Vander consciencien als si hoer zelue niet men

Van vroeghinghe der consciencien **xxvii.**

Van desen vianden dat vleysche die werlt en
die duuel **xxviii.**

Van duehande maniere der ghedachte **xxix.**

Vander glozen der hemelscher salicheit **xxx.**

Van cortheit deses teghenwoerdighe leuens **xxxi.**

Vander brechten spiegel xxxii.

In welker maniere men voerde priester come
sal En hoeme ierst segghen sal **xxxiii.**

Vanden zeue hoeft sinde En ierst va houdie **xxxiiii.**

Vanden tien gheboden **xlvi.**

Vanden vyf zinnen **lv.**

Vanden zeue werken der ontfermhich **lvi.**

Vande seuen sacramente der heyligh kerke. **lvii.**

Vande sunden die ghesundicht sijn In den mid
inden sone inden heylighen gheest **lviii.**

Vanden heylighesacramente te gaen **lviii.**

Hoe wi ons vander werlt kere zulle en der
minne gods gheheliken aenhanghe. **lxxx.**

Van xij. punte die den mensche hinderen aen
der minnen gods **lxxxi.**

Handwritten signature or mark at the bottom.

II.

III.

IV.

V.

2
Doe onse here gheschic is der sonne in drie maniere
vā En vā schoonheit des ewighe leuens **lxxxv.**

Vā stride teghe houer die ghericht. en gulsticht
En hoe die werlt bedrieghende is en wat loen
dat hoere minne nauolghende is. **lxxxvi.**

Vā mēigher hande goede punten die sunderlinge
wel diene tot ene goeden leuen **xc.**

En epistel die ghesent wert vā meyst Eberij die
grote tot ene die cranc vā hoefde was. **xcii.**

It een epistel des selte tot eenre chuyssens selte **xciii.**

It vā mēigher hande goede punte tot ene goede
leue En hoe nē vleyschlike becoringhe niet staen sal **xciv.**

Hoe nē gode en den werlde der werlt niet dienen
en mach En wat wachstich berouwe is. **C. iii.**

Vā dē ghebede. en vā anderē goede pūten. sunder
kinghe vā onderscheyde in te bereyde. **C. en. v.**

Wie dat een kerste mēsche hietet te wesen **C. x.**

Gesāus Vander gheesteliker ridderschap **C. xi.**

Vander oetmoedicheit **C. xiii.**

Vā eenre guldenre keten **C. xvi.**

Vā vierre hande becoringhe **C. xvi.**

Twe ghebeden vā dē heylighen sacramēte **C. xxi.**

Here ihu xpe Aendencie **Exxv** Aughelwe
Verlene mi ontfarmhinge god **Exxviii**
Ghebeden vā smiderlingher oefenighen der won
den ons heren ihu xpi. **Exxviii**.

Dit boec hoert dē nōnen regula
rissen tottē heilighē elfdusent meechdē by
nē vtrecte. na Christi geboorte seven
hondert dri en twintigh.

Hier beghinnen Dente vernacels ghedach
ten vandes menschen onsalicheit. Ende ierst
vanden inwendighen mensche.

ick niet. **A**nder lude aensie
 late hē seluen. **G**ode zoeken
 onts desen wtwendighen
 hen. en laten haer minne
 dinghe. dien god noch minne
 er is. **D**aer om sal ic mi
 nighen dinghe tot minne di

ghen dinghe. op dat ic van minne dinghe moe
 ghe opclimen tot hoghere dinghe en op dat ic moeghe beke
 ne van waen ic come en niet wete ic ga. **W**at ic bin en niet
 of ic bin. en also bi den bekennen myns selfs moe
 ghe comen totten bekennen gods. **A**lso veel als
 ic toeneme in bekennen myns selfs. also veel ghe
 nalie ic totten bekennen gods. **V**raden minne
 dighen mensche so vrynde ic die dinghen in min
 re ziden. oūmits welken ic gods ghedencke. en
 zie en begheer. **E**n dese drie dinghen sijn. **G**he
 buechnisse. verstandnisse en wille of minne.
Witter ghebuechmissen so ghedenc ic. **M**in
 verstandnissen besrouwe ic. en minnen wille
 omhelse ic. **A**ls ic gods ghedencke. so vryndiche

in mynre ghehueten
ghenoechte van hem.
Dighet mi te gheuen
demissen so bescoore ic
uē. en wat inden engh
lighen en wat inden
den menschen ¶ In h
pelic. want hi ist beghe
sonder beghe en eynde sonder eynde ¶ **W**t mi
verstaet ic hoe onbegrijpelic dat god is. want
ic en mach mi seluen niet verstaen dien hi
ghemaect heeft ¶ **I**nden enghelen is hi beghe
lic. want si begheeren hem aen te scouwen ¶
¶ **I**nden heylighen is hi ghenoechlic want si sta
delic salichlic in hem verbliden ¶ **I**nden crea
ture is hi te verwonderē. want hi alle dinc
moeghentlic schepper. wijslic berichter en goe
dertierlic besater ¶ **I**nden menschen is hi min
lic want hi is hoer god. en si sijn zyn volc hi
woent in hem als in sinen tēpel. en si sijn zyn
tempel. hi en veromwerdet niemant. mer wie
sijns ghedenct en verstaet en mint mit dien

is hi **W**i sullen hem minnen want hi ons
 eerst ghemint heeft en ons ghemaect tot sine
 beelde en tot sijner ghelikenissen. dat hi anders
 gheene creatuer gheuen en woude. **T**otse beelde
 gods sijn wi ghemaect dat is totter verstan
 denissen en bekennen sijns soens. bi wien wi be
 kennen den vader en verstaen en hebben de toe
 ganc tot hem. **W**ant niet alleen en sijn wi ghe
 maect na sinen beelde. mer oec na sijner gheli
 kenisse **E**n daer om ist behoerlic dat naden beel
 de is ghemaect. dattet ouereen draghe mitte beel
 de en den name des beelden niet ydelic deelach
 tich en si **H**ier om laet ons ieghenwoerdich
 maken sijn beelde in ons in ene luste des vrede
 in enen besconcken der waerheit. en in een begheer
 ten der minnen **L**aette ons houden inder ghehuech
 missen draghen wi hem inder consciencien en laette
 ons ouer al ieghenwoerdichlic eere **W**ant onse ziele
 is also veel sijn beelde als si sijns begripelic is en
 deelachtich mach wese **S**i en is sijn beelde niet.
 om dat si hoers selues ghedenck en hoer seluen
 verstaet en lief heeft. mer dat si dien ghedencke
 ende verstaen en lief hebben mach. **D**aer si of ghe

maect is Ende als si dar doet so wort si wjs
Want niet en is so ghelijc der oeuwerster wijsheit
als die redelike ziele. die mitler gheschuenisse ver
standemissen en mitler wille staet in die onspreek
like dicheit En daer en mach si niet in staen.
Din als si sijne ghedenck hem verstaet en mint
Daer om sal si ghedenckte hoers gods tot wes beel
de si ghemaeckt is. en si sal hem verstaen en minne
en oefenen. daer si altoes moeghe mede salich sijn
Salich is die ziele die god ruste in vinder en in
wies tabernakel god rustet. Salich is die ziele
die segghen mach. die mi gheschepen heuet die
rustet in mine tabernakel. Want hi en mach hoer
die ruste des hemels niet weyghet **W**aer om
laete wi din ons seluen en zoekē gode in dezen
verwendighen dinghen die bi ons is wil wi wese
bi hem **W**oerwaer hi is mit ons en in ons mer
noch tertijs oūmits ghelouen tot dat wi hem v
diene te zien in sijne ghedienten **S**unte pou
Wels die apostel segghet wi wāe xpm wonende
in onsen harte biden gheloue Want xps is in de
gheloue. dat gheloue is in de ghedachten. dat ghe
dachte is in der herten. dat herte is in der borste.
Want minen gheloue soe oefene wi god den seep

per en aenbeden den verlosser en ontbeden den
 salichmaker. **I**n ghelouen te sien in allen creatu-
 ren. ende hem te hebben in mi seluen. en dat bo-
 uen al desen onspreekeliker. vroliker en saligher is
 te bekenmen in hem selue. **W**ant den vader ende
 den soene mitte heylighen gheest te bekenmen
 dat is ewich leue. volcomene salicheit en die hoech-
 ste weelde. **W**elke nie oghe ghesien en heuet noch
 oer ghehoert noch in menschen herte nie en ghe-
 clam. **W**at groter claerheit **W**at groter zoetich-
 wat groter blyscap **W**esen sal inden bestouwere
 als wi gode van aensichte tot aensichte zullen
 zien die een licht is der verlichter. een ruste der
 ghecoefender. erfachticheit der weder comender
 en leue der leueder. en adone der verwinnder.
Aldus so vinde ic in mijre zielen eenrehande beel-
 de der oerster dricheit. die te oefene. te aenzien
 en te minen **O**p dat ic dier ghedencke en ghe-
 noechte in hebbe en bestouwe. alre mael dat ic
 leue bin ic schuldich weder te gheuen. **D**ie zie-
 le is dat beelde gods **I**n welker sijn dese drie. als
 ghehuuchnisse verstandemisse ende wille. **D**er ghe-

hueschmissen gheuen wi al dat wi wete. al ist noch
tan dat wi daer niet om en pensen. Der verstan
denissen gheuen wi al dat wi waerlic minnen
ghepense vinden en dat beuden wi oec der ghe
hueschmissen. Oinnits der ghehueschmissen ghelike
wi den vader. oinnits der verstandensissen gheli
ke wi den zone. oinnits den wille of der minne
gheliken wi den heylighen gheest. Niet en is in
ons soe ghelike den heylighen gheest. alse die wil
le of die minne welke minne die hoechste wille is
Die minne is een gaue gods also dat deser gods
gaue gheen hogher en is. Want die liefte ofte
die minne die wt god is en die god is die is pro
perlic gheheten die heylighe gheest. Oinnits sien
die minne gods ghestortet is in onzen herten
bi welker minnen in ons woent al die heylighe
dienoudicheit *vander bekeringhe des mensche van
bure en vade anyte des verscheide der ziele vade lichte.*

Naden veruendighen mensche so come ic va
minnen ouden. die mi eer verdoemt maecte
am gheboert. die sundere hebben mi arme sundere
in hoere sunden ghewonne en vander sunde op
ghenoeet. Die onsalighe hebben mi onsalighe
ingheleit in deser onsalicheit des lichte. *Niets*

mer en hebbe ic van hem den onsalicheit en sude
en die sterflike lichaem dat ic draghe. **T**onst ghe-
nen so haeste ic die mitter doot sijn wtghegauen
witten lichaem. en als ic hoer grufft aensie so en vin-
de ic daer niet in den affsche. worme stant. en cysin-
ghe. dat ic bin dat hebben si gheweest en dat si sijn
dat sal ic werden. **W**at bin ic? **E**en mensche va-
vloyender vuchtscheit. want ic was inder munte
der ontfanghemissen van menschedike zaden ontfan-
ghen. daer na een schuym. dat een luttel wassen
de is gheworden vleysche. **E**n daer na schreyende en
wenende wert ic ghegheuen der ellendicheit deser
werlt. **E**n siet te hant so sterue ic vol ongherech-
ticheiden en onmenschelicheiden. en te hant sal ic
brocht werden voer den strengsten rechter. om re-
dene te gheuen van alle mine werken. **W**e mi on-
salighe als die dach des oerdelts comen sal en die
boeken worden opgheloken. daer alle mine ghepe-
te en werken voer den here zullen vertreck werde
Van sal ic staen mit gheneyghden houede. beue-
de en veruact van groter scanden der quader-
cosciennen mit oerdel voer den here. alsoe ouden-
kende die misdaden mijne boesheide. en di sal
men segghen van mi. **S**iet hier den mensche

en sijn werken. so sal ic voertlegghen voerden
oghen al mine sunden en misdaden. En dat sal
gheschieden mit eenre gotliker cracht en mit wo
derliker snelheit dat enen yeghelic sine werke
sijn si goet of quaer altemael sullen in ghedenc
kenissen worden voort ghebrocht en mit besou
wene der ghedachten zullen si werden aenghe
sien mit wonderliker snelheit Ende die ghehoer
nisse sal daer die consuetie wroeghen of ontschul
dighen. En aldus te samen en sunderlinghe sulte
si alle worden gheordelt. En sal oerdel ougaen
van al sinen werke. en alle heymelichede alre
menschen sulte daer gheopenbaert werde allen
menschen En wat wi ons hier scamen te biech
ten dat sal hem allen werden gheopenbaert En
wat wi hier vernysen en bewimpelen dat sal daer
die wickende vlame verborren. Want dat wiede
vuur sal regniet ouer al sonder ophouden Ende
so ons god langher verbeit. Dat wi ons beteren
soudē. also veel sal hi ons te scerpeliker oerdelē
ist dat wijt versumen. En waer om so beghe
re wi dan so langhe tijt dit arme leuen In welkē
hoe wi langher leuen hoe wi meer sundighen
hoe dat leue langher is hoe die misdact menich

uoudigher is. **D**aghelics so wassen die quaetheid
 en die doersden werden ontrect. **D**icwile en licht
 lic wert die mensche verwardt bider woerspoec
 dicheit en vande wederstore en en weet niet wā
 neer dat hi steruen sal. **A**lso als een sterre aende
 hemel blincket en haestlike loept en seker te niet
 gaet. en also een wonckie vuers haestelic wtgaet
 en wort asche. **a**ldus haesteliken siet men dat le
 uen eynde nemen en die mensche valt als hi secht
 te staen. **W**ant also hi gheerne en blidelic woude
 merre in dese werlt en hi waent langhe leuen
 en hi besaret sine dinghen tot langher tijt. **D**an
 wort hi haestelic gheruckel totter doot en onuer
 sienlic verscherden vanden lichame mer mit gro
 ten angst en rouwen. **E**n dan so comen die en
 ghelen om die ziele te nemē en te brenghe voer
 dat oordel des ontsiende richters. **E**n als si dā ghe
 denck hoer quade en boze werke die si naecht ende
 dā ghewrocht heeft. so wort si beuende en soect
 hoe si dien onruken moeghe en bidder verst ende
 segget. **I**y gheuet mi een vie verste. **D**an sullen
 alle gader hoere werke recht of si sprekende sy
 den. **D**u heues ons ghewrocht wi sijn dine werke
 wi en zullen di niet bogheuen. mer wi zullen al

toes miti wesen en varen miti voer dat oerdel en
die sunden sullense wroeghen mit menigherhan
de misdiet en vele valscher ghetughe sulle die du
uele ieghen hoer vinden al mochten die wanach
tighe ghetughe ghenoech wesen tot hoerre ver
doememissen Die duuelen sullense veruare mit
graueliken en veruaeliken aensichten en mit
groter verwoetheit zullen si se vernolghen en zul
lense gripen also graueliken en eysselike en zul
lense willen houden en besitten. het en si datter
yement si diese verlosse. **D**an als die ziele vindt
die oghe besloten ende den mont en die andere
sinne des lichaems daer si mede plach wt te gae
en ghenoecht te zoeken in desen wtwendighen
dinghen so comet si weder tot hoer selue en sier
dat si allene is en naect en mit groter vsuchtm
ghe gheslaghen. **D**an sal si van mistroeste in haer
selue ghebreken en sal vallen onder haer selue
En want se om der werlt minne en om die ghe
noechten haers vleysches heuet afterghelate die
minne gods. so salse onsalich ghelaten werde van
gode in dier vren in also groter noot en sal de
duuelen inder hellen ghegheuen werden ewelic
ghesmit te wesen **A**ldus so wert die ziele des sun

ders begrepen vander door in dien daghe dien
 si niet en weer en in der vrien dat sijn niet en
 waende en wert versteyden vanden lichaem
 en tref en wech vol van innerheden beuende
 en doeuende. En als si en gheen onscout en he
 uet die si voer haer sunden tonen mach so ver
 baest si en wert beuende beuyret voer gode te
 openbaren. mit groter veruacernisse so wort si
 gheslagghen en mit menichuoudighen brande
 der ghedachte wert si gheaghet. als si inde swa
 ren gheualle der ontbindinghe des pleyse
 al lene haer en hem aendencker dien se
 moet ghenaken. en affscheyden moet van allen
 andere dinghen en althant vinden dat inder
 ewichheit niet en sal moeghen werden verwan
 delt. so meret si slechtelic hoe strenghe die ewighe
 rechtter comen sal en wat redene si gheuen sal
 hoers leuens voer die wreetheit so groter ghe
 rechticheit. Ende al eest dat si al haer quade wer
 ken die si verstaen mocht seer ghestunnet heuet
 nochtan als si comen sal voer den strenghen
 rechtter so salse myt hebben voer die dinghen
 diese in haer seluen niet en verstaet. Daer was
 set die myt als si penser dat si den wech des le

uens gheens sine en mocht voerbi liden sonder
misdaet. Nocht oec dat si louelic gheleest heuet en
is niet gheheel al sonder scout. eest dat ouer haer
gherecht werdet sonder ghenade. Want wie mach
behemmen hoe danich of hoe groot die quade sijn
die wi bedriuen inden loep ons tides en hoe veel
goeds te doen wi versumen. Want also alst suet
is quaet te doen. also ist oec misdaet dat goede
te laten. Daer om eest groot scade als wi noch
goet en doen noch goet en dencken. mer mit v
delen en onnutten dinghen late on se hte
vernulderen mer nochtā ist alre smaer een
werlic herte te behoeden van onghewilofde ghe
dachte. Het is oec alre smaer in cetschen onlede
sonder sinde te dienē. Daer om en mach niemē
hem seluen volcomelic oerdelē noch begripen
mer want die mensche becōmert is mit veelē
ghedachten so bliuet hi hem seluen in enigher
manieren onbekent. soe dat hi niet al en weet
wat hi liden. Daer om als hem die wiganc der
zielen dwinghet so wort hi mit groter wesen
veruaert. Want al ist dat hi ghedenct dat hi
die dinghen die hi wist in ghenen tiden en he
uet after ghelaten nochtā ontfiet hi die hi niet

en Beer. **Vander edelheit en doerbaerheit der zielen**
O ziele die gheedelt en vnd ghesoncht des lichaens
 biste mitten bedde gods gheuert inder
 ghelikenisse gods. ghetrouwet inder gheloue gheghifter mitte
 gheachter mitte enghelen. gripich der salicheit. **te vleser mitte**
 erfghenoet der goedertierheit. dedachtich der rede
 ne. **Wat** legghet di aenden vleysche waer om ghe
 doechstu dit. om dat vleysch so worde die vreemde
 sunden toeghewijst. en dym rechtuerdicheit wort
 gheachter als een doer. menstruaru. dat is een on
 reyn doer en wordes te mere ghebrocht. en alse
 niet en ydel gherkent. **Niet** anders en is dat
 vleysche dier du so grote gheselschap mede heues
 din seluyt dat vleysch gheworden is en ghesket
 mit eenre broescher cleitheit. **En** die tijt sal come
 dattet sal werden een onsalich stinckende aes en
 spise der wormen. **Oec** hoe zeer dat ment verhef
 fet altoes eest vleysche. **Wiltu** vlucht merken
 want doer gaet. doer mont. doer noese en doer
 ander doerganghe dms lichaens so en hebstu
 nie vulke vulnisse ghesien. **Wiltu** oec alle des
 vleysches onsalicheit vertellen hoe dattet ghe
 lastert is mit sunden. ghestricket mit ghebreke
 wtulietende in begheerlicheiden. **Becōmert** mit

omredeliken beroeringhen becommt mit pollu
cien oumits beduerflichkeit der drome beret altoes
tot quaetheit en tot allen sunde gheneyghet so sal
tuut te leste vinden vol alre scaemte en lasters. Om
dat vleysche so is die mensche ghelyc worde der ydel
heit Want daer wt heeft hi ghetref die onghoordi
meide beghefte mit welker hi gheuangen is ende
ghaermet tot ydelheit te minnen en tot boeske
den te doen. merke mensche wattu waerste wer
dijne gheboorte en wattu biste vander gheboorte
tot dijne doot toe en wattu wesen salste na de
sen leue. Voer was een tijt dattu niet en waerste
en daer na van eenre vulre materien bistu
ontfanghen en in enen vulen docke ghewon
den en mit onreynē ouerulovende bloede bistu
in dijne moeder lichaem gheuoder. Dijn eerste
roc was een alre vuylste vel scandina Gloes
scandina dat is een ander vel dat beschaffen
is bute om ene kinde in sijne moeder liue Al
dus ghecleet en gheciert quaemstu tot ons en
di en ghedenckes niet hoe vuyl dijn begin was.
die scoonheit en die gonsse des volcs en die
herte der roeghet en rijckeyden hebben di beno
men te bekennen wat die mensche is. Die mes

che en is anders niet dan stinckende zaet. een
zakke mit diecke. een spise der wormen. nade
mensche wormen. naden worme stanc en gysinghe
Also in enen onmensche so werden verwadel
alle menschen. Waer om verhouerdichste di onsa
lighche mensche. en waer om en merstu niet dattu
waerste een vyul zaet en te gader gheronne bloet
inden lichaem en dier na wtghesent in onsalich
eyde des leuens deser werlt en der sunden. en dier
na salstu worde een worme en in dinen graue spi
se der wormen. Wies verhouerdichste di eerde en
assche. wies ontfinghemisse is in sunden. wies
gheboorte onsalichheit en te leuen pine en te sterue
anre. Waer om wedstu dyn vleysche vet en ver
derste dat mit costliken dinghen. dat na luttel
dinghen die worme zullen eten inde graue. en du
en verderste dyn ziele niet mit goeden werken
en mit goeden zeden. die gode en den enghelen is
te ppenre in de hemele. waer om versmaerstu
dyn ziele en settes dat vleysche voer haer die vrou
we deerne te wesen en die deerne vrouwe. dit is
grote misbruikinghe. Alle die werlt en mach niet
gheliet werde der dierberheit eenre ziele. Want
voer alle die werlt en woude god sine ziele niet

setten die hi om die menschelike ziel heeft ghegheue
Daer om is zeer hoghe haer duerbaerheit die an
ders niet verlost en mocht werden dan mitten
bloede ons heren ihu xpi. **O** mensche wat wissel
saltu gheuen voer dine ziele die du om niet ghe
ues. en quam die zoen gods niet neder wtte store
sime vaders van sinen coninclyken stode op dat
hi se verlossede vander duuele macht want doe hi
se sach ghestricket mitten reep der zunde en te hat
den duuelen te leuceren als dat si verdoemt soude
worden ter ewigher doot. so beschreyde hi se die
haer schen niet bestreuen en conste. en niet al
leen en beschreyde hise. mer liet hem ^{oer} doden. om
dat hi se mitten duerbaren loen sime bloedes wou
de verlossen. **O** mensche bekeme hoe edel dyn
ziel is en hoe groot haer wonden waren. om
welke noot was dat die here ihu xps ghewonder
worde **En** ofte der zielen wonden niet gheweest
en hadde ter ewigher doot. nimmermeer en had
de die soen gods om haer ghesont te make ghe
storue **Daer** om en rekiene niet licht te wesen
dat hi din zielen. mer hebbe medelide mit
haer. welker du niet dat so grote moegheijht
so grote medeliden heeft bewijst. hi heuet om
di minen ghestont. **Din** oec du alle nacht din

ix

bedde mit berovinghe dijne herten en mit ghe
woenlicheiden der tranen. **E**n heuet wtghestort sy
bloet om dine verlossinghe. stont oec du dym bloet
mit daghelixen castinghen dijne lichaems. **E**n
al ist dattu niet om xps wille en moeghes dine
lichaem setten ter doot. dattu hem doch mit eenre
hande zachter en langher martelen settes. **E**n
en aensiemet wat dym vleysch wil mer wat die
gheest eyssche. **W**ant du zalt gloriose wesen. cest
dattu tot dmen god wederkerste. alsoe nocht.
dattu wt dmen lichaem en gheen sunde mede en
draghes en du alle vleckhe heueste ofghedwoeghe
Ic en mach die werlt niet versmade en mijn
vleysche haten. **B**egghet mi. **W**aer sijn die minre
der werlt. die werlttel thits mit ons waren
niet en is van hem bleuen den worme affsche
en cerde en affche. **W**erke ernstelic wat si sijn
en wat si waren. **E**n waren menschen als du
bist. si aten si droncken. si lachten en brochten haer
daghe ouer in weelden en in enen ogghenblic sijn
si neder gheuaren ter hellen. hier eten die worme
haer vleysch. **G**hinder is haer ziel ghegheue ten
ewighen vuer tot dat si weder vergadert worde
in onsaligher ghesestap en bewonden inde ewi
ghen brande die ghezellen waren inden sunden

Vant een yme falsche bewynden die een minne in
loeffheide bynt. **W**at heuet hem dan ghebater ydel
gloue. corte blyffcap. valsche richeit. moegheynst
der werlt. weelde haers vleysches. grote ghesinde
en die quade begheerten. **W**aer is hoer. licheit. waer
is hoer spoelen. hoer spotten. **W**aer is hoer berce
men. **W**aer is hoer houen die. hoer ouermoedich.
en hoer prisen. **O**ch hoe grote droefnisse na so gro
ter vrouden. hoe swaere onsalicheit na so groter
weelde. **V**an dier blyffcapen sijn si gheuallen in
en grote val en in groten tormenten. **E**n wat
hem gheschiedt is dat mach di gheschieden. **W**ant
du biste een mensche van eerden slyc va slyke.
Vander eerden bistu. en vander eerde leuestu en
totter eerden salstu weder comen alse comet dyn
leste dach die haestelic comen sal. en machsghien
hi sal wesen huden. **H**er is zeker dattu steruen
sult. mer onseker waneer. of hoe of waer. **W**at
die doot ontbeydet dyne ouer al en bistu wyse
so saltu haere oec ontbeyden ouer al. **V**olchtstu
den vleysch so saltu ghepincht werden inden
vleysch. **S**oerstu duerbacherheit en behaghesheit
der cleder. om die clierheit en behaghesheit so sal
ouder di ghestroyt werden die motten en dine
ouderfel zullen wesen worme. **W**ant die gherech

Ich hebstu welkuyt mede vleysch so saltu ghetormeter vde mede vleysch.

T.

naht gods en mach anders niet ordale di onse wike ver-
 dienē. **W**ie die werlt meer minnet di godē. gulsicheit
 meer di soberheit. oncrisheit di reynicheit die
 volghet den duuel en sal mit hem gaen in die ewi-
 ghe pine. **W**at droefheyden waendi. wat bitt-
 heyden. hantflach en schreyen di sal wesen als
 die quaden ghescheyden zullen werden vanden
 gheselschap der goeder en vanden bestouwen gods
 en zullen ghegheuen werden in die macht der du-
 uelen en mit hem gaen in dat ewighe vuer.
 Daer zullen si altoes wesen sonder eynde in stryde
 en in zuchten verre gheellendicht vande paradys
 en zullen werden ghecruint en ghetormēt in
 dat ewighe helste vuer. nimmermeer licht te
 zien. nimmermeer verlichtens te crighen noch
 nimmermeer wt te comen. mer dusent dusentich
 iaer pine te liden noch nimmermeer verloest te
 werden. daer die ghene die daer tormentē niet
 moede en worde. en die daer ghetormēt wer-
 den nimmer en steruen. En also berut dat vuer
 dattet nimmer en verteert dattet in heuet. En
 also worden die tormenten ghedaen dat si altoes
 vernietet worden. nader maniere der funde fun-
 den sal een yeghelic ghepijnt worden inder hel-
 len. En die ghehiken in misdaden. zullen toeghe-

voecht werden hoeren gheliken. om te samen
ghepynnt te worde. Daer en salmen anders niet
horen dan screyen. en hanggheslach zuchte ende
wenen. claghē. karmen en kiner singhe vā tan
den. **W**en en sal daer anders niet sien dan worme
en eysslike aenghesichte der pijnnes en veruaerli
ke ghedaente der duuelen. Die vrede worme zul
len biten dat binnenste inder hren. In die een zi
de sal wesen droefheit. in die ander zide zuchten
aemt. eysslike vrede en kiner singhe vā tanden.
En die onsalighe zullen bernen in dat ewighe
hellsche vuere ewelic. **E**n voert meer zullen si inde
vleysche ghepynicht werde mit vuere. en inden
gheest mitten worme der consciencien. Daer sal
wesen onuerdrachtlike droefheit. stanc sonder ghe
lyke veruaerlic aemt. die doot des lichaems ende
der zielen. sonder hope der ghenade. **D**er ontfarmly
ticheit. nochtan zullen si also steruen dat si ewe
lic leuen. en also leuen dat si ewelike steruen. **A**l
dus wert die ziele des sinders ghepynnt inder hel
len voer die sunden en die goede mensche werde
ghebrocht int paradys om hoer goede werken.
Hier om lijsen wi nu van twee een. weder in
pijnen te wesen mitte quaden of altoes verblide
mitte heylighen. Want goet en quact die doot en

.xi.

dat leuen sijn voer onzen ogghen ghesentet. tot welken dat wi willen so reynken wi die hant of ons die tormentē niet en veruaren dat ons doch die lone noden **Vādē lone gode te sien en vander hemel**

Dat loen is gode te sien. te leuē **sāher glouen** mit gode te leuē van gode te wesen mit gode en in gode te wesen die al zal wesen in alle dinghen gode te hebben die dat hoechste goet is. Ende waer dat hoechste goet is daer is die hoechste salichheit die oeuerste vroude. ghenmer vruheit. volmaerte minne ewighe zekheit en zekere ewicheit **D**aer is ghenmer blyscap volcomene wetentheit alle stoentheit en alle salichheit. daer is vrede. goedertierenheit. goetheit. doerheit en eer-samheit. blyscap. vroude zuetheit en ewich leuē lof glorie. ruste minne en zuete een drachticheit **A**ldus sal die mensche mit gode salich wesen. in wies confaenne en gheen funde en wert gheuonden die sal gode sien tot sinen wille. hebben tot sinne weelden. en ghebruken tot sinne vrolichheit. **I**nder ewicheit sal hi groren. inder waerheit sal hi bliicken en inder goetheit sal hi verbliden **A**lsoe sal hi hebben ewicheit te ghedueren. lichticheit te bekennen en salichheit te rusten **W**ant hi bougher sal wesen der heyligher stat daer die enghelen boughers sijn en god inder die tempel en sijn soen die

claerheit ende die heylighe gheest die minne **O** he-
melsche stat zeker woninghe vaderlant dat al
onthout in hem dat ghenoechte heeft volc sonder
murmureren. rustelike inwoenres. mensche die
niets behoef en hebben. **O** stat gods hoe gloriose
dinghen sijn van di gheseyt. als alreverblijdender
woninghe is in di. si verblijden alle in blijscapen
en in vrouden. si hebben alle ghenoechte van gode
Wies aenscounwen dat is goedertieren. wies aen-
sichte scoen. wies sprake suete hi is verweentlic
aen te sien. zuet te hebben. ghenoechlic te ghebru-
ken en hi is behaghele bi hem seluen en oümit
hem seluen ghenoech. hi is ghenoech totte loue
hi is ghenoech totten verdienste en bute hem en
derfinen niet zoeken. want men vint in hem
al datmen begheeren mach. **A**ltoes ist lustelic he-
aen te scouwen. hem altoes te hebben en in hem
altoes ghenoechte te hebben en sijn te ghebruke
In hem wert verclaert die verstandnisse. ende
die begheerte ghepuert om te bekennen en te min-
nen die waerheit. **E**n dit is alder mensche goet
te bekennen en te minnen sinen scepper. **D**aer om
dat verwoetheit dwinct ons te dorsten den bit-
teren dranc der sunden. die schijnbroekicheit deser
werlt na te volghen dat onghelucke deses ghe-

.m.

dendes leuens te liden en heerscapie der wrod ty
ranſcap te oudraghene. en niet meer te vliegghen
tot ſalicheit der heylighen. totter gheſelſcap der enghe
len totter feesten der ewigher blyſſcap en totter
vrouden des ewighen leuens. op dat wi moeghe
ngaen in die moeghentheit ons heren en zien al
toes die ouerulovende rijkheit sijner goeder rijkheit
Daer ſullen wi ledich weſen en ſien hoe zoete die he
is en hoe groot dat is die menſchuondicheit sijner
zueteheit. Wi zullen ſien die rijkheit der glorien
die eſaerheit der heylighen en die eer der coninci
ker moeghentheit. Wi zullen kennē des vaders
moeghentheit des zoens wiſſheit en des heylighen
gheestes goeder rijkheit ~~en~~ zachtnoedicheit En ald
zullen wi hebben dat bekennē der hogher dicheit
En ſien wi ouermits den lichaem die lichame
en die beelden der lichamen zien wi ouermits den
gheeste. mer dan zullen wi mitten ogghen onzer
zielen claerliken die waerheit ſien O ſalich beſou
wen te ſien gode in hem ſeluen en te ſien in ons
en ons in hem mit ſaligher blyſſcap en mit bli
der ſalicheit. wat wi begheeren dat zullen wi alre
mael hebben en niet meer en zullen wi begheere
en wat wi zien dat zullen wi minnen en ſalich
weſen ouermits der minnen. ſalich ſpreect ic. ouermits

zoetheit der minnen ende des bescontwens dit
sal wesen die somme der salicheit datmen verstaet
sal die clare goetheit in hoeren pueren wesen. begri
pen sal die onbegripelike dicheit en die verholte
heit der goetheit zullen openbaer wesen. Daer sal
men god zien ende minnen. en dat sien en die mi
ne sal al des menschen herte vervullen en verfa
den en dit sal wesen volmaectheit der zalicheit
hem allen sal wesen een tonghe. volhertelike blif
scap sonder verduete. ene begheerlicheit en een
ewighe minne. Daer sal bliuen die waerheit
Daer sal al vervullen die caritate en ghesceel ghe
selcap sal wesen des lichaems ende der zielen.
Die glorificande menscheit sal daer bliuen als
die sonne. Daer sal wesen rustelike en eendracht
like ghesontheit des vleysches en des gheestes.
Der enghelen erde der menschen sal wesen ene
blifscap. een tegader spreken en een werstap
die minne en sal niet quellen. noch die liefste
en sal niet smelten. Inder teghenwoerdicheit
van allen goede en heylighen en sal wesen moe
ghen moeghen gheen verduet der verleydenisse
Want die salichmakende teghenwoerdicheit der
godliker moeghentheit sal hem allen wesen alle
dinc. en haerre alre sal wesen mit ghemeen die

.pm.

almachticheit wijsheit vrede gherechticheit ende
verstandnisse. In dien vrede en sal niet wesen
ghedeelticheit van tonghen. mer medelike en een
drachtighe eendrachticheit van zeden en vā be
gherten. In der riuieren der weelden en sal niet
meer begheeren die opgheschopte versaeftheit also
groot sal wesen die zalicheit. Dier sal wesen op
gheschoeptheit der zalicheit. opūhene glorie en ouer
uolle blisscap. mer wie is tot desen dinghen bequa
me. zeker een mensche warachtich van peniten
tien. goet van gheschoersamicheden. van minlik
ghesestcap. een ghetrouwe knecht. **Van warachtich**

En mensche warachtich vā penitencien **penitē.**
die is altoes in rouwe en in arbeide hi is
rouwich vanden voergheledenē sunden. en hi
arbeit om te hoeden die toecomende sunden. dat
is warachtighe penitencie. altoes sonder verla
ten te bedroeven vanden gheledenē sunden. Also
te bescreuen datter misdaen is. dat men niet en
misdoe datter bescreuen is. Want hi is een bespor
ter en niet ghewae penitencie doende die noch
dat doet daer hi penitencie voer doen moet. Dier
om wilstu wesen in warachtigher penitencie
so laet of van sunden en en wil nūmermeer
sunde doen. want die penitencie is ydel. die daer

beulecker die nauolgende sunden **Van ghehoer-**

En goet ghehoersam mensche gheuet **samen**
sinen wille en sijn mer willen. op dat hi seg
ghen mach. **G**od mijn herte is bereet tot wies du
ghebuedes te doen. **M**ijn herte is bereet tot dinc
wencke haestliker dan een wencken bereet ghe
hoersam te sijn. **D**i allene bereet ledich te wesen
of minen euenkersten te dienen. of mi selue
te hoeden en te rusten inden bestouwen der he
melscher dinghen. **Wat een minlic gheselle is.**

Een minlic gheselle is allen luden dienstich
en niemant en is hi swaer. **W**ant hi is mi
nich tot gode. goedertieren tot sinen euenkerste
sober totter werlt. Des heren knecht sijns euenkerf
tens gheselle. der werlt here. **D**ie ouerste dinghe
heuet hi totter blijscap. ghelike dinghen tot sijn
re gheselschap. en die nederste dinghen tot sinen
dienst. **H**i en is niemant swaer. mer nedere di
nghen brenct hi totter mitscap des middels en
totter eerden der ouersten. **H**i trecket die nederste
en volghet den ouersten. **V**an dien wort hi be
seten ende dese nederste dinghen is hi besittende.

Die trouwe knecht. **Wat een trouwe knecht is**
is inden bestouwen gods en inder hoeden
sijns selfs. **D**aer om soe doe ten eerste tot dijnre

hoeden al dmen vlijt daer na verstaende dat
 nimmermeer en mach ghenoech wesen dme be
 hendighe eensticheit tot di te bewaren. **A**enroep
 die goetlike goedertierenheit. en voert op dattu vol
 brenghe moeghes den goeden en wel behaghe
 liken en volcomen wille dms steps. soe aen
 roep die enghelsche beschermnisse en bidde hulpe
 alle der gheerne die mit xpo regneren. **L**ope tot
 elke bi sunderlinghe. bidde enen yeghelike en roe
 pe tot hem allen te samen segghende. ontfermet
 mijns ontfermet mijns doch ghi die mijn vrien
 de sijt. ontfanghet den ghenen die v ontslaen is
 mer die doch van uwer broederschap is en va uwe
 gheslachte inden bloede onses verlossers. **S**iet die
 arme staet voer die doere hi cloppet en roept. **L**i
 ket op den cloppenden en leyden totten cominc
 op dat ic voer hem nederuallende tonen moeghe
 al minen noot en onsalichede die ic lide. **E**en
 lester wistote mit alre vlijcheit dym herte di
 nen prelate op dat gheen zunde daer in en bliue
 si en werde ofghedaen mit puerre biachte. **I**hm
 xpm sette oec als een teyken op dym herte. wat
 als xpo hoedet die doer dms herten en hi doer
 waere is dms herten ende bi hem in ende wigae
 al dat ghesinde des herten. so sijn daer oec mede

Dusent Dusent der enghelen verwarende die dore
der verwendigher zinne. Noch hier en darre en gheen
vreemde brice die ontsienlike saete om die vridich des der
Wachters en die hoede der enghelen *Vander nutticheit Dine*

Dinne heellheit saltu wesen selues onderzoekinge
een sochtuoudich ondersocker. Dijn leuen sal
tu daghelics mit der grauene ondersocke merke
vlijelic hoe veel du toenemes of hoe veel du ofne
mes. hoedamich du biste in dinen zeden en hoeda
nich in dinen begheerte hoe ghelijc du bist gode en
hoe onghelijc. hoena of hoe verre. niet oümmits
naheut of verheit der steden mer mit begheerte
der zeden. Dine di te bekennen di seluen. wanttu
biste veel beter en loneliker ist dattu di bekēnes
dan oft u di versumedes en bekennedes den loep
der sterren die crachte der crude. die cōplexie der
menschen. die natuer der dieren en du haddes
alle hemelsche en eertsche conste. Daer om weder
ghif di di seluen. en en moeghestu dat niet doen
altres of dicke soe doetet doch onderwisen. Regie
re dijn begheerte berechte dine werken bereppe dine
misdaden. niet en moet in di bliuen ongherastier
sette voer dijn oghe alle dijn ouertredinghe
sette di voer di seluen als voer een anderen. en
aldus bescreye di seluen. dine misdaden en dine

m.

sunden daer du gode mede veruoert heues. be-
 wies hem alle dine onsalicheit. toene hem die qua-
 quaetheit dinnre wederzaken. en als du di voer
 hem neder slaeste en di hem offerste mit tranen
 ic bidde di dattu mijns dan ghedenckes. Want
 sent dat ic di bekent heb minne ic di in xpo.
 en daer ghedencke ic dinn daer die quade ghepen-
 se ontfien pine. en die cersame ghepen se ver-
 dienen loen. **E**en altaer gods daer ic sonder
 en priester sta. so gaet mit mi dine ghedencke-
 nis. du salste mi oec also doen ist dattu mi mi-
 nes en mi delachtich makes dinnre ghebede
 daer inden ghedachten begheer ic mede teghen
 woerdich te sijn. daer du voer di en voer dine
 vrende stontes minighe ghebede voer gode. **N**iet
 en verwondere di al segghe ic teghenwoerdich
 want minstu mi daer om dat ic een beelde gods
 bin. so bin ic di also teghenwoerdich also du di sel-
 ue biste. **W**ar dat du selue biste wepelic dat bin ic
 want een beelde gods is een yeghelike ziel. daer
 om wie in hem seluen gods beelde zueket. also
 wel sinen euen kersten als hem selue zuect hi
 En wie dat beelde zueken in hem selue vint
 in allen menschen hi dat selue beelde bekent.
 Die besouwighe der zielen is verstandnisse

Daer om siestu di soe siestu mi Want ic anders
niet en bin dan du En ist dattu gode minnes so
minstu mi als naden beelde gods. en ic die goede
mine mine oec di En also als mi een zucke ende
tot ene haesten so sijn mi altoes onderlinghe te
ghenwoerdich in ons als in gode in wien mi
ons minen *Van wat mi den zulle als mi bedē en*

Als du in die kerke gaeste *vad' enghelē dienst*
te beden ofte singhen. so laet bute bliuen.
Dat gheruyssch der vlopende ghepenst. en vghete
te mach die sorghe alre wtwendigher dinghen
op dattu allene gode moeghes ledich wesen het
en mach gheens sijn wesen dat yement spre
ken moeghe yers war mit gode die swigghende
oec sprecet mit alder werlt. Daer om ghedencke
sijn die dijnē ghedenct. hoer den sprekende di
op dat hi di sprekende tot hem moet hoere also
salt wesen daer men dat gotlike lof sal beralen
dattu daer mit rechter werdsheit en pochtuoudich
bi staeste dattu al die worde der heyligher en got
liker schriftuere vltichke deneste. niet en seg ic dat
iet doe. mer dat ict gheern woude doen. en dat ict
niet en heb ghedaen dat berout mi. en ict niet
en doe dat moyt mi. mer du dien meer ghenā
den is ghegheuen mit begheerte en mit minighe

xvi.

ghebede die goedertieren oren ons here bughe
 tot di. mit tranen en mit zuchten bidde hem
 zachtmoedelic voer dine misdaden en mit ghees-
 teliken sanghe. In al sinen werke loue en glou-
 fiere hem want gheen dinc en luster meer de
 ouersten borghere te sien. gheen dinc en mach
 men vroliker bide den ousten coninghe als hi
 selue betrughet door den ghere segghende. Die offer-
 hande des loues sal mi eeren. O hoe salich waers-
 tu moechstu eens besouwen mit gheestlike oghe
 hoe die princen voercome vergadert mitte san-
 ghers. mids onder die ionghe maechde spelende
 in bonghen der zuetheit. val alre verblidene vro-
 lichheit. so soustu sonder twiuel sien mit welker
 sochtuoudicheit en vrolicheit si sijn onder die san-
 ghers. bistaende dien die in ghebede sijn. blyuende
 dien die in goeden ghedachten sijn. bouewesende
 dien die in rusten sijn. voerwesende dien die die
 dinghen veruen en besorghen. mit die ouste mac-
 ghentheyde minne hoer medeborghers en verbl-
 den te gader hochlike voer die gheen die dat er-
 ue der salicheit ^{alle in} grijpen. si sterke si lere. si bester-
 men si voersien ^{alle in} hen alle dinghe si begheere alle
 onse toedemist. want si verwacht dat die neder-
 val hoerre stat van ons mochte weder ghemaect

Verden. **V**luchtelic maghen si en hoeren gheerne
goet van ons. **E**rnstelic doerlopen si middelen
tusschen gode en ons. trouwelic gode brenghende
onze zuchten en ons deuotlic weder brenghende
sijn ghenade. si en veromwerden niet te wesen
onze ghezellen die te hant sijn ghemaect onze
dienre. **W**i hebben se doen verbliden doe wi ons
bekeerden tot penitencien. **D**aer om laet ons haef
ten hoer bliffchap te vernullen van ons. **W**edi
so wie du biste du die begheerste weder te keren
tot dien datter wt is ghespoghen en weder te gaen
totten slike. waenstu dattu hem behaghen zult
inden oerdel die du van so groter verhopeder bliff
chap wilt berouen. **E**n verbliden he doe wi qua
men tot penitencien als van dien die si saghe
wedergheroepe vander poerten der hellen. **M**er
wat salt dan wesen ist dat si ons weder sien here
vander poerten des paradys en afterwert of
gaen die alrehanr hebben den enen voet inde
hemel. **w**ant al sijn wi mitten lichaem hier be
neden wi zullen onze herte opwerts hebben
Daer om laet ons lopen niet mit screden des
lichaems mer mit versuchten en mit begheer
ten des herten. **w**ant niet alleen die enghelen
mer der enghelen scepper verbeit onzer. **G**od die

onder verbeit onzer als sine kinder en erfname
 op dat hi ons sette op ^{af} syn goet Die zonne vber
 onzer als syn broeders en mede erfname. op
 dat hi die vrucht synre gheboerten en dat loen
 syns bloets offere gode sinen vader Die heylighe
 gheest verbeidet onzer want hi is die minne ende
 die goedertierenheit in welken wi van ewichede
 syn voersien **noch** des en is gheen twiuel hi en
 wil dat sine voersienicheit werde veruullet Daer
 om want ons alle hemelsche hof verbeidet ende
 begheert. so laet ons die weder begheere mit also
 groter begheerten als wi moeghen. want mit
 groter scanden en scaemten. sal hi totten houe
 comen. die hem niet sinderlinghe zeer en begheert
 ver so wie mit eenpaerliken ghebede en mit
 stadelike ghepynse inden hemelschen houe me
 de wandert die sal van hem zekere wtgaen
 en daer mit groter bliffchap ontfanghen wor
 den. Daer om so waer du biste ganc in di selue
 en bidde. bistu verrevanden bedehuyes niet en
 zueke enighe stede want du biste die stede. bistu
 inden bedde of in anderen steden. bidde. want
 daer is die tempel en daer die tempel is daer sal
 men stadeliken bidden en mit ghebugheden
 lichaem dat ghedacht oprechten tot gode. En

als gheen stonde en is daer die mensche niet
in en ghebruiket der goetheit en der barmhertich
gode. also en sal wesen ghene stonde hi en sal
hem hebben teghenwoerdich inder gheloeft
nissen. **Mer** du segghe. ic bidde daghelics. ende
en sie gheen vrucht mijns ghebedes. mer also
ic totten ghebede ga. so ga ic daer weder of. mi
en antwoert niemant mi en sprekent niemant
toe. nyement en gheeft mi iets wat. mer ic sijn
ne te vergheues arbeiden. Aldus sprekent die messt
like swaerheit en niet en merket water of
louet en seit die gotlike waerheit. waerlic ic seg
v wat ghi eyghende bidder. gheloeft dat ghi
ontfaen zult. en het sal v gheschieden. Daer om en
acht niet snode sijn ghebet. want dien ghene
dien du biddes en achtet niet snode. mer eert
coemt wt dine monde so heet hijt scriuen in sij
boec. en een van twee zullen wi hopen sonder
twiuel. Antwer hi sal ons gheuen dat wi bid
den. of dat hi bekent ons nutter te wesen. **Vand**

Peynse van gode wattu **reynichheit des hte.**
alre best peynse moeghes. en vandi selue
dat alre quaerste dattu moeghes. En dat saltu
van hem en vandi meer ghelouen dan du moe
ghes ghepeynsen. Al dien tijt die du om gode

.xviii.

niet en penses. Die dencke alle hebben verlore
 Alle dinc is vreemde van ons. mer die tijt is
 allene ons **D**aer om wes gode ledich en waer
 du biste daer wes dijns selfs **E**n en ghif di niet
 den wtwendighen dinghen. mer wes hem als
 oft u hem gheleent waerste. **I**n welker stede du
 biste vertrecke dinc ghedachten en omkeer vers
 in dinen ghemoede dat salich is. wāt elke stede
 totten ghedencken is bequaem. **D**aer om mit
 alre lichticheit vergader sijn ghemoede. **w**one
 valic mit seluen en inder wijsheit dijne her-
 te verwanderende. **G**hif daer gode een groot wijs
 gheciert huys sijn auentmael in te doen want
 dat ghedachte des wijen mans is altoes bi gode
 hem zullen wi altoes voer ogheuen hebben. oū
 mits wien wi sijn. sinake en leuen **O**p dat
 wi wesen souden heb wi hem tot ene schepper
 op dat wi souden wijs wesen heb wi hē tot ene
 leerte op dat wi souden salich wesen. heb wi
 hem tot enen milden gheuer der wtwendigh
 zuericheit **E**n daer in bekennen wi in ons dat
 beelde der oenerster dienuoudicheit wāt alsp hi
 is. en wijs is en goet is. alsp sijn wi vā onser
 manieren wesende. en weten dat wi sijn. en
 minnen onse wesen en onse weten. **D**aer

om ghebruik di seluen als die tempel gods om
datter in di is ghelijc gode. Want die oeuſte eer
gods is hem te eerē en natevolghen. bistu goed
tieren so volckstu hem want dat ghedachte des
goedertieren menschen is dat heylighe tempel gods
en sijn herte dat alre beste altaer. **D**u doeste he
er bistu ontfarmhertich als hi in allen mens
chen ontfarmhertich is. want dat is gode een be
quaem offerhande allen lude goet te doen om
gode. Doe alle dinc als die sden gods op dattu
sins weerdich sijste die di heeft ghewerdicht soe
te heytē. In allen dinghen die du doeste bekēne
dat god teghenwoerdich is. daer om hoede di dat
in quaden dinghen die ghenoechlic sijn dijn
sien en dinc ghedachten niet en vermeerren
niet en spreke of en doe dat ongheworloft is al lus
tes di. noch mit enighen daden of woerde of tey
kenen en verdoernegode die ouer al teghenwoer
dich is en siet wattu doeste of sprekes of denckes
Groter hoeden is di noet. namtu voer die oge
des rechtens leues die alle dinc besouwer. noch
tan bistu mit hem altoes zeker waer du di he
also bereydes also dat hi mit di ghewerdigherte
wesen. En is hi niet mit mitter ghenade. soe
is hi mit di mitter wreken mer we di is hi also mitti.

.xxx.

en vimmer wedi. hi niet also mit. **W**at op den is god. broent
 dien hi niet en castijt. want wien hi hier niet
 slaghen niet en betert. inden toecommende oer
 del soe verdoemt hime. **Vand' zekheit des doot**
Dat is zeker. dattu die doot dieghet ouer al
 en dattu die duuel laghet. op dat hi dijn vel
 grypen. moeghe als si wint lichaem gaet. mer
 di en wes niet vernuert. god die in di woent
 ist dat hi in di woent hi sal di verlossen vander
 doot en vanden duuel. want hi is een trouwe
 gheselle. hi en begheuet niet die in hem kopen
 hi en werde eerst begheuen. **D**an wort hi beghe
 uen als dat heit wil delic wtloeft mit quade
 en onnutte ghedachten. **D**ier om mit alre soch
 uoudicheit en hoeft saltuut hoeden en houden
 op dat god dier in moeghe rusten. **W**ant in al
 len creaturen die onder der zonnen mit wer
 like. ghesheit sijn becomert en is niet hogher
 dan des menschen herte. niet edlere noch gode
 gheliker. **D**ier om en soet hi noch en begheert
 vandi niet anders dan dijn herte. **H**ier ome
 reynighe dat mit puerre biechten en mit sta
 dighen ghebede. op dattu mit reynen herte mae
 ghes gode zien. oümitte stadighe omfouwinghe
 gods. **E**n in allen steden wes hem onder. **A**nnich

en aendichtich. **B**esette dine zeden dattu vredelic
syte in di. **W**inne alle menschen en hem alle be
wys di minlic. **o**p dattu biste vredelic en een kind
gods. **A**ls salstu wesen een goet momie heyligh
oeruoedich en gherechtich. **E**n als du dusdanch
biste so ghedenk mijns. **W**e mi dat ic dese dinghe
segge en niet en doe. **E**n ist dat icse zulke tijt doe
niet langhe en volghet ic. **D**ese dinghen houde
ic inder ghehoorsamen en niet en houde icse minste
leuen. ic hebbe inden woerden en leyder niet inder
zeden. **D**ie ewe gods weder kante ic inder herten
al den dach en inden monde. en ic de teghen die
ewe. **I**c leze daer in vander gheestelicheit en ic min
ne meer die lessen dan tgheliker. nochtan inder
warheit so en leert mi anders niet alle godlike
scrifture dan al den dach te beden gheestelicheit
te minnen. enichheit te houde en caritate te heb
ben. **o**er ic arme onsalighe en behoeuich der
ontfermherticheit loep snelliker totter lessen
dan totten ghebede. **I**c wil lieuer lezen dan mis
se hoeren. **B**eydet mijns yement die mi spreken
wil van sijne noot so nome ic een boeke dat de
se of die hebben woude en leze daer in en lezende
verlieze ic die vruchte der caritate en die tonen
ghinghe tot goeder tiericheit. die trane der be

xx.

Weghinghe die nutticheit der wiffen. en dat fcon
wen der hemelfcher dinghen. nochtan en is niet
in desen leuen datmen zueteliker gheuoelt. noch
ghiafiker neemt. noch dat des menfchen ghedach
ten also ftadelike of trocket vander werlt mine
Niet en fteret fo wel den moer teghen die becoen
ghe. niet fo wel en verwecket den menfche en helpt
tot allen goede werken en tot allen arbeide

Niet en is in my **Vader onftadich des herte.**

Onftadigher noch onghetadigher dan mijn
herte. dat also dicke gode vercoert alft mi laet
en wtuloyt mit quaden ghedachten. **M**ijn herte is
een ydel herte. werlt en onghetadich. alft va fime
felte vrien wille wort gheloyt en derft der godlike
hulpen en fime rades. fo en macht in hem feluen
niet gheftande. mer boue allen becoenlike dinghe
ift becoenlike. **H**et wert vertoghen doer onteynt
like dinghen. en hier en daer loepet in ontellike
dinghen. **E**n al fochter ruft in menigher hande
dinghen ten vint niet. mer onfalfich in de arbe
de blyft en ydel van ruften. **M**it hem felue en
draecht niet ouer een van hem felue heeftet wa
draftich gheluyt. van hem felue of fponnetet als
de gheen lof mift en houder. **H**et verandert de wil
le **H**et wandelt die raden en het finert mienre di

ghen en bieket oude dinghen. ghebrokene din
ghe wedermaectet. en wedermaecte dinghe ver
wandeltet en ordniert in andere en andere ma
nieren. want het wil en het wil en nimmermeer
en blyffet inden selue staet. **A**lso als een moele
haestelic omwender en niet en versmaet warme
dier. in leit het en maect. ist dar men daer niet
in en leit het maect hem seluen en vertoert. **A**lso
is mijn herte altoes in enen berouere en nimmer
meer en rustet. slaep ic. of waer ic. het droemt
of het peynset wat dat hem teghen coemt. **E**n
also als sant een moelen verduer ist dar men
daer in doet en pie beulcket en kaf berouert. **A**l
so wort mijn herte van bittere ghedachte ghe
stoert van onreynen beulcket van ydele ontrus
tet en moede ghemaect. **E**n want die toecome
de blysscap niet en weket noch die goetlike hulpe
niet en begheert. so wortet verueret vander mi
nen der hemelsthe dinghen en wort berouert
mutter minnen der eerscher dinghen. **E**n alst of
ghider van dien en bewonde wert in dese so wor
tet ontfanghen vander ydelheit. wtghelent in ver
weentheid. aenghetoghen vader begheerlicheit.
bedroeghen vander weelden. beulcket vander on
cysheit. ghequecket van gheerichheid. ghestoert va

toornicheden en ghepijnt van droefheden. **A**ldus wort dat herte mit onsalighen zake vdiend
in alle misdade. **E**n wanten enen god die he ghe
noeghen mocht heeft ghelare so wertet in veel
dinghen verstroyet hier en daer en gucket waert
moeghe rusten en ten vinder niet dat he moe
ghe ghenoeghen alsolanghe tot dattet wederkeer
tot hem. **V**an ghepernye in ghepernye wortet ver
leydet en van menigherhande begheerte en be
comerighen wortet verwandelt. op dattet doch
mit veranderinghe der dinghen mochte worde
veruult dat van grootheit of van ghedaente der
dinghe niet en mach werden verzader. **A**ldus
ghader des herte onzalicheit dien ontoghe wort
die goetlike ghenade. **E**n alst tot hem selue weder
coemt en hem onderzuet watter ghedacht heeft
so en vintet niet want ten was gheen oerber
mer een ghepernye dat vele maect van niet. **A**l
dus bedruecht ten lesten dese visierighe die for
miert was van des duuels bedriechmissen. **G**od
ghebiet mi dat ic hem biede mijn herte want
ic dien god die mi ghebiedet niet en bin onder
danich daer om bin ic mi selue wederstrubbich
en teghen. **E**n daer om en mach ic mi seluen
niet bedwingen also langhe als ic hem niet en

bin onderdanich. mi seluen sal ic diene onwillen
die hem niet en wil dienen willens. En daer
om tinnert mijn herte meer in eenre vren dan
alle mensche mochte maken in enen iaer. mit
gode en bin ic niet verenighet. Daer om bin ic in
mi seluen ghedeelt. mit hem en mach ic niet
werden verenighet dan mitter caritate noch onder
danich wesen dan mitter oetmoedicheit. noch ghe
waerlic oetmoedich wesen dan mitter waerheit.
En hier om ist oerberlic dat ic mi onderzueke
in waerheyde. en dat ic bekenne hoe snoede hoe
broesch en hoe glidende ic bin. Daer na als ic alle
mine ianerheyden bekenne. so ist mi noot dat ic
hem aenhanghe ouermits wien ic bin. soud wien ic
niet en mach. noch niet en bin. En wat ic va gode mitte
juden bin ghagien so en mach ic niet wed' totte comen dan
ouermits waerrebiechte.

Van beschuldiginghe der sude
Daer om so behoort mi te behen dat te behen
is want iuumer meer inder seluer manne
ren of mitter seluer aendachten dat ic heb ghe
sundicht. so en heb ic die zunde niet ghebiecht
noch al ghedocht. ymer om die ontfout of om die
menichuondicheit. Dat ic ghebiecht heb en heb ic
niet puerlic ghebiecht om die dorperheit. Oec heb
ic mine biecht ghedeelt dat ic alrehande priestere

alrehande dinghen woude openbaren en so ma-
 ic sonder ghenade tot welker ghenaden ic wien-
 de te comen mit ghedecfelder blicke **H**et is een
 verrommende gheuenscheit die zunde te deysen
 en boue of te seker en die van binne niet wt te
 trecken nutter wortel. Die blicke en is niet nut-
 te si en si in warachtheiden des mondes ende
 wt puurheit des herten. op dat daer drie sijn die
 dat ghetuych ons gheuen inde hemel die vader
 die soen en die heylighe gheest. **L**aet ons toden
 onzen monde en onzen herte dat ghetuych des
 priesters. op dat in ewer of in daer ghetuyche
 staen al omc woede **W**er segstu. **H**et is mi
 ghenoech allene gode te biechten. want sonder
 hem en mach mi niemant van zunde absol-
 ueren **D**aer antwort sente **J**acob toe en niet
 ic en seit beliet onderlinghe unre sunde **H**et is
 herde bequaemlic dat wi die mit sunde gode on-
 ghehoersam hebben gheueest dat wi mit penitē-
 tien ons veruermoeighen voer sinen priesterē
 en dienstknechte **E**n die mensche die totter ghe-
 naden gods te behoude niet en behoefde enighes
 middelaers. en diese verliest en machse niet we-
 der enighen sonder middelaer. **D**er mensche **D**aer
 om sal hi zuchten en vresen en amtelic voer die

ontsien en veruact wesen en doerlopen sochtuou
delic zucken hulpers en voerbidders en nederual
len oetmoedelic voer die menschen die niet en
woude oetmoedelic bi staen sinen scepper **Want**
dat is dat alre salichste dat hi mit herte berou
helbe en ~~minen~~ monde biechte die misdaden.
op dat god die ten iersten daer bi is oünnits g
ne datter herte berouert worde totter berouenemisse
Daer na moet bi sijn dat hi den biechtende ghe
nade gheue der sündē **Mer** gheuecht dat een sün
dich mensche waerachtich berou hadde van sine
sunden. en onderlopende enighen artikel des noe
des niet en mochte comen ter biechten. so zulle
wi trouwelic des ghelouen datter die oeuerste
puester veruult in hem dat die sterflike pueste
niet en mochte **En** alre hant ist ghedaen voer
godē dat die mensche waerliken biechten woude
mer dat hi niet en mocht veruullen **Want** hi
die biechte niet en heeft in versmademisse inghe
sloten mer die noot heeftse beletet **Van behen**
Om dat ic ontsach die mēnch **der sunden**
uoudichheit van minen sündē. so ontsach
ic ander lide sunden te berespen en hier om so
heb ic gheweest een oeker des doots **Want** dat
venijn dat ic mit berespenmocht hebbe inghedene dat

du

XXIII **I**ch heb omvondich ghehad te ghe
 en heb ic niet wighedene. **I**ch heb omvondich ghehad te ghe
 die ande die mi van minen sunden begripen no
uder. **E**n die ic minen soude heb ic ghehater. **D**ie
 dinghen die mi scaeden of mishaghe de heb ic be
 gheert dat si niet en waren. nochtan wist ic wel
 dat si in hoerre nature goet waren. **E**n van enen
 goeden maker waren gheernaect. mer daer om
 scaeden si mi want ic quaet was en icheer q
 lie ghebrukede. want niet en is mi teghen dan
 ic selue. myn ist wat dat mi scaden mach. en ic bin
 mi seluen een boden en een last. **I**ch begheerde oec
 dat god myn zunden niet weten en soude of niet
 pinen en woude of en mochte. **E**n aldus woude
 ic dat god waer omvins ongheerrechtich en omach
 tich. en waer dat soe. so en waer god gheen god
En is gheen houde die boue mine houerde die daer
 om syn die woerde mynre misdaden verre va
 mynre salicheit. **H**oude is wer god alrezeer v
 smader noch ten mach niet wesen dat die mis
 che mit hoer vermach comen inder ghenaden.
En hebben versheyden herbergghen. noch si en wo
 nen niet te samen in enen moet diert niet en
 was ghecorloft te same te wonen inde hemel.
Inden hemel is houerde die gheboren. mer also on
 ghedachtich in wat weghen si neder gheuallen

is en machse mer weder naden valle daer co-
men **E**lke die lucht mit reghene of mit grof
couden of mit groter herten beuaen was so heb
ic teghen gode qualic ghemurmurt **W**at alle
die wi ontfanghen hebben tortē ghebruken des
leuens. die lieren wi om torten ghebruken der
zunden. **W**aer om wel recht is dat wi die in al-
len dinghen ghesundicht hebben in allen dinghe
werde gheslaghen **D**icke tortē herlighē dienste
heb ic mine stemme ghebroken. op dat ic te zuete-
liker zoude singhen. en sochte meer ghenoechte
in melodien der stemmen dan inder berou-lis-
des herten. **M**er god dien niet en is verborghen
wat men onghewilft misdoet en zuet niet lich-
teicheit der stemmen. mer die puerheit des si-
want als die sangher verzueten wil dat volc
mutter stemmen. so verdoert hi gode mit quade
zeden **O**erlof te spreken of yet te doen heb ic die
lic gheareghen mit groter stalkheit van mine
pelate. **I**c onsalighe en mercte niet dat die gheen-
ken seluen bedriecht die heymelic of opebaer he-
des pijn dat sijn gheestelike vader hem beuele
dat hi selue begheert **E**en nachte of een messe
of een ander snoede dinc heb ic die alrezeer be-
gheert en en hebbs niet ghebrecht want icker wer

xxiii.

ghene zunde en hielt om die onduerbaerheit
 der dinghe. nochtan inder waerheit so en scheftet
 niet zeer enigherhande snode of duerber dinghe
 te begheeren als die begheerte duer of ghelijc wor-
 den beulect. want dat mes en is gheen zunde mer
 die begheerte des messes. noch goudt en is gheen
 zunde mer die begheerte des goudes. **Ende** arbe-
 de en heb ic niet also veel ghearbeit als ic soude
 of mochte. **Ende** swighen heb ic oec ledich ghe-
 weest dats alte grote sunde. **W**ar inde swighe en
 sal niemant also ledich wesen dat hi in die ledich-
 gheen oerber en sepe. **S**ijns euenklostens. noch
 also werliende dat hi die bestouwinghe gods niet
 en zueke. **S**uttel vordert hi hem seluen die den an-
 deren niet en vordert als hi mach. **Vade beroumen**
Vanden misdaden heb ic mi beroumt en waen-
 de datter waer een merkelike doeghet doet
 was een val der sunden. **V**aden doegheden heb ic
 oec misdaet ghedaen. want als gherechticheit ou-
 gaet hoer mate so wint si een misdaet der waer-
 heit. en alte goedertierenheit winnet ontbondenheit
 der disciphinen. **A**ldus ist dieke misdaet dat men
 waent dat doeghet is. **E**n als men listelic laet
 gaen te berespen die misdaet soe waent me dat
 ter zachtmoedicheit si. **E**n die zunde der traechheit

Wert dicke ghehepen ^{te wesen} dorch der rusten. **I**c heb
mi dicke gheuenst dat ic niet en was. **I**c heb ghe
seit dat ic wilde dat ic nochtā niet en wilde. een
ander zeyde ic mitte monde. en een ander meen
de ic mitter herten. **E**n aldus onder eens scaeps
aelle verhide ic eens vosses consciencie. **W**aer
lic het is eens vosses consciencie te hebbe laune
wandringhe. beestelike ghepense. gheueynste buch
te. cortte en zelden boverlicheit. copunctie. ghe
hoersamheit sonder innicheit. ghebet sonder aen
dacht. leer sonder stucken. **g**he. sprake sonder
voersienicheit. **O** hoe hert ^{en} sijn mi dese woerde
die ic spreke. want al sprekende sla ic mi selue
nochtan inder waerheit want ic niet en mis
sie ⁱⁿ sinder te wesen. mer mijn zunde bekenne
dat sal machschen bi gode onzen here den goed
teren rechter wesen een beragher der ghenaden
die selue bekennighe vanden misdaden. **D**aer om
sal ic suggen mijn onzalicheit op dat licht sijn
goedertierenheit hem beoere. **I**c sal segghe mi
ne zunden. want bekennighe der zunden is be
ghin der zalicheit. **I**c draghe een grote krone en
een ront cleer. ic houde die reghel der vasten. **I**c
singhe totten ghesetten vren mer mijn herte
is verre van minen god. **A**en siende van buse

minnen verwendighen mensche. so waen ic dat
 mi alle dinc behoudelic si en ic en voel niet den
 binnensten worm die mine binnenste sinaghet.
 Die vreemde aen mine naeste en ic en hebbs niet be-
 kent. En daer om wanderde ic altemael in diendi-
 ghien die buten sijn. en onbekent minne binnenster-
 dinghe bin ic wtghestort ghelijc water en bin te
 niet gheworden. verghetende der gheladenre dinghe
 en die toecomende dinghe niet voersijende. Ic bin
 ondanckbaer gheworden ten welanden. beroyt ten
 quaden en traech den goeden. *Vander ofsaeten wa-*
En sie ic mi niet in. *neer si hoer seluen insiet.*
 so en bekenne ic mi niet. mer sie ic mi in.
 so en mach ic mi selue niet draghen. Also vele din-
 ghe vinde ic in mi die verdich sijn berespinghe en
 confusien. En hoe ic mi dicker en subtiliker onder-
 zucke hoe ic meer onmensschelicheiden vinde inde
 hoeken mijns herten. Want van dier tijt dat ic be-
 gonste te zundighen. so en mochte nie enen dach
 voerbiliden sonder zunde. en noch en ophoude ic
 niet te zundighen mer van daghe te daghe zude
 doe tot zunden. en die zunden die ic voer oghe heb
 en bezuckte ic niet. Scandelijke dinghe sie ic. mer
 en schame mi niet. droeuende dinghen sie ic. mer
 nochtan en bedroeu ic mi niet. En dats een tey-

ken des Dodes en een bewysinghe der verdoeme
nissen. want een lit dat die zandheit niet en
welc is doot en een onuoelike sieckheit is onhelpe
lic. Ic bin lichtuerdich en onghelonden en en be
ter mi niet. mer totten zunden die ic ghebricht
heb keer ic weder daghelics. noch ic en hoede
mi niet voer die kule daer ic in gheualle heb
gheweest. of enen anderen heb in zien vallen
Vals ic schreyen of bidden soude voer mine su
den die ic heb ghedaen en die doechden die ic
heb verslymt. o mi leyder so ist mi teghen om
ghekeert want ic bin verlaumet en vertrouder
vinder vuercheit des ghebeers en bin al rede son
der ghenoecken conghelkenen en daer om en
mach ic mi seluen niet bescreuen want die gra
de der tranen is mi ontgaen **Van vroeghinghe**
Mijn zunden en mach ic niet **der consciencien**
verhelen want wernverts ic ga mine oga
encie diaecht dat mit hoer dat ic daer in gheset
heb ist goet of quaet **S**i houtet den leuenden
si weder gheuet den doden dat si ontfanghe heeft
te bewaren. ist dat ic quaet doe. si is daer bi. ist
dat ic goet schijn te doen en ic daer of verheffe
si is daer mede. si is mitten leuende si volcht de
doden. ouer al is si mi glorie of sande. si is on

uerschedelicheden beuelinghen die si ontfan-
ghen heeft. **Aldus** in minen eyghenen huze en
van minen eyghenen ghesinde heb ic waeghen
rechtens en pijnes. Die consciencie woecht mi
die gheschoetsnisse is ghetouch. Die redene is recht.
Die vleyschelicke wille is kerker. Die angst is pijn.
Die ghenoechte is pine. Also veel ghenoechte als
hebben gheweest. so veel zullen der pinen wese
want daer wi of verweenden daer werde wi
of ghepijnt. **Van dwer-hande vaden dat vleysch.**

Mijn heer mijn **die werlt en die duuel**
god help mi want die viande hebbe mine
ziele al om bekeghen alse dat lichaem. die werlt
en die duuel. Den lichaem en mach ic niet ont-
liken noch veraghen. dien te gheuen sijn behoef-
des is noot. want hi is mi aenghebonde. ic en
moets niet doden. ic moeten voede. mer als ick
vermake. so voede ic minen viant teghen mi
Ist dat ic ghenoech ere en het vroem wert. sijn
ghesontheit wert mi teghen. Die werlt heeft
mi ombenaen en besetter ouer al. en als doer
vif poerten heeft si mi ghewonder. mit hoeren
schutte doer die vif sinne mijns lichaems en
die doot gaet in doer mine vinsteren in mine
ziele want dat oghe niet ome en ofkeert de sin

14
mijns ghedachten **D**at oor hoort en conenghet
dat aendachte mijns herten. dat rukken hindert
dat gheperns. die mont sprekhet en wort bedroeg-
ghen. die brant der oncuyscher begheerte wort
verwerket om enighe sijn sake **E**n ten si dat
mer snellike verdrue en wtspunwchaestelic so
wort al dat lichaem daer mede becommert onse-
ken en bormende. **T**en ierste noept si dat vleysch
een luttel. daer na beuleet sijt mit dorperre ghe-
noechlicheit dat ghedachte. te lesten mit consent
der quaetheit krijcht si dat ghedacht in haer be-
dwanc **E**chter die viant den ic niet zien en
mach en daer om mi te min voer hem hoeden
die heeft sinen boghe al redt ghespannen en daer
in sijn scutte bereyt dat hi mi schiet. hi heeft
gheseyt dat hi die stricke behude zoud. en sprac
wie salse zien **H**i heuet ene stric gheset in gou-
de. en in ziluer. en in allen dinghen die wi mis-
bruke werden wi ghestric als wi daer qualic
ghenoechte in zoeken **H**i en heuet niet allen
gheset enen stric. mer oec lijn. dat lijn is die
minne des besitens die begheerte der maechscap
die gheerichheit der eeren die ghenoechte des vleys-
ches daer die ziel in wort gheuungghen en ghe-
lijmt dat si niet en mach vliegghen oer die stra-

ten des ouersten spino mitten vederen des besou
 wens. Die gheschutten des duuels sijn toern
 + indicheit. oncuysheit en ander zund daer die
 ziel mede wert gheswont. En wie is die ghene
 die sijn vuerighe schutten mach worden. O mach
 mi want ouer al sijn mi strid. ouer al vlieghe
 die pile. ouer al sijn becotinghen. ouer al amten
 worverts ic mi wende. daer en is gheen zekerheit
 En die dinghe die verzachten of versware die
 ontsie ic. hongher. eten. slapen. waken. arbeit.
 rust. stunden teghen mi. Niet min en is mi so
 ghe voer spotten dan voer vertoernien. veel lude
 heb ic mit spot ghestandilziert. Niet min en ot
 sie ic voer spoedicheit dan wederspoet want voer
 spoet bedriecht mijn aendacht mit hoerre zue
 ticheit. wederspoet want si wat bitterheyde heeft
 als een bitterdanc maect mi verworpen ende
 veruerlic. Dat quaet dat ic heymelike doe. ont
 sie ic mi meer dan dat ic openbaer doe. mit dat
 quaet dat niemant en ziet dat en begrijpt nie
 ment. en daer me voer den begriper gheen amyt
 en heeft. daer togaet die becoerre te zekerliken
 en die quaetheit wort te lichtliker volbrocht. En
 daer om en ist gheen wonder want ouer al sijn
 is. ouer al amyt. ouer al salmen wesen vnaert

En als den wonderenden inder vyande lande noot
is hier en daer om te sien en tot allen gheruyt
den hals om te doen. dat vleysch inder mi zach
trecken. die werlt ydelheit en die duuel buterheit
Valso dicke als enich vleyschlic ghedachte of
ghenoecste myn herte clopper ontamelic va spise
van dranc. van skipen en van anderen dinghe
dier ghelelike die totter sorgen des vleysche behore
so toe spreect mi dat vleysch **V**als ydele ghedach
ten in mynre herte van begheerte der eere de
se werlt vander bodemelicheit en van houer
digher vermetelheit dit is dat mi dan toespreect
desse werlt **E**n als ic verwecket werde in mi
nen moet torten toern of tot buterheit dat is
een raet des duuels. dat men anders niet en sal
wederstaen dan ghelelike den duuel en anders en
sals mens niet ghehoeden dan als vander vo
doememissen. dat hoert den duuelen toe dat si al
toes quade rade ingheuen. en ons hoert toe des
niet te volghen In ons ist of wi verwoene wil
sen wesen **O**nser gheen en wort gheworpen in
enighe zunde sime ondancs. Die duuel mach
werpe becoringhe niet consent te gheuen staet
in ons want also dicke als wi wederstaen ver
winnen wi den duuel verblide wi die engheken

en so eeren wi gode. Want die here vermaent ons
dat wi verhoere. en helpt ons dat wi verwinnen.
Die stridende wachtet hi. die inden stride ghebricke
opheffet hi en die verwinende croont hi. **Van**
hij vleysch dwerfde maniere der ghedachte.

Die van slake en dwer om heb ic van hem slie
lic en vleyslic ghepeynse. ydele en curiose wand'
werlt. quade en bitter ghepeynse vande duuel.
Dese due vynde aenmechten en veruolgte mi
nu openbaerlic nu heymelic mer altoes boeslic.
Die duuel gheuoort meer inder hulpen des
vleysches want meest scadet die huys want.
dat vleysch is mit hem ghegaen in een vbont
tot minne verkeringhe. Want inden zunden
is ghebooren en in zunden gheuoedet en in sine
oersprong alte zeer verderft. mer alte veel meer
ghelastert van quade gheuoente. En hier of ist
datter so sterplic begheert teghen den gheest dat
tet stadelic murmurert en onlydsam is in dis
ciplin. Datter verboden dinghe radet en en vol
ghet niet der redene. noch men en mach hem ver
biede mit ghene ampt. hier so gaeter toe. desen
helpt des ghebruker die bedueghelike serpente.
die want des menscheliken gheslaches. die an
ders ghecon begheerte en heuet ghecon ander boer

scap en ghenen blift dan te verderuen omze-
le. Dese is die ghene die eenpaerlic quaetheit be-
gheert. hi spreect behendelic. hi nider constelic
hi beduerft stallelic. onghescolofde berouwinghe
inblaect hi en verijnde ghepernse onsteect hi. hi
berouet stride. hi voedet den hat hi verweket die
gulscheit. hi beroert die oncuysheit. hi doet op-
schinnen die begheerten des vleysches. hi berou-
det die oerzaken der zunde. en mit dusent conse-
te scaden en laet hi niet of aen te clappen der
menschen herten. Dese is die ghene die ons
mit onsen stor slaet. en bindet onse hande mit
onzen eyghene gordels. op dat onse vleysch dat
ons tot eenre hulpen ghegheuen is ons wor-
de in enen scade en valle. Swaer is dese strijt
en groot anxt te versten teghen den huys viant
en alre meest want wi vreende sijn en hi bor-
gheris. hi woent in sijn rike en wi sijn ellen-
dich en pelgrinne. En het is groot arbeit te si-
den also stadelic die grote striden teghen stalle-
heit en cloetheit der duuelscher beduerflichkeit
die so stark is ommits sine natuerlike subtyl-
heit en kringher oefeninghe sijner quaetheit

O myn god *Vader glorie der hemelsch salich.*
verlosse mi van minen vanden. en va

Den ghenen die mi haten want si sijn ghesten-
 ket bouen mi En ic die tot desen daghe toe
 hebbe ghelouet teghen mi seluen alrehan- bi
 uwer ghenaden moet beghinnen te leuen ~~mi~~
~~want~~ also zullen wi leuen op dat alst lichaem
 wort ghegheuen vanden wormen inde graue
 dat dan die ziele blide si mitten heylighen inden
 hemel. Der werts salmen den gheest oprecht en
 daer hi gaen sal. Der werts zullen wi haesten
 daer wi altoes zullen leuen en nimmermeer
 angst en zullen hebben te steruen mer ist dat wi
 aldus minen dit ghidende en vallende leue daer
 wi mit aldus groten arbeide in leuen daer wi
 mit eten mit drincken en mit slapen nauwe
 moeghen volden der nootturften ons vleyschs
 veel meer zullen wi minne dat ewighe leuen
 daer wi en ghene arbeit en zullen liden daer al
 toes wesen sal ewighe vrolichheit die oecste salich-
 salighe ruheit en die salighe salicheit daer die
 menschen zullen wesen ghelijc den enghelen gods
 en die gherechtighe zullen blencken als die zone
 in dat rike hoers vaders hoe danich waendi sal
 dan wesen die claerheit der zielen also dat licht
 des lichaems sal gheuen die claerheit der zonne
 daer en sal wesen ghene droefheit gheen angst

ghenen rouwe. gheen ontsien. gheen arben en
en gheen doot mer ewighe ghesontheyt volker-
der daer altoes. **D**aer en opstaer gheen quaer-
heit noch des vlesches onsalicheit. **D**aer en is
gheen ziele noch te maet gheen noot. **D**aer en is
hongher. noch dorst koude noch hette. noch moecht
van vasten noch gheenrehande bedwinghe des viants
noch wille tot sündē. noch moeghelicheit te mis-
doen. mer altemael salt bliffen en vrende be-
sitten. en die menschen die daer verzeller wde
mitten enghelen zullen ewelike bloyen sonder
enighe crancheit des vlesches. **D**aer sal wese on-
crnelike vrolicheit ewighe salicheit. **I**n welker
die daer eens wort ontsien altoes wort hi daer
behoude. **D**aer is ruste van arbeide. vrede van
vyande. lusticheit van der menichheit. zekerheit
vander ewicheit. verweentheit en zuenheit in
der scouwinge gods. **E**n wie is die niet en be-
gheert mit groter haeste daer te wonen om
den vrede en om die lusticheit. om die ewicheit
om dat scouwen gods. **A**ldaer en is niemēt pel-
grim. mer wie verdienen daer te comen die
zullen zekerlike daer bliue in hoeren eyghenen
vaderlike erue altoes blide en altoes verzader
vanden bescouwen gods. **E**n hoe veel meer hier

xxx.

venet voer den anderen gode gheloeft is
 also veel te meer loons sal hi ontfien En hoe
 veel meer hi gode minde also veel te naerre
 sal hi hem scouwen wien te scouwen is sond'ghe

Die daghe *Van contheit deses teghewordighe leues*

Des menschen sijn als die scheem opter eende
 en hier en is gheen merren en dan en is die mes-
 che hi na niet als hi schijnt te staen. Waer om v-
 gaderstu stat inder eerden want sonder vtrechte *en dier vtrecht*
 vergaet al datmen vergaderet. En du mensche nu-
 vruchte ontberstu inder werlt wes vrucht is
 een nedervallen wes eynde is die doot. Same god
 dattu smakendes en bekendes en die leste dinghe
 voersaghes. Ic weet enen die veel iaren mitti
 dienstelic en vriendelic heeft gheleest tot sijner
 tafele gheseten van dinen handen heeft spise ghe-
 nomen en in dinen scoer heeft gheslapen en wan-
 neer hi woude heeft hi sprake mitti ghehad. Dese
 is van erfliken rechte dijn knechte. Mer wanttu
 en van begijn sijner tijt leckerlic gheuoedt heues
 en die roede ghespaert heueste. so is hi ongheloe-
 sam ghe worden. hi heuet opgheheuen sijn verffen
 bouen dijn houet en heuet di in ene eyghenstap
 ghebrocht en is wredelic heer ouer di. Mer du seg-
 ste licht wie is dese. Dat is dijn oude mensche

Die onder die voete treder dinen gheest. die om ma-
re kent dat begheerlike lant. die allene smaect de
dinghen die den vleysche toehoere. Dese mensche is
blint vander tijt sijne gheboorte. stom en doef en
verouder in quaden daghen. hi is wederstrubbich
den doechden en der waerheit. hi is een vyant des
cruces xpi. hi bespottet den onnozelen en den ghe-
nen die eenuoudelic wandert. hi wandert in gro-
ten en in wonderliken dinghen bouen hem. sijn
houerdighe vermetelheit is meerre dan sine ster-
heit. niemant en ontfiet hi. voer niemant en
staemt hi hem. hi seir in sijne dwaesheit. het en
is gheen god. hi vermoedet om die doechden en va-
reemder quaerheit wort hi gheuoedet en mit
onreynen ghepynse. en en wort daer niet moe-
de of outredende totten eynde. hi verstroyet ende
verniet sijn eyghene. als een outallich mesthe
hi begheert en rouet vreemde dinghe als die ghie-
righe en vergadert hier hem dorperheit en stan-
de. Gheueynsdelic en scalkelic verwerf hi de room
gods. Dese mensche is altemael in sinde gheboere
en aldus gheuoet een vrient der quaerheit. een
soen des doots. een vat des toerns tot laster en
totten dode bequaem. Dese die aldusdanic is
spreect vander gherechticheit gods en aenmeent

xxx.

dat testament gods in sinen mont hi hater dya-
 phne. hi werpt sinen here aftr sinen rugghe.
 doe hi sach ene dief hi liep mit hem en mitte oner-
 speelres sette hi sin deel en teghen sijner moeder
 kinder sende hi seide. dese heeft oec op di vgaert ene scat
 des toernegge den dach des toern. **o**i wil vadi neme
 dyn erue en dine ghedenckenisse of doen vanden
 lande der leuender. **E**n du en wreeste niet dus
 grote onrecht mer du gheleest recht oft uis mer
 en wistes. noch du en spreest hem niet een hardt
 woert. noch en bewys hem een toernich aen sichte
Wer als hi mitte simeet so lachstu hem toe. du
 speelde mit ene bespotter en weeststu niet datter
 hy smael is die mitte speelt. **D**it spul en is niet der
 kintheit. noch der eenuoudicheit noch der onno-
 selheit. mer het is een bedrieghen der zielen een
 veruolghen en een doot hi heeft di alre hant in
 die kule nedergheworpen die hi ghemaect heeft
 du biste al nu beweet en crant ghedruet. mitte
 rocke der onsaligher hoerichheit wortstu smedelic
 onder sine woete ghetreden. **O**nsalighe en ont-
 fermelike mensche. **W**ie sal di verlossen vande
 handen deses lusters. **G**od die moet opstaen en
 dese gheuapende moet vallen en vertrad werde
 dese is een vyantlike mensche. een versmader

gode. die hem seluen altemael achter een vrient
der werlt en linacht des dunnels wat dinct di. of
du recht gheuoelste en merkedeste. soe salstu mit
mi segghen hi is wel weerdich des dodes. men en
cene. Daer om en ghelact niet oft u des niet en **gh**
wystes noch en vertreckes niet noch en spuer niet
mer haestelic coentlic en aendachtelike cruce dese
mensche. mer minnen cruce xpi in welken is sa
licheit en leuen. **tot wien.** ist dat dijn gheeruyse
mit alre herten roept. hi sal hem horen antworde
goedertierlic. du salste hude mit mi wesen inde
padise **O** goedertierheit xpi onvermoedelic was
die salicheit des onsalighen **wer** die minne gods
is sonder enich verdienst so ghenadelic en so puse
lic en sijn zachtmoedicheit soe onuerwonnen
dit so wie tot gode roept. hi hoerten want hi of
furnich is **O** hoe groot is die ontfurnichheit
gods. **hoe** onsprekelic is die verwandelinghe
der rechterhant des hoghen heren. **ghistere** was
die zunder inder duystermissen huden is hi in die
clærheit des lichts. **ghistere** in den monde des
leuen. **huden** in den hande des middelacers. **ghis**
taren inder poorte der hellen. **huden** inder weel
dicheit des padys **V**ier wat baten dese letteren
der vmaninghen du en wiste of wite boec der co

xxxij.

saennen die letteren des dodes. **W**at baten dese
lettere ghescreuen en verstaen. en si dattu di sel
uen lees en verstaes. Dier om ghif vlijt totter
inwendigher lessen. dattu leest en bekermest di
zeluen en oec dattu leest en minnest gode. dattu
strides en verwinnes die werlt en alle die vlade
also dat dyn arbeit werde verwardelt in ruste
en dyn seiden in vonden. En na dese dunster
nisse deses leuens du moeghes zien die claerh
der opklimmender dagheraet en du moeghes oec
zien den middich die sonne der gherechticheit.
In welcke du besien zulste den brudegom mitter
bruidt en den selue here der glorien. die leuet en
regniert in ewichheit der ewicheden. Amen.

Hier emiden sente bernarts ghedachten.

Hier beghint dat spieghel der biechten
Ecce filia syon ga ego vengo et habitabo in
medio tui dicit dominus

Dese woerde spreect onze lieue heer totter
saligher zielen doer den mont zacharie
des apstelen verblide di dochter vā syon
want ic wil comē en sal wonen midden in di
Syon dat is een spieghel die dochter vā syon
dat is die ^{saligher} ziele die hoer selue wel besiet en spie

ghelt of si ergheuen enighe vleske aen haer aen
sich heeft die onzen lieuen here mach misghaghe
dat si die opwassche mit biechste en mit rouwighe
nimen. **D**ie ziele die haer aldus spieghelt en re-
mighet die sal hoer des veruouwen dat onse lie-
ue here coemt mit sinne ghenade en wil een ro-
minghe maken midden in haer.

Dencke hoe eerliken gast dat hi is die tot
dijne zielen comen wil en in haer wone
waert datter een coninc of een bisscop in dinen
huys comen woude ghi soude daer na staen mit
allen vlie dat ghi uwe huys also rein maecte
dat hi daer niet in en woude dat sinen oghe mis-
ghaghen mocht. **S**int ten mael dan dat comen
wil tot u die bouen allen coninghen en bissco-
pen is. so zult uwe ziel bereyden dat onse lieue
here daer niet en vinde dat sinen godlike oghe
mach misghaghen. **D**u zult also doen als een
die een huys veghet die zueket alle die winke-
len om en wat hi onreyn daer in vint dat
veghet hi al wt. **A**lso zult alle die winckelen uwe
zielen omzueken en zult zamenen alle uwe sin-
den op een hoep en die zult alle biechten.

Wilt uwe zonden biechten. zoe zult hebben
den wille niet meer die zunde te doen. **H**ebbet

Wille meer zonden te doen so en helpt u. biechte

Het was en ionc pape **Een exempel.** **I**ner
en die ghinc mit zonden om de wet hi
niet en straf. Daer na openbade hi he een van
sinen vriende in innerliken sijnne. Doe vraghede
hem die vriend hoe dattet mit hem waer hi
sprac weder herde swaerlic want ic bin ewelic
verdoemt. Die vriend vraechde hem. Waer om
sijdi verdoemt. en mocht u uwe biechte niet
helpen hi sprac weder mine biechte hadde mi niet
gheholpen. mer mi ghebrac een dinc wie des
niet en heeft dien en helpt en gheen biechten.
Doe sprac die vriend. Wat is dat. Doe sprac hi
weder. Ic en hadde nie den wille die zunde te late
Ic dochte of ic ghenast dat ic se noch weder doen
woude. Daer om bin ic ewelic verdoen.

Hebdi gansen rouwe om uwe sunde en en
wilt niet meer zunde doen en gansen wil
hebidie zonden te laten. uwe zonden en moeghe
so groot niet wesen god en wilse u. vergheuen

Enghelant was een bisscop **Een exempel.**
en hadde bi hem ene ionghe pape die was sijn
maech. Die pape had eens ioeden dochter. lief en
hi en conde niet tot haer comen dan opten goet
vridach des nachts soe quam hi tot haer. Doe

quam hoer vader en wert sijn ghehuar en lie
ter om des bisscops wil dat hi hem niet en dede
en sprac Ic wilt den bisscop opten heylighen paesth
auent claghen. Doe die bisscop misse sanc en hem
die pape diende totter missen doe quam die iocde
mit alle sine vrienden en woude den bisscop ouer
dien pape jclaghen. Doe die pape dat sach doe rou
weden hem sine zinden en wert zeer bedroeuert
en gheloeft onse lieue here nimmermeer hoeft
zinde te doen op dat hi hem te hulpe quaem.
Doe dede onse lieue here dat alle die iocden ston
worden en en conden een woert niet ghespreke
en ghsinghe alle mit scanden van daer. Doe biech
te die pape den bisscop die sinde en begaf hem
in een cloester En des iocden dochter liet haer do
pen en begaf haer oec mede in een cloester

Wāner ghi biechten wilt soe suldi biechten
mit gansen kerouwe tot gode. **V** zinde en
moeghen soe groot niet sijn dat ghi daer om ver
twiefelen doeruet. neemt een exempel aen sente
marien magdalenen die veel zinden hadde ghe
daen die haer onse lieue here alre mael vgraf

Het was een ioncfrouwe **Een ander exempel**
die was zeer boze en oncrystel also dat si
sundichde mit haeren vader. en doe die moeder

Des gheswarr wert doe stour si die dochter daer-
 om. Doe wert die dochter toornich en vmoorde
 hemelic die moeder. Doe die vader dat vnam
 doe wert hi grootlic toornich op die dochter also
 dat si hem oec al slapende vermoerde en liepen
 wech en wert een openbaer sinderse. Doe quam
 si eens in eenre kerken daer men predice vā
 der ontfarmherticheit ons heren. Doe begon den
 haer hare sunden te berouwen en ghesinc totten
 broeder mit groten berouwe van hoer zunde
 En biechte alle haer zunden en sprac here is die
 ontfarmherticheit ons heren also groot als ghi ghe-
 seit hebt so setten mi boete voer mine zunden die
 wil ic gheerne doen op die ontfarmherticheit on-
 sers heren want ic ganc hope daer toe heb. Doe
 sprac die priester. coemt weder tot mi naede mid-
 daghe. ic wil mi bedencken wat ic v mach sette
 O zunden sijn soe groot ghi behoerel wel goets
 raers. Doe sprac si O lieue here twiucht v van mij-
 re zalicheit. neemt sprac hi. mer ic setten voer
 uwe zunde dat ghi mijns bedet tot dat ic ghe-
 gheten heb. Die wile dat die broeder at soe had
 si soe groten rouwe dat si storf. Doe die broeder
 dat vernam doe wert hi zeer bedroeft daer om
 en bat al den ghemenen volke dat si onsen lieue

here hadden dat hi hem openbaerde in wat punte
dat die ziel waer. Doe quam een stemme vande
hemel en sprac. ghi en doeruet voer hoer niet bid
den si en behoeces niet. mer si mach bet voer v
bidden want si is in hemelrijc

Wanneer dat ghi biechten wilt so en zult
niet desen ure zundē. also dat ghi den ene
priester een deel segt en ene andere priester een
ander deel op dat ure zundē te minne schinen

Ghi en zult en gheen zundē werende verforghe

Het was een *Een exempel* inder biechten
vrouwe die had al hoer sundē ghebiecht
sonder een sundē. die en dorste si van staemten
niet biechten. Si ghinc ligghen voer een outaer
en streyede seer voer die zundē die si niet ghe
biecht en hadde. Doe sach die priest dat die du
uel stont bouen der vrouwen en lachte en had
de grote feeſte. Doe ghinc hi tot hem en beswoer
hem bi den name ons heren ihu xpi dat hi se
berechtede waer om dat hi so seer blide waer
Doe sprac die diuel ic verblide mi daer om dat
dese vrouwe al streyende ter hellen vande wil.
want si heeft een heymelike sundē die si niet
biechten en wil en waent dat si se of wasschen
sal mit tranen sonder biechte dat doch niet we

xxxv.

sen en mach **D**oe riet die priester der vrouwen
dat si die zunde biechten soude dat si doe oer dede
doe voer die duuel bedroeft van daer

Ohi zult gheerne dicke biechten want die biecht
vermighet u van zunde recht als waer den
lichaem der **E**en mensche en woude niet gheer-
ne aenhande en aen voete onghewasschen gaen
mer menich mensche gaet wel een gans iaer
sonder biechten en en weet niet zyn ziele te
wasschen mitter biechten **E**n die ziel behoeft des
doch bet dan dat lichame **Een exempel**

Het was een broeder en het was een reyn mes-
sche en een ioncfrouwe en en plach niet da-
te viertiendaghen eens te biechten **D**oe gheuecht
dat hi voerde oerdel gods eens swert ghebrocht en
want verordelt totte vegheuer. **D**oe quam onse
lieue vrouwe en bat voer hem haren lieue kin-
de en sprac **O** lieue soen waer om seyndi hem in
dat vegheuer en hi doch een reyne mesche is en
heeft u wel ghedient. **D**oe sprac onse lieue he. **I**c
doet al daer om om dat hi hem so selden plach te bich-
ten **D**och wil ic ^{hi} dat vergheuen om ienen wille
op dat hi hem wil beteren. **D**oe quam hi weder tot
hem seluen en biechte daer na meer dan hi te voere
dede. **Noch een exempel**

Het was een man die langhe tijt een moekener
hadden gheweest en het was een groot sunder
doe wert hi ziet en viel in enen wantroest en en
woude niet biechten Doe quam sijn huusvrouwe
en sijn kinder en alle sine vuerde en en konden
hem daer niet to ghebrengken dat hi hem yet biech
ten woude. Dat vernam een broeder en quam in
sijn huys. Doe hi den broeder zach. Doe begonst hi te
roepen ic en wil niet biechten. noch ic en wil in
gheemte wijs biechten. guet henen weder thuis
Doe sprac die broeder **I**c bin een aersater en bin
daer om hier gheromen om dat ic vghesont wil
maken. Doe hi dat hoerde doe wert hi gheduldich
en sprac. here so sijdt mi wilseroem. Doe begonste
die broeder te spreken van meninghe hande cride
en arfaterie daer die ander clym ofwiste **E**nde
dier in so broecht hi menighe redene also langhe
dat die zieke verduldich wert en goets moets.
Doe sprac die broeder **h**ere nadien dat ic v sal arse
dien. so wil ic ierst ene coep mit v aengaen doe
sprac hi **W**at sal dat wese. Die broeder sprac **E**n
zult mi gheuen al mine zonden en ic wil u ghe
uen alle mine goede werken die ic ic gheede doe
sprac die zieke **E**n trouwen here dat waer mi
een goet coep **I**c waer doch gheern mijne zun

xxxv.

Den quijt **D**oe nam hem die broeder bi synre ver-
 terkant en sprac **H**ier gheue ic v alle mine goe-
 de werken die ic ic ghedaet. missen. ghebet. vasten.
 waken castijnghe en alle die goede werken die ic
 ye ghedaet tot alle mine daghen **D**oe begonste die
 gheen va vrouden te schreyen en sprac **N**u wil
 ic vrolic steruen. **G**od sijt ghelouet dat ghi hude
 ye tot mi ghequaemt. **D**oe sprac die broeder **A**lle
 v zunde die ghi uren daghe ye ghedaen hebt die
 heb ic op mi ghenomen en wilse beteren **N**u
 suldi mi berechten hoe groot en hoe veel datter
 sijn **D**aer na mach ic boete omfaen. **D**oe begonst
 te die zieke van kinde op te segghen alle sine zün-
 den en biechtense mit groten rouwe also dat hi
 gelden enich woort sprac hi en screyde bitterlike
 tranen **E**n die broeder screef elc woert en alle
 die zonden in eenre tafelen en ghinc weder in
 sijn cloester **D**es seluen nachts doe die broeders
 metten songhen stont die zieke man en die broed-
 inden cloester en wiste des niet **M**ader metten
 ghinc die broeder en biechte den prior alle die zün-
 den of hi se selue hadde ghedaen en bat hem dat
 hi hem daer voer penitencie sette. **D**oe die prior
 hoorde alle die groue zonden doe want hi zeer be-
 droeft en waende datse die broeder te mael hadde

ghedaen. en sprac hi woude gheen ne daer op dencke
war penitentie dat hi daer of serten mocht om die
grooten zonden. Die prior ghinc te bedde en was zeer
bedroeuert also dat hi niet slapen en mocht. Doe qua
een stemme en sprac. Prior ghi en zult v niet be
droeuen om die zonden die v die broeder ghebiecht
heeft want sijer niet ghedaen en heeft mer ic hebbe
ghedaen. Doe sprac hi Wie bistu hi sprac I bin dies
rihemansziel die niet biechten en woude sonder
die broeder quam tot mi en gaf mi alle sine goede
werken en nam mi alle mine zonden weder of
en daer of so want ic bekeert en biechte mine zin
den mit groten rouwe. nu bin ic ghestorue die wi
le dat ghi metten songhet en doer der minen wil
die die broeder aen mi bewijde so bin ic verlost
van alre pinen en waer nu totter ewigher vroude
en die broeder sal mi volghen aen dien daghe dien
hi hem bescheyde. Doe wer die ziel van daer. Doe
stont die prior op en vant den broeder dat hi noch
inder kerken was in sinen ghebede die hem sey
de hoe dat hi daer mede gheuenaren hadde. En doe
die voerghenoemde dach qua doe starf die broeder
en wer totte ewighen leuen.

Wanneer dat ghi biechten wilt. soe zult di v te
voere wel bedencken op dat ghi wete moe

ghet wat ghi voerden priester segghen zult. **G**hi
 zult merken hoe langhe dat ghi in dien zunden
 hebt gheleghen of dat ghi se hebt ghedaen ende
 hoe dicke en in welker tijt. **I**nder gretentemperē in
 der vasten te paesschen te pinxten voer of na te
 kerstuent of in die cruyse welc of na dien dat al
 selma is gheleit op heylighe auent op heylighe
 nachte en op heylighe daghe of op welker tijt dat
 ghi se hebt ghedaen want alle zunde sijn groter
 op heylighe tiden dan op anderen tiden. **H**ier of
 seit sente Augustijn So wat mensche op de heyl
 ghe daghe dansen die breech sijn vier alsozcer als
 of hi ploechde of harte want ploegghen en is ghee
 zunde des wercken daghes mer het is zunde des
 heylighen daghes Also ist oec mit alreemde zunde
Ghi zult oec procuen wat v totten zunde heeft
 ghebrocht. comen of armoede ghedwanc of ghe
 lust of vrien wille of dat ghi daer of gheschont
 sijt of ander lude van v want als ghi die lude
 schent totten zunden so zidi also schuldich also si
Ghi zult oec bedencken of v oec heeft ghebrocht
 totte sunden mensschelike crancheit of dat ghi
 mit wil doen wout. Wie dat doet dat is alke gro
 te zunde. **G**hi zult besien in wat meninghe dat
 ghi se hebt ghedaen na omverentheit of na cranc

het mit voerdachticheit of mit behagheheit of mit
misghaghemisse. mit wellust of sonder wellust mit
liefte of sonder liefte. oft v re leet heeft ghemest en
ghefunde die ghi gherne ghedaen hadt dat ghi die
niet toe en conde ghebronghen. of ghi re hebt ghe
zundighet van twiuel also dat ghi v gods hadt
ghetroest en uwer zielen

Ghi zult oec blicken
op welken tijt ghi hebt ghesundicht inder kerke
of opten kerchoue of in ander herlighen steden

Want daer sijn boese ghedachten en boese werke
achtspake ydelheit. toorne houerde en and' boes
heit die wijs veel meer dan op andere steden

Ghi zult oec dencken mit wien ghi hebt ghesun
dicht. wat mensche dattet oec was dat suldi seg
ghen weder hi man was of wijs of en gheen
of weder hi begheuen of onbegheuen was. ghe
wyt of onghewyt. mit weduen. ghenaderen
of mit ioncfrouwen. ghi en zult niemant noe
men mit namen het en si dat ghyis niet laten
en moecht vinder zunden en der zake weghen
want also so moechden wel noemen

Soe waneer ghi dit wel hebt ouerdacht. soe
suldi totte priester gaen mit grote rouwe
en leede. mit groter liefden en mit grote hope
tot gode mit oetmoedicheit en mit gansen wille

xxxv.

voert meer die zonden te laren. **G**hi sult vallen
op uwe knien als ghi coemt werden priester
als te volbrengken die biecht. en spreek inde ierste
aldus. **H**ere ic coem tot gods ghenaden en ^{tot} uwe niet
en bekenne onzen lieue here god en onzer lieuer
vrouwen sente marien en alle gods heylighe ende
v priest dat ic sundighe mensche dicke en veel ghe
sundicht heb mit bosen ghedachte mit bose woer
den mit bosen wille en mit bozen werken. **H**oe ic
arme sundighe mensche ^{alle} mine zonden begaen
heb also sijne mi leer van al minne herten en
bid v dat ghi mi radet dat minne zielen nutte is
Also zult di inden iersten v biechte beghinne
dier na gheeft v schuldich als ghi ghesundicht
hebt inden seuen hoeft sunden want dier of co
me alle zonden. dat is houerde. hate. traechheit
tot gods dienst. toerne. ouermet en ouerdanc
oncuyscheit en ghericheit en ghi zult elke zu
de zunde singhe biechten. **Van houerdicheiden**
Die ierste zunde vande seuen hoeft zunde
dat is houerdicheit. dier of zult di aldus
biechten. **T**en iersten of ghi ver ongehoersam
hebt ghenect onzen lieue here god en den pre
laren die v van gods wegken gheloden sijn
pausen. cardinalen bisschopen. proefften. abten

en priors en papen. die ouer v van gods wegen
ghenout hebben dat si v ghebeden moeghen. binde
en ontbinden. **H**ebdi hoer ghebor versmaet en voer
mer ghehouden dat is ongheloesamheit en boech
moet. **D**aer om wert die engel luifer verstore mit
sinen ghezellen vanden hemel die mensche wite pa
dise. **G**hedent wat ^{dat} onze lieue here sprac tot sente pe
ter. **H**i sprac aldus. **G**oe wat dat ghi ontbrint inder
cerden dat sal onbonden wesen inder hemel. die
ghenout hebben noch alle platen en priestere. **B**eeft
stu ghedocht dattu beter waerste dan din ene kerke
of ene anderen snoeder gheacht dan di seluen. **D**en
houerdighen dunct altoes dat hi beter is dan een
ander. en den oermoedighen dunct altoes dat me
ment snoeder en is dan hi. **W**anneer dat ene mens
che dunct dat hi wat is so hout hem onze lieue he
wer niet. **W**er houdt hi hem selue voer niet. so is
hi gode behaghele. **H**ebdi v arme vriende yet vsmaet
of v haers yet ghesaemt of mishaghet. **W**ant me
vint vele liede hebben si enen maech die rike is en
eersam een bisscop of en boichgraue dies berouwe
si hem dicke **W**er hebben si enen armen maech die
hem naerte is van gheboerten dies swighen si. **E**n
hem is leet dat yement seit dat hi hem bestaet en
dat coemt va houerdien. **H**ebdi yement yet verwe

ten dat hem god heeft ghegheuen. armoede cranc
 heit. siecke. dat waer selic of misdien. of dat hi
 blind of lam waer of niet also wel gheboort als ghi
 of dat hi te valle comen waer onghesuckich. of
 dat hi dienen most. Alle dese verwittinghe comen
 van enen houerdighen herte. Niement en sal den
 anderen bespotten. want niemant en weet wat
 hem seluen gheschien mach. Men heeft dicke ghe
 zien dat die ghene die huys en hof hadden dat si
 daer na om broot ghinghen en oec mede die des
 eens daghes ghesont waren en scoen oghe hadde
 dat si des anderen daghes lam en blind waren
 En die scoen lijf hadden. die daer na malsachs
 worden. Daer an suldi dencken en en ver witen
 niemant. Het is oec dicke gheschiet. dat die ghe
 ne die linge een zalich leuen hebben gheleut.
 dat si daer na te val quame. Daer om en suldi
 in v seluen niet dencken dat ghi zeker zijt en
 hebt mit uwen euenkersten vele medelidens
 en ontschuldighden en bedecten. waer dat ghi moe
 ghet en ontfermt v ouer den zunder en bid det
 god voer hem en bewaert v seluen. **Exempel**
Het was een doem heer te colen die begraf sijn
 vriende ende sijn goet en voer in een cloes
 ter en die hattede die sunderen also zeer. dat hi

en gheen ghemeynschap mit hem en boude hebben
en hi en hadde oer en gheen ontfarmherticheit ou
hem. Tot eenre tijt hadde hi een stare in sijnre hant
en stat hem seluen doer sijn kele also dat hi neder
viel en en konde een woert niet ghespreken. Doe
vermaende hem een monic dat hi aen soude roe
pen die ontfarmherticheit gods. Doe nam hi een
tafel en screef daer in. Want ic gheen ontfarmher
ticheit en hadde totten zunderen so en sal mi en
gheen ontfarmherticheit gheschieden van gode en
also starf hi. *Van hare ende in de*

Daer na suldi biechten vander ander hoefst
de dat is van hare en van inde daer of sul
di aldus biechten hebdi inen euenkersten yet
vergonnen dat hem god verkeende also dat hi ri
ker was of wijser dan ghi of den luden behaghe
liker dan ghi. of hebdi ander lude ghebiet of onre
heit yet ghemerct of berespt meer dan die uwe
of hebdi ander lude yet verkeert dat ghi selue
also groot noot of meer aen v hadt. Vele lude sijn
die merken wel een stubbe in eens anders oghe
mer in hoers selue oghe en zien si niet een balke
dat is van ene harenden herte En een midich
mensche keert alle dinc ten quaetsten. Siet hi
enen mensche bidden hi hser. hi doeret onder lude

xl.

In die hi enen mensche aelmoesse gheuen hi seir
 hi derer om wrecheit of om der luden lof **Aldus keert**
 die hatende mensche alle dinc ten arthsten **Ende**
 die goede keert alle dinc ten besten **En** die mydighe
 mensche gheloeft althant der quaetheit die men
 hem seir van sinen euenkersten dat coemt daer
 of dat hi ander lude quaetheit merct en niet die

Het was een pape en **Een exempel.** **I**n die
 die begaf hem in een cloester en hi woude
 ander lude zunde mercken en want wel dat hem
 ander lude misghaghe en en woude sins selfs zu-
 den niet mercken **De** quam hi tot sente pastor si-
 nen abt en nam oerlof wt te wesen **De** vraghede
 hi hem wat hem waer hi sprac **Hier is een broed**
 daer is mi so veel quaets of gheseyt dat ic mit se
 niet omgaen en mach **De** sprac sente pastoe **ghi**
 en zult des niet ghelouen **hi** sprac weder **Ic** mach
 des wel ghelouen. **want** het seyde mi een ghetrou-
 we broeder **De** sprac sente pastor. **Dat** en was gheen
 ghetrouwe broeder. **sint** dat hi dat van sinen broe-
 der heeft gheseyt **De** sprac hi **Ic** hebr oec selue ghe-
 sien **De** seyde sente pastor. **bericht** mi wat is een
 balke en wat is een stof **De** sprac hi **Een** balke
 is een balke en een stof is een stof **De** sprac sen-
 te pastor **Siet** in v herte en besiet al unre eyghe

zonden en rekent die voer een balc en des ande
sunde voer een stof. Doe die gheen dit hoerde doe
ghinc hi in sijn herte en begonste sijn ergsten
zonden te merken en wert bekeert en bleef in
zijne oerden. *Van toerne*

Daer nazuki biechten van toerne dat is die
derde hoefftunde. Daer of zult aldus biech
ten heb di v yet ghetoen op unnen euenkerste
zonder zake en hebt hem quade woerde toeghe
sproken of gheuloet of vermeten in toerne heb
di v oet yet vertoen op heylighe tiden te paes
schen of in andere heylighen tiden of dat ghi dat
heylighe saament hadt ontfanghen. Want op
heylighe tide is toern meerre zunde dan op ande
ren tiden heb di den toern yet langhe ghedraghe
en hoe langhe dat zult segghen heb di den wille
gheshadt te wreken opten ghenen die v lede heeft
ghedaen of heb di den wille niet gheshadt dat ghi
v niet wreken en woude. mer hadt hem wel
ghegont dat hem scade waer ghestiet heb di en
ghe wrake ghebden ouer den ghenen die v voert
hadde dat ghi spraket here god wreket mi ouer die
ghene die mi bedroeft hebben en sende hem also
wel leeds toe als hi mi ghedaen heeft of also wel
dat hi mijns vergheet En zult doen als onze

lieue here dede. **E**n zallet hem vergeuen en zult
 voer hem bidden. **H**ebdi v ver vertoernit op onse
 lieue here god alst v niet wel te handen en ghynt
 of dat ghy v goet verloert mit dobbelen of mit
 wedden of mit sotteliken werken of woerden en
 of ghy onuerduldicht hebt gheweest in uwer ziele
 die v god heeft aenghesent of dat ghy yet hebt ghe
 sproken. **H**ere god wat wilt ghy mi dat ghy mi
 aldus zere plaghet. **D**ies en zaldi niet den mer
 ghy zult hem dancken want hiit dor v beste ende
 om lieften wille doet. **W**ien dat hi hier plaghet
 dien heeft hi lief. **W**ien datter hier al na sine wil
 le gaet dat is een teken des ewighen verlies he
 soudens billics in die ogheyn waren die steen die he
 onder die voete ligghe die ten hemelrjck zullen
 varen also groot sal hoer loen werden en haer
 vroude **E**n den verdoemden zoud billics gout
 en edel ghesteeente missen dier si ghynghe also
 groot en alsolanc sal hoer pine wesen **D**ier om
 en wese niet onuerduldicht **W**anneer dat v onse
 lieue here plaghet. **Een exempel**

Sente Ambrosius soude eens wandere te rome
 en quam in een dorp in eens riken mans
 huys te herberghe. **D**oe begonste sente ambrosi
 dien man te vrage om sijn leue en welker ha

de datter waer. **D**oe sprac die here **I** bin een zeer
gheluckich man en het mi wel in hant gaet van
allen dinghen **I** heb gods ghenoech **I** heb veel
knechten en machden **Veel** kindere **veel** maghe
en vriende en het gaet mi al na mijns herten wil
en en coemt nimmermeer wederstoet toe noch en
gheenre hande bedroefenis. **Doe** dit sente ambrosio
hoerde doe verstricke hi hem omate zeer en sprac tot
sinen ghezellen **maeken** mi ons sweltike van heere
sonder merren want gad en is hier niet. op dat
mi sijnis niet en ontghelden **De** begonsten si te vullen
witten huze **en** doe si niet verre van dier en quame
doe dede hoer die eerde op en dat hof ghinc inde af-
gront mit alle den ghenen die dier in waren en
op die selue stat is noch een grote kule en diepe tot
enen oeronde **Van traecheden**

Daer na zult di biechten vander vierder hooft
zunde dat is traechheit tot gods dienste. **Dier**
of zult di aldus biechten of ghi omze lieue here god
niet ghedinet en hebt als ghi billics soudt doen
van alder welstaet. die hi om uren wille ghedie
heeft. dat hi u ziel en lijf heeft ghegheuen sinne
en wit eer ghesonthheit en stertheit. dat v alle cre-
ature dienste moeten. sonne en maen. die hemel
en die sterren en die eerde die vissche inde water-

.rhj.

Die voghele inder lucht die dieren inder eerden en
 sijn heylighe enghelen. En bouen al desen so is hi
 zelue ghecomen en heuet v ghedient hebdi hem
 yet ghedant sijnre menscheit sijnre gheboerten
 sijnre armoede sijnre arbeids. sijnre bloets en sijnre
 sweets sijnre heyligher tranen sijnre seere en lief-
 te sijnre vanghemis sijnre versmaetheit. Vnder
 bespottighe en halflaghe. crone. gheschinghe sijnre
 cruyse sijnre martelen des gallen drancs sijnre bu-
 terre door sijnre begrauninghe sijnre verrisemisse
 sijnre heveluaert sijnre gauen des heylighe gheests.
 sijnre heylighen sacments. dier hi v alle daghe me-
 de spiset opten outaer. Alle sijnre sacramente die
 ghi van hem ontfanghen hebt. hebdi gods dienst
 yet versuynt. metten. missen. pdicationen. heeft v
 gods dienst yet verdooten of gods werre. hebdi ymer
 ghetoghen van god en van anderen goeden werke
 hebdi ter kerken of totter offerhande yet ghegan-
 ghen omder luden wil meer dan om gods wille
 hebdi inder kerken uwen euenkersten yet verspro-
 ken of bespot of op hem ghemeret of onnutte
 woerd ghesproken of onnutte ghedichte gheschiet
 of becoringhe of enigherhande onnutticheit be-
 gaen of gheslagen of v ghemar ghesocht hebdi
 vater noster yet rokeloes ghesproken. iaghen

de sonder aendacht of die woerde tomedt ghespro-
ken of ouergheslaghen. of mitten mond dat een
te lezen en mitter herten dat ander ghedocht En
hebd oec yet ghelezen meer onder liden wille dan
om gods wille hebd oec yet onbesteyden gheweest
inden dienste gods. mit vasten mit waken. mit
beden en mit onbesteyden werken. Iac ghi v te
zeer mede gheniet hebt tot enigher tijt. dat ghi
totter ander tijt onzen lieue here god niet en mocht
tet danken noch dienen. Wanneer die vrant enen
mensche niet becozen en mach mit sunden so be-
coert sien mit onbescheydenheit tot gods dienst
Eoe wie hem seluen soe zeer trant dat hi daerna
onzen lieuen here niet en mach dienen. die is gode
schuldich alle die goede werken die hi versummt.
hebd v seluen yet te zeer bedroeuert om uwen
scade of ziekte of v seluen doorgheuenset of dat
v dat leuen verdore of wille hiet v selue te dode
om bedroefnisse wil die duuel plegghet gheerne
goede liden becozen mit onbesteydenre bedroefnisse
op dat si traech worden tot gods dienst om dat si
dan en gheen deuotie en zouden hebben te beden
noch oec minne te gode hebben **E**n en doen si sel-
uen noch hoeren euenkersten gheen goet in hare
verduet en hem is leet dat si leuen. die bedroefnisse

xliij.

Die wort bi wilen so onbescheiden

dat een mensche hem seluen dodet

Het was een gret man en een **Goempel** vrouwe die hadden een langhe wyl die een mitten anderen wel gheleuet. En die viant leyde hem menighe stricke te becoren. mer het en half hem niet. want si biechten en beedden en gauen haer aelmissen en diende gode vltelic Ten lesten beoerdense die viant mit onbescheidenre bedroefnisse en en wisten niet wat dat hem was. De verginck hem beyden haer wel doen en en hadde oer gheen ghenade inder kerken noch tot gods dienste Ten lesten so vraechde die een den andere wat hem waer. Doe sprac die een Ic bin bedroeft en ic en weet niet wat mi is en ic waer gheern door. Doe sprac die ander. dat is mi oec Ic woude dat ic altesant doot waer. Doe was die viant dier en stoate vast toe Doe sprac die man. tware lief wyl het is mi also inden sin comen dat ic mi seluen doden wil. Dat selue sprac oec die vrouwe en elc makede hem seluen een stric Doe sprac die vrouwe en zeide lieue vrient wi hebben langhe wyl te gader gheueest wi willen eens drincken te gader eer wi ons scheiden Doe ghinc si en haelde een sciel mit wine en boter hoeren man Doe hief hi

 sijn hant op en sloech een teyken
des cruces ouer den wijn. **Doe** die
viant dat sach doe vloech hi van daer en si qua-
men weder tot hem seluen en riepen onzen he-
uen hert god aen. En alle die becoringhe ver-
ghinc hem. **Wānceer** v onbescheden becoringhe
toecomet zoe zuldi te hant uwe biechte doen en
zucken daer troest en boete teghen. **Vād' gherich.**

Dāder ghericheit zuldi aldus biechten heb-
di v harte yet gheset op verganclike hanc
en hebdi lieuer gheschadt dan god uwen scepper.
Dat doet ghi **wanneer** dat ghi goet wint dat te-
ghen god is mit valsheit. mit woeker. mit lieghe
mit bedrieghen. mit meencoep. mit voercoep mit
ondercoep mit onrechtē den en mit bozer ghe-
richheit. **Hebdi** in uwer comentschap yet gheset.

Aldus vele is mi gheboden en het staet voer al-
dus veel en het also niet en is. **Hebdi** v goet yet
butē schoen ghemaect dat binnen ongaue was
en ghi des uwen coepman niet en seit. **Hebdi** ye-
ment tontrecht ghemeten of ghemeghen of ghe-
rekenē dat zuldi altemael biechten. **Exempel.**

Het was een herlich man die want gheuoert
mitten gheest in die helle daer sach hi mēn
gherhande grote pine hi sach daer eens riken

Alm.

mans ziel inden gloede daer na quam waren
 sijns soens ziel. Doe die vader den zoen sach. Doe
 begonde die vader te roepen. Veruloect en vma-
 ledyt so is die vie dat ic di wan. en veruloect
 so moetti sijn vimmermeer dat ic dat goet ye
 ghewan totrecht. Daer ic om verdoemt bin Doe
 sprac die soen weder totten vader. Veruloect soe si
 die stede en die vie dat ghi mi ye ghewonnet
 Veruloect en vermaledyt so moet ghi sijn vni-
 mermeer dat ghi dat goet ye ghewonnet daer ic
 om verdoemt bin *W*ir zullien vloeken voeren si
 beyde in die helle en soncken neder in dat afgrūt
 daer en comen si nimmermeer wt En wat vro-
 met hem nu hoer wijsheit hoer goet en al hoer
 valsche lust *Van oimare van eten ende vā*
Drincken
Daer na suldi biechten die zeste *Drincken*
 hoestsunde. dat is oueraet van eten en vā
 drincken. daer of suldi aldus biechte. hebdi yet
 alte veel ghenomen vā eten en van drincken
 des drances meer dan v nootturfe was hebdi
 yet te veel ghenomen datse v misquā hebdi yet
 gherlic ghegheten of ghedroncken buten der
 tijt op heylighe nachten op heylighe daghe. dat
 ghi dan vergaet der missen der predicatien of der
 vesperen. hebdi ander lude yet ghetoghen van

der kerken tot ydelen gheselschap of tot ydelen w
ken. **H**ebdi v vasten yet ghebroken. of ghenast
als dat ghi anders dinghes also veel aet. dat
v also veel dede als een stukke broede **H**ebdi ghe
nast en der spisen v ontoghen. en niet der on
cynscheit. der valsheit. der loeghen der droeghe
der boosheit bose woerde en alle ander ondoech
de niet ghelaten. **S**o hebdi v vasten te broken en
ghenast **H**et waer veel minne zunde dat ghi
opten vridach vlesch aet also die als ghi wou
der dan ghi een doot sinde dedet **A**ls ghi vasten wilt
so doet ghi gode veel lieuer dat ghi v onttrect der
sunden dan der spisen **E**n ghi zult oec also vasten
dat v honghert en en hebdi gheen pijn vanden
hongher. so en wort v oec gheen loen. **G**hi zult
oec die spise gode gheuen die ghi v onttrect. op
dat die arme lude dier mede ghelauer worden
Hebdi yet gheuast aen innen danc en niet om
gods wille als dat ghi gheern hadt ghegheuen
haddi ghedorren vanden liden. **H**ebdi ander lude
dier yet toe ghebrocht dat si haer vasten braken
Hebdi yet soe veel ghedroncken dat ghi niet gaen
en mocht en dat ghi v ghebet en v goede werke
niet en dedet en quade woerde ghesproken ende
die lude bedroeuert en si oec mede gods dienst dier

omder synden **H**ebdi yet ghedroncken om
 roem dar men v prisen soude. so sidi ghelike te
 dief die hem berouwt en verblift dier men hem
 omhanghet want ghi verblidet teghen uwer ie
 len verdoemenisse en versmaectheit gods **H**ebdi ar
 me lude yet droncken ghemact in roeme dat v
 niet en ghenoeche in uwer eyghenre verdoemens
 se mer ghi wout ander lude verdoemen mit v.
 dat is des duuels zede dat hi gheern alle die werlt
 soude verdoemen om dat hi selue verdoemt is.

Hebdi buten die rechte tijt enich vleysch ghegheten
 ofte suuel. oft opten goeden vudach enighen tone
 dranc ghedroncken of cruude ghegheten sond gro
 te noot of oerlof. **E**n en zult dan niet enen dan
 water en broot **H**ebdi v opten vasten auent yet
 te zeer gheuuiller. oft opten lesten auent mael al
 te laete ghegheten **Een exempel**

Det was een rijk man die hadde grote vlijt
 reteren wat dat hi best mocht. **D**ese mā starf
 en wart begrauen. **D**e quam een sijn vriend te
 spade doemen groef en hi deden weder op graue
 en wonden zien. en den zere dede hi ofdoen. **D**oe
 voer so grote stanc witten graue dat alle die ghe
 ne die dier bi waren nie so groten stanc en re
 ken. **E**n voer sinen mont sat een breet worm

en at hem die tonghe witten monde **Daer** halp he
doe in sinen monde en in sijne togghen alle die
goede cost en spise die hi verdaen hadde doe die zie
le verbernt was **Daer** om en zuldi gheene grote
vlijt legghen v lijf te spisen dat die worme ^{stene} eten
zullen en ^{stene} moete. en oec niet en meer weder mor
ghen dan oumorgghen. segt unse vlijt dier aen
dat ghi unse ziele spiset die ewelic sal leuen si come
ouer si come **Vander oncuyscheit**

Vander seuerder hoeft sinde dat is oncuyscheit
daer ic niet veel of sghene en wil want een
mensche mocht hem dier elen ergheren diet lye
of hoerde lezen hebdi mitter zunden yet misdare
teghen gode dat proeuet in v zeluen in unwer wyl
heit en werentheit. En hoe dicke en mit wat ghe
noechten of mit wien also ghise hier voere ghe
lesen hebt En oec van onghelchoersameit unres
mannes of ander lude tot zunde ghebrocht heb
di daer toeriet ghegheuen of volboert hebdi en
ghe oncuysche ghedachte ghehad en wil dier toe
dat ghijt gheern gheduen hadt en volbrocht had
di ghecomen hebdi oncuysche ghedachte ghehad
en wil dier toe dat ghijt gheerne gheduen hadt
en dier te langhe in gherust dat ghi doch gheene
wil en hadt die te volbrenghen en v doch wel

Daer mede was En dat ghi die ghedachten niet we-
 der en stont dat guldē zegghe hoe langhe dat ghe-
 dachte in v was en in v herte ghelegghen dat ghe-
 niet weder en stont. also langhe datmen een a-
 ue maria mocht spreken of een halue. ghi zult al-
 le die tijt versinnen die ghi in oncuyscheit hebt
 en wech ghebrocht of inder ghedachten hebdi ghe-
 sproken onnerlike woerde van oncuyscheden of
 ghesonghen of ghespeelt dier hem ander lude aen
 mochten angheren hebdi yemēt quaet exempel
 ghegheuen of oeronde mit unen woerde mit
 ydelheit mit unen schonen ghesmide mit schonē
 clederen Daer om is dansen alre groot sūde en
 aierlike te spelen want daer wt comen veel qua-
 der ghedachten. lusten. wil. quade volbringhighe
 en quade werken En alle dier zūde is die vrou-
 we schuldich die daer hulpehe toe is Dier om zul-
 di v vermiden dansen en ydelheit dat van v nie-
 ment veringhert en wordt En dier om is dat
 schoen wif gheheten een stricke des duuels in
 der heyligher scrifturē en een hame des vyants
 Want een vrouwe mach eens in enen danse du-
 sent zielen verdoemen. die de man alle strict mit
 quader begheerten. als si die vrouwe aen sien
 Ome lieue here god spreek zelue inden ewāgēlio

Doe die ene vrouwe aensiet en haer tomrecht be-
gheert die is oncuysch in sinre herte hebdi yet ghe-
hoort of ghesien na oncuyschen dinghen hebdi
ye oncuyschen droem ghehad want dat coemtet
van wordencken en van oeculoedicheit vā eten
en van drincken so ist grote sūde En māneer
dat die droem enon mēschen behaghet en niet
weder en staet so ist oec grote zūde mer māneer
dat hi coemt vā trancheden so en ist gheen zū-
de oft enē mensche leet is bewaert u selue wer
oncuyscheit want die duuel v dier mede lighet

Het was een ionghelinc **Een exempel**
die soude des nachts tot sinre annen gaen
Doe quā hi op een water dier ghinc een leugghē
ouer die was te broken Doe quā dier een man
ghereden op een swart peert en vraechde hem mer
hi woude. die ander sprac Ic waer gheern ouer
Doe sprac hi tot hem Guter after mi op. ic sal di
oeuer voeren. Doe sat die ionghelinc op en die an-
der spranc neder int water mitten peerde ende
verdrenchte den ionghelinc. Doe was dier ziele en
lijf verloren onder oncuyscheit wille Aldus so
hebdi ghehoort een corte biecht vande seute hoeft
zūde. In den boeke vanden tien gheboden so vī
di veel meer **Vanden tien gheboden.**

Dat uerste ghebort is. mensche ghi en zult
gheen afgot aenbeden. ghi zult allene god
aenbeden. en zult hem alleen lief hebben vā al
uwer herten vā al uwer zielen vā al uwer
crachten. En zult alleen aen hem gheloue hebdi
gheloue aen enigherhande creaturen. so hebdi
dat ghebot ghebroken hebdi ghetouert of laten
toueren. of hebdi raet of hulpe daer toe gheghe
uen. of alsult dinc yement gheleert of ghewijst
hebdi v laten meten mit enen roden vaden
of anders hebdi enighe spaerre int vuur laten
werpen of zelve gheworpe om mede te wijchelen
hebdi gheloef ghehadt inder voeghelen sanc of
aen uwen droem. of aen die goede houden of an
der wijchelinghe. of aen die maren of nacht me
ren of aen aluen of aen die witte wunen hebdi
gheloef ghehadt dat die een mēsche beter hantghist
gheest dan die ander. of dat die een mensche beter
begheringhe heeft dan die ander. En dat een pape
of een monic quaet ghemoet heuet of een hase
quaet ghemoet en een wolf goet ghemoet of des
ghelijc hebdi ~~ver~~ ghesproken wāneer v yet toe
qua dat is bescheert hebdi gheloef dat een mē
sche ghebooren wort tot dier tijt dat hem nūmer
meer goet en gheschiet hebdi gheloue aen slan

ghen aendoenre aen heyligh hout of aen comen
of aen stenen of aen draken die des nachte make
of aen den vellen hebdi gheloef ghehadt aen v
haer manneer het te samen ghesult was hebdi
gheloef ghehadt dat unse kinder vernuffelt ware
en die vrouwen verleyt waren hebdi gheloue ghe
hadt aen die swarte vinne hebdi dat sweert ver
besproken of besworen hebdi dat dinc ver beswo
ren of besproken dat ghi verloren hadt hebdi enich
crutt besproken hebdi dat yser of dat wat ver be
sproken hebdi yement daer toe ghesdwonghen
dat hoer yser te draghen of int water te tasten
hebdi enighe ongheloue ghehadt dat die honde
huylden of die aerteren scaterden hebdi in des
scheeps boert enighe ongheloue ghehadt hebdi enich
dinc ghesoft tot touerren hebdi omgheganghen
mitter swarter const hebdi daer mede ver ghemocht
want ghi dient daer den duuel mede Ghi zult ghe
louen aen gode en zult hem lief hebben wer alle
dinc hebdi enich dinc lieuer ghehadt dan god
dat is v afgod. unse kindere of unse huysvrouwe
unses selues lijf of werlike eer of enigherhande
Tot parijs se was **Exempel** **A** goet
een man die hadde sin goet verloren tot
enen afgod en hadt wel lieuer dan sinen schepper

xlvi

en en deelde dat goet niet mitten armen liden
En en seide onzen here god nie ghenen dinc des
 groten goets en hi wert zier en starf. Doe qimen
 sijn vriende en fieden hem op en woude sijn hte
 nen eenre ander stat begrauen. Doe en vonden si
 een gheen herte in sinen lue des verwonderde
 si hem alle zeer. Doe qimen si tot enen wise meyst
 en vrachten hem of enich mensche wesen moch
 te en leuen sonder herte. Doe zeyde hi. *neent.* dat
 en mocht niet wesen. Doe spraken si. Dese mes
 che onse neue en heeft doch en gheen herte. Die
 meyster sprac. hoe mach dat wesen. Doe seyden
 si. Dese mensche hadde groot goet. En die meyst
 sprac. Het staet gheschreuen inden ewangelio. Mes
 che waer dat v schat is daer is v herte. Daer
 om soe gaet tot sijner kusten daer sijn stat is
 daer is sijn herte begrauen. Si ghinghen hene
 tot sijner kuste en vonden daer sijn herte bi sine
 schatte. Dese man hadde sijn schat lieuer dan
 sinen sepper en also verghint mit hem. *Vande*
Dat ander ghebot is mensche *in dēre ghebode*
 ghi en zult den name gods niet ydelic noch
 onnutelic in uwen mont nemen. Daer of
 zult aldus biechten. *hallo god ghenoecht in*
yden woerden en onnutelic. In yden sijnge
 of hebor geloge om yselne te behelpe of in
 ghenoechte daer in te volge of hebor
 ene adere vleselick overloge mit
 woerde of mit werke

en in eede ghaerne te swere **H**ebdi enighe meen eede gheswo-
re hebdi yemiet op die heylighe doen swere als ghi wel wist
dat hi torenst woude swere hebdi gode ver ghelouet of sine
heylighen en dat niet ghelouden hebdi mit gode of
mit sinen heylighen ver ghespot of ghescampt
mit gods dienst ofte mitte lude die gode dienen
of heeft v ver verdrotten langher missen of pre-
dicarien . of mitte heylighen sacramente of mit
enighen gheesteliken dinghen mit wijnwater of
mit brode dat ghewijet was mit palmen of af-
sken of dier ghelike v spot ghelouden **Exempel**

DEt saten een deel ghezellen opten assche-
woensdach doemen te missen lundde. Doe
sprac die een willen wi gaen ter kerken en ne-
men asschen op onse hoeft. Doe sprac die ander
en begonde te spotten en zeyde **I**c wil v aschen
gheuen. Doe quamen hem seluen also wel asschen
toe dat hi den mont niet op gheden en conste.
en maer hi ghinc dier was hier vol **G**hinc hi
inden kieke of inden boemgaerde die asche was
mit hem also langhe dat hi verstickede inder as-
schen dier om en zuldi mit gode niet spotten

Dat derde ghebor is **Terde ghebor**
mensche du sal die heylighe daghe viere
Daer of zuldi alus biechten **H**eldi des heylighe

Daghes ver ghenrocht of den arbeiden heb
di des heylighen daghes unven kierganc ver ver
sunnet als ghi daer wel hadt moeghen gaen
of hebdi ver versunnet des heylighen daghes of
laet of gods woerde te horen en vernult dat ghe
bot dat ghi die ganse weke versunnet hebt hebdi
des heylighen daechs enigher hande zunde ghedaet
so hebdi v mere te broeke als of ghi ghearbeit hadt
hebdi des heylighen daghes ver ghedanset of tot
vdelheit gheganghen **Exempel**

Der was een ioncfrouwe die plach des heylighen
daghes gheerne te dansen. Doe quam si eens
moede vande danse thuis en ghinc ligghe op
een bedde slapen. Doe wert si gheuoert voerden
rechter en wert beclaghert dat si des heylighen
daghes plach te dansen. Doe sprac die rechter.
Ghevoert haer den hals op. op dat si wel singhen
mach. Doe namen si onen brant vande vuer
en staken haer inden hals. Doe begonste si also
hude te roepen dat alle die gheen die inde huse
waren tot haer liepen en vraechden haer wat
dat haer waer. **O** we sprac si Ic bin altemael
verformt en hoe haer was en al haer lijf was
oft verbernt waer en haer vleysch viel haer
in stucken of en stanc also vule datter myniet

en mochte liden also wert si ghebrocht in een
gruffhuys. doe ghelofde si onzen lieue here dat si
nimmermeer en woude dansen. doe wert si we
der ghesont. *vanden werden ghebode*

Dat merde ghebor is mensche du salt eeren
vader en moeder. daer of zuldi aldus biech
ten. hebdi une ouders yet bedroeuert mit woer
den of mit werken. hebdi hem yet ongheloe
sam gheweest. of yet qualiken toe ghesproken
of ghestouden of gheuloet. of hebdi hem yet
omwillichliken ghedient en mit onulite. of
heeft v haerre yet verdrotten. of hebdi v haerre
yet ghesaemt. of heeft v yet ghedocht dat ghi
v haerre stamen soudt. of dat ghi van hem
scande hebt ghehad. of dat ghi haerre missa
ket. of hebdi hem haer noorturste niet ghege
uen na unwer macht en hem ghedraghe ende
hem bewaert mit vliet. hebdis yet ghehater
die v wat goets leorden en v stouden om v
misdaet die ghi dedet. hebdis yet ompeerd
lic beropen en niet gheert en niet liep
ontfanghen als si tot v quamen. hebdis yet
bouen v gheset. hebdis yet verghten na hoer
re doot want ghi moeghet aen une oudere
hemelric verdienē en oec wel die ewighe pi

L.

ne der hellen.

Exempel

Het was een ioncfrouwe die plach hoer moe-
 der zeer te bedroeven. en si was fo hert dat
 si hoer niet bidden en woude dat sijt hoer verga-
 ue. Die ioncfrouwe wert niet en starf en hadde
 die zunde den priester ghebiecht en die priester
 hadde haer gheiden dat si hoer moeder bidden
 soude dat sijt haer vergaue. Dies en woude si niet
 doen. Des nachts hoerde die priester seuren opte
 kerchoue en roepende een stemme. o me en o wee.
 dat ic ye ghebozen wert Die priester vraghede
 wat dier miens si sprac Ic bin die gheen die te
 ghen v biechtede dat ic mine moeder so veel plach
 te bedroeven en niet bidden en woude dat sijt
 mi vergaue. Daer om so bin ic ewelic vdenit
 en mijne en wert nummermeer en ghene niet

Dat vijfte gebot is. **Vanden vijften ghebode**
 mensche du en sake niemant doden Dier of
 suldi aldus biechten hebdi yement vermoert
 mitter daet of niet of hulpe dier toe ghegheue
 hebdi enighen wil ghebadi dier toe yement te
 vermoeden haddi ghedaest hebdi yement doot
 ghenenscher of gheuloeet hebdi v van yements
 doot verblidet hebdi yement mit onrecht aen sijn
 lijf gheslader hebdi den heydenen enighe wapene

ghemaect van yser of van stale daer si der ker
stenheit mede mochten staden hebdi enighe
dulle ontsinnighe menschen ghehad te bena
ren die bi unner verslumenissen yemont ongh
scade hebben ghedaen daer si di schuldich aen
En also ist oec van ene quaden dier. het si een
hont of een osse of enich quaet dier dat ghi v
waren soudt hebdi enighe vrucht versumet of
kint dat onghedoep ghestouen is hebdi enighe
dranc ghemaket of helpen maken daer men
lud mede mochte doden of hebdi raet daer toe
ghegheuen **Een exempel.**

Het was een heyligh bisscop die hiet salimus
die was blind ghe worden van ouderdom
doe was daer een gheweldich pape die hadde ghe
ne bisscop gheveest die maecte enen dranc van
verghifnisse en senden de bisscop bi sinen knecht
dit wiste die heylighe man wel inden gheest
en sprac totten knecht. dienat ghi ic ist. Doe
die knecht den nape voer den mont settede doe
sprac die bisscop niet en drinct daer is verghif
nisse toe **Ic** wilt drincken in gods name ende
hi drauct sonder alle pine en hindernisse. **Te**
hant borste die pape gheliker wijs of hiet sel
ue ghedroncken hadde en het en staede de bisscop niet

du

Dit sefte ghebot is **Vanden zefte ghebode**
 mensche du en salte niet oncrystich wefe
 mit ghedachten mit woerde mit werken noch
 mit wille als hier ver ghescreue staet **Vande**

Dit seuende ghebot is **mensche zeneden ghebode**
 ghi en zult niet stelen **dier** of zuldi aldus
 biechten **hebdi** yet ghestolen oec hoe cleyen dar
 ter is dat zuldi biechten. of hebdi enighe rader **dier**
 toe ghegheuen of hulpe hebdi ghesien dat een
 mensche stelen woude en ghi des niet en hinder
 de hebdi dat ghestolen dinc niet na gheniser of
 in uwe huse yet ghehouden of den dief hebdi der
 dieften yet ghenoten hebdi den mensche yet
 ghepruist die ghestolen had. of en hebdijs niet
 ghelaet hebdi ghestolen goet yet ghecroft mit
 weten. of en hebdijs niet weder ghegheue als
 ghi wistet wies datter was hebdi ghestolen goet
 yet weder ghegheuen. of dat ghi **dier** mede ghe
 wonnen hebt en oft bi v yet gheanghet is.
 hebdi den scade yet op gheruist. hebdi enich dinc
 gheuonden en niet weder ghegheuen. hebdi e
 nich ghestolen goet ghenomen dat v ghegheue
 wort. Van alle desen stücken soe vindi veel meer
 inden boeke vande tien gheboden. **dier** moech
 di meer in zucken of ghi wilt. **mer** dat selue

Dat ghi hier ghenonden hebt kinde ghestolene
goede hoe datter is steruedi daer mede ghi maect
enelic verloren bliuen **Een exempel**

Det was een graue dien hielden die lude wer
enen goeden man en die starf. Daer na wert
ene heylighen man sine pyn bewijst hi sach een
leder staen midden inder hellen en sach den gra
ue op die leder staen: doe vraechde hi waer om
dat die graue daer comen waer die soe goede
man was. Doe wert se aldus gheseyt. Dat sijn
oueroude vader hadde onrecht goet eenre kerke
of ghebroken. Daer om is hi en al sijn kindere
neder ghescomme in die helke. En dese graue was
inden tienden lede en chimmert noch en alle sine
nacomelinghe die dat goet besitten die comen
alle op die leder. **Vanden achtende ghebode**

Dat achtende ghebot is. **Wensse** Ghi en zult
niet begheeren dijns euens kerstens wijf
sine maghet sijn knecht noch gheenrehande dinc
dat sijn is. Daer of zult aldus biechten. **Hebdi**
enichmans wijf ghesien daer ghi quade wille
toe hadt of si unnen wille had willen doen dat
ghi des en ghenen wille en hadt te liden om gode
willen. noch om rechte trouwe unnes euens ker
stens. **Hebdi** unnes euen kerstens maghet of knecht

te yet begheert die wile dat si hem dienden of
 hebde hem yet ontoghen daer of si sidi bescul-
 dich die stadt op te renghen. **Hebdi** enigher hande
 haue hoe. of peert of yet dat uwe euen kersten
 toebehoert begheert en en hadt niet gheroect
 wat dat hi ghehadt hadde op dat ghyt ghehadt
 hadt. Wat dat ghi hier of begheert hebt dat sidi
 schuldich te biestien. **Die** twee leste ghebode die
 draghen veel ouer een want si spreken beyde van
 der gheorichheit. **sunderlinghe** so en suldi niemants
 wijf begheeren. **Een exempel**

Het was een goet man en een vrouwe en
 die man stont eens heylighes daghes vroe op
 en droef sijn offen in die weyde. Dies nam een an-
 der waer een boze wicht en ghinc heymelike bi
 der vrouwen slapen en ghinc weder en wech en
 si waende dattet haer man waer. **Doe** die vrou-
 we opstont doe verweet sijn haren man en sprac
 tot hem **Ghi** moeghet wel ter kerken gaen dat ghi
 op desen heylighen dach v. viere hebt te broke dies
 begun hem die man zeer te verwonderen en wa-
 ghet haer wat dat si meende. **Doe** seyd si he alle
 dinc **Doe** sprac hi dat hi daer niet of en wiste **Doe**
 prouede si wel hoe datter daer mede was. **Die**
 vrouwe meende en was zeer bedroeuert. **Die** man

traestede haer en seyd **I**c en gheue v en gheen
scout en ic en wil v nimmermeer te leyder hebbe
En ghesinghen beyde te kerken en claechden beyde
gode onsen lieue here die grote ontrouwe die hem
gheschiedt was **E**n diet gheduen hadde die stont
oec inder kerken. doe quam die dunel en werde
hem aen dat verwolft en weder ter eerden ende
stieren doot en also nam die boze een quaet eynde

Dat neghende ghelot is **Vande neghende ghelot**
mensche ghi en zult niet tughen tonrecht
daer in so sijn besloten alle loghene. Daer of zul
di aldus biechten hebdi yet gheloghen in spotte
of in ernstemoede ofte omverende dat ghi waen
de dat het waer ware hebdi yet gheloghe dat
yement scadelic aenden lieue was of daer hi me
de bedroeuert wert hebdi enighe loghene ghe
hoert en die voert gheseyt hebdi yet gheloghen
om gods wil en tonrecht ghetughet. hebdi ye
ment yet ghesloeft en dat niet ghehouden heb
di urre trouwe yet te broken hebdi urre kindere
of v ghesinde yet lieten lieghen dat ghi seyt.
Vraghet yement na mi so segt **I**c en bin niet
hier in. of des ghelikes hebdi yet gheseyt die weert
en die vrouwe en sijn niet hier thussen het
gheloghen was **G**od die hatet die loghene alreer

Het waren twee lude **Een exempel.**
 Die bouwede bider kercken. Die een hiet iulius
 die ander hiet iulianus. De biden ene veghe-
 liken die der bi hene leet dat hi hem te hulpen
 daer toe gaue of dat si hem wat hulpen arbe-
 den. Doe quamen daer ghesellen gheuaeren doe na-
 men si een van haren ghezellen en leyde dien
 op die karre oft hi doot waer. En doe si quame
 bider kercke doe baden hem die ghene dat si hem
 een luttel hulpen arbeiden. Doe spraken si wed-
 er wi weren enen doden wi en moeghens niet
 doen. Doe sprac Iulianus. lieue kinder waer om
 heesdi ghi moeghet onzen lieue here verdoerne.
 En spraken weder wi en sieghen niet wi were
 ene doden. Doe sprac hi. Na unnen woerde soe
 gheschie v doe si wech. Ware doe sprake si staet
 op. ghi hebt langhe ghenoech door ghenueft. En
 doe si hem aentastede doe was hi al door.
Dat tiende ghebode is. **Vanden tiende ghebode**
 mensche ghi en zult niet begheeren unnes ene
 kerstens wijs noch sijn goet noch sijn huys
 noch oer nemen dat v niet en is. Daer of zult di
 aldus biechte hebdi enich dinc ghesien dat v
 niet en was dat ghi begheerde te hebben ende
 niet ghevocht en hadt. Wat die ghene gheschiet

haddē diet sijn was **H**ebdi yement goet omrecht
ghenoeten **H**ebdi yet begheert groot goet **H**ebdi
yet gheuoert **H**ebdi enich goet ghenomen in
uwen luden **H**ebdi coorne of ander goet ghehou-
den op dat dierste **H**ebdi v goet ghegheue te dier-
re te borghen dan om reet gheft **V**an dese stücke
vindi veel meer inden boec vande tien ghebode
Ghi zult v zeer beware voer gheuerichheit voer
woeker voer onrecht goet want daer wert dūke
een heel gheslachte om verloren. **Een exempel**

Het was een man en die wert gheuoert
voer die helle daer sach hi menigherhan-
de pine hi sach dier ligghe in den gronde enen
man dien ghewassen was witten monde een boom
en aen dien telghe van dien borne sach hi han-
ghe vele lude en die boom stont midden inder
hellen gloet **E**n die man die onder in den gron-
de sach die hadde die meeste pine **D**oe sprac die
enghel totte heylighen man. **D**ie man die onder
in den gronde leit die was een begin des ghe-
slachtes en was arme en hi wert rike mit wo-
ker en mit ongherechter winninghe **E**n die
kinder die dat goet besitten wetende die waren
alle na hem en werden ghehanghe aen dien
boom **M**o hebdi ghehoort conelike hoe ghi

zult biechten vanden tien gheboden **V**uldi daer
meer of were so leet dat boeke ouer vande tien
gheboden daer vindi veel meer in dan hier in staet

Daer na **Vanden vyf zinnen.** **I**n sien
zuldi biechten vande vyf zinnen. Ioe ghi daer
mede ghesundicht hebt **E**n inden iersten vande
zien **D**aer of suldi aldus biechten hebdi v ogfen
yet ghekeert tot ydelheyden daer v herte yet mede
becoemt wart hebdi yet ter kerken ghegaen
meer om ziens wille dan om gods wille dat
ghi woude datmen v soude louen hebdi unx o
ghen yet ghekeert vande arme luden dat ghi
die niet sien en woude hebdi unres euen kersten
seide yet ghesien mit vrouwen en en hebt hem
niet ghewaert. **G**hi zult v ogfen vluchtig be
waren want si verleyden menighen mensche

Het was een heyligh abt **Een exempel**
en die was blint gehoorden en doe die broe
ders dat beclaechden doe sprac hi **G**hi zult v des
verbliden mit mi **I**c dankie den almachtighe
god dat hi mi te broken heuet mijn dootlike
vande dat waren die ogfen die hem god vleent
hadde. **Vanden horen**

Daer na zuldi biechten vanden horen hebdi
gheerne ghehoert ydel woerde ofte boze woer

De of onayssche woerde **H**ebdi yement hore he
ghen of achterspake doen op unwen euenmache
en ghi die mine niet en hadt tot unwen euen
kersten dat ghi hem hadt onschuldicht als ghi
wel hadt moeghen doen en ghijt selue gheerne
hadt darment v dede **H**ebdi yet gheern ghehoert
pipen of longhen. of enigtherhande snare spul
of melodie of onnutte fabulen of onnutte duy
sake boeken **H**ebdi yet heymelic ghestaen en ghe
hoert wat ander lude serden of bedreuen **H**ebdi
yet gheern ghehoert oerlike singhen of enighe
oerlike dinghen **Een exempel**

Het was een ioncfrouwe die hadde vijf daghe
mit vegheuer gheweest en si openbaerde
hoer hoeren vrienden en seide dat si vijf daghe
daer hadde gheweest en gheborn in den vegheuer
Doe vraechde hoer haer vriende waer om datter
was. Doe sprac si **Ic** hoorde eens tot enen mael
een liedelijn singhen en dochte mi suuerlic we
sen en daer was mi wel mede. Daer om moest
ic vijf daghe inden vegheuer bernen **Vā smake.**

Daer na suldi biechten van smaken **H**ebdi
lijst ghehadt tot goede welsmakende spise
of tot goeden dranche **H**ebdi unwen monde yet be
reet na unwer macht wat dat hem luste en nie

unen wille te broken hebt om gods willen
 En en hebdi unne lichaem niet ghespaent mit
 hongher en mit dorste hebdi yet gheghete op
 dat ghi te bet drincken moeghet **vande ruke**

Daer na zuldi biechten van ruken hebdi e
 nigherhande wellust ghehad tot zuete roe
 ke tot zueten crude of tot enighen dighen
 hebdi unne eider yet bestroet mit zuete crude
 of mit enighen dighen op dat si te bet ruken
 soude heeft v yet ghedocht van armen luden dat
 si v den stoncken of ziele lude hebdi v huys of
 v bedde yet bestroet om datter ye te bet ruke

Det was een ioncfrouwe **Exempel.** **I**soude
 die was soe cleenlic dat si wellust zocht
 waer dat si moecht haer camer en hoer bedde
 dat moestnē bestroyen mit rosen en mit bloe
 men en alle haer eider gauen zueten roeke
 En si en mochte niet lide datter enich arme
 mensche beneue hoer henen ghinc hoer docht dat
 si hoer den stoncken **E**n en woude oer niet lide
 dan in durre water dat moestmen des nachts
 vingen mit werten lakene **D**aer na soe plaech
 dense onse lieue here also dat si niet wert ende
 stanc so vuple en was so onreyn dat menmer
 bi hoer bliuen en mocht **A**lle hoer magheden

en al hoer ghesinde vlaeghen van hoer en also
starf si iamerlike **Van tasten**

Daer na zuldi biechten van tasten en van leg
ghen hebdi unnen lichaem ver^{te}cleenlike ghe
houden en unne lichaem altezeer ghestoent ende
ghewacht mit zachten clederē naest unner huut
mit zachten sigghen en sitten en mit allen ghe
makke breeet hier v ghemac so en vindi ghind
en gheen onghemac

Exempel

Het was een rijcman een ionghelinc die had
een zacht leuen inder werlt en hi gaf al
le diene ouer en voer in een cloester en wert
een monic. Daer na doechi der goeder spisen ont
beren moeste en den goeden dranc doe woude hi
weder wtlopen. die dranc docht hem te diene
en dat broot te grof. dat wer moes te maegher
dat stro te hert die cleder te sekerp. die slaepre
cont die tijt telanc. die arbeit te swaer der ghe
hoersamheit te vele. hi woude daer vimmer
weder wt. doe wert hi ghenomen inden gheest
en wert gheuoeert in die helle Daer wert ghe
brocht eens riken mans ziel. die hadde al sijn
leuen sijn lijf wel gheploeghen. die wert voer
lucifer mit pipen en mit bonghen ghebrocht
also hi ghewoen was inder werlt. Doe namen

Die viande hem en setten hem op ene yfere stoel
 als hi ghewoen was die was glopende en ber
 nende als een vuer. Doe sprac lucifer **G**henet
 hem drincken vande besten wijn als hi ghe
 woen is. Doe namen si heet sweuel en pec. en
 gorent hem inden hals also dattet hem tot
 allen leden wt moet. Doe sprac lucifer haelt he
 speet hude laet hem vrolic maken als hi ghe
 woen is. Doe quamen daer viande mit vueri
 ghen basinen en bliesen hem tot beyde sinen
 oren in. also dat hem die vlamme wt moet tot
 beyden sinen oren en ogghen. Doe sprac lucifer
 legt hem op een zacht bedde en schoen vrouwe
 bi hem als hi ghewoen is. Doe namen si he
 en worpen hem op een heet vueren bedde dat
 vol sweuels en pecs was. Doe quamen daer
 slanghen en wonden hem in sinen hals en
 grote breede wormen croepen hem inden mo
 de. Doe dese aonghe momie dit hadde ghesien
 dese grote pine. Doe quam hi weder tot he sel
 uen. en al dat hem te weeten zuer was. dat
 docht hem nu licht en voort aen en zocht hi
 niet meer sijns selues ghemar. **Vanden zeue**
Daer na zulden werken der ontfarmhichheit
 blicken vande zeuen werken der ont-

farinherticheiden aldus **H**ebdi die hongheri
ghe niet ghespyet. den dorstighen niet ghelauet
den naecten niet ghedeet den armen niet ghe
herberghet noch ghediene. die gheuanghene niet
ghetrost. en en hebdi die arme dode niet behelpe
grauen. hebdi den ghenen niet vergheue als
sij v baden die v bedroeft hebben. of al en had
si v niet ghi zulliet hem doch vergheuen. **H**ebdi
den ghenen dien ghi saghet zunde doen niet
gheraden totten besten. hebdi den ghene die niet
behoefden niet gheden dat beste dat ghi myster
hebdi den bedroefden niet gheroest in haerre
bedroefmissen. **H**ebdi voer unen euckersten ~~ver~~
~~ut~~ gheleden beyde voor vriende en voor vyande
en voer alle die gheen dier ghi ghenoten hebt
hebdi niet ghebeden voer alle die ghene die v be
droeuet hebben. **A**lle dese punten behore totter
rechter ontfarmherticheit. **G**ijt ghi ontfarmh
tich so gheschiet v ontfarmherticheit. **Vanden**

Daer na zaldi bieche ^{daer} **seue sacramenten**
vande seue sacramente. **D**at ierste of is. die
doepe hebdi enich kint versuimt dat onge
doept ghestoruen is. hebdi enich kint verrokeloest
dat door gheboeren word. hebdi yet onwillich
ghewceft tot een arme kint totter dopen te

helpen. **H**ebdi den kinderen die ghi ghebauent
 hebt. dat pat. noster en dat gheloue niet gheleert
 na uwer macht **h**ebdi uwen armen gheua-
 ren en pillen in haerre noet niet te hulpe gheco-
 men na uwer macht **h**ebdi enich kind ghedoopt
 als ghi enen priester hebben mocht. **h**ebdi yet meer
 gheuaderen ghehad dan drie **h**ebdi enich roede
 of heyde ghetoghen totter dopen als ghi saghet dat
 si niet en meenden en dat si die lude bedrieghe
 worden **h**ebdi enighen roede of heyden ghesmidt
 dat si niet ghedoopt en worden **h**ebdi mit uwe
 gheuaderen ofiepillen enighe zunde ghedaen **h**eb-
 di bi uwer huysvrouwen yet gheslapen inden
 crame. eer dat si ter kerken was ghegaen **h**ebdi
 dat reyne cleet daer ghi mede waert ghecleedt
 ander dopen yet omreyn. want ghi moet also
 reyn wesen als ghi steruet. of ghi moet alte-
 mael die omreynicheit inden regheruer offer-
 nen. **D**aer om heeft ons god onse lieue here een
 ander dopen ghegheuen daer wi ons in zullen reyn-
 ighen also dicke als wijs te doen hebben. dat
 is die ghevarighe rouwe en die suuer biechte
 dese maken ons also reyn als wi witer dopen
 worden ghetoghen dies gheue ic v een exempel
Het was een priester die sat. **Een exempel.**

en hoerde biechten. **D**oe sach die duuel dat alle die
lude die totter biechten ghinghen swart ende
onreyn waren en van daer weder schoen ghinghe
Doe maecte hem die duuel tot ene mensche en
ghinc oec ter biechten en biechte zine zunde. **D**oe
sprac die priester. Dit en sijn en gheens mensche
zunde. ghi zijt een duuel. **D**oe seide hi dat is waer
Doe sprac die priester. **W**at doedi hier. **D**ie duuel
sprac weder. **I**c sach ^{dat} alle die lude die totter biech
ten ghinghen swart en onreyn waren en sijn
ghinghen schoen en wut van daer en also maen
de ic oec doen en wut werden. **D**oe sprac die priester
hebdi rouwe om uwe zunden en sijnse v leet
Hi sprac. neen. mer mi is leet dat ic der zunde
also luttel doen mach. **D**oe sprac die priester. **D**aer
om en wert uwer nimmermeer raet. **D**oe voer die
duuel en wach. **Vander verminninghe**

Daer na zult di biechten vander verminninghe
hebdi die verminninghe yet versmaet of
niet ghehoude of vsijnt aen uwe kinderen
dat se onghevermt storuen. **H**ebdi opte crisma
yet ghetast mitter bloter hant. **E**n al dat v ghe
seit is vander dopen dat proeuet oec vander v
minninghe heeft v leet gheveest dat v god becon
ghe toezende sint den maet dat hi zelue becom

ghe woude liden vanden duuel. so en zalt ons
niet leet wesen dat wise liden want so wi meer
re becoringhe weder staen. so onse loen meerre
sal wesen

Een exempel

Het was een goet man also dicke als hem
dorste so dorste hi. ic sal dese becoringhe wed
staen. en ic en wil niet driencken. op dat mijn
loen te meerre werde also was hi viertich iaer
dat hi nie en dranc en wanneer dats hem zeer lust
so nam hi enen cop mit schonen water en sene
ne aen sijn mont en dranc niet. Doe wert hem
gheuraghet waer om hi dat dede hi sprac Ic doet
daer om om dat mine becoringhe te meerre wor
de en om dat ic te meer loons ontfacen mach.

Vande heylighe sacramente ons heren lichaem te

Daer na zaldi biechten vande heylighe **ontfacen**
sacramente dat is dat heylighe lichaem
ons heren ihu xpi hebdi gods lichaem niet ghe
nomen totter rechter tijt ten minsten eens des
iaers dat is te pascchen hebdi dat gheslate om
haers wille en dat icken priester niet gheseyt en
zonder sijn oerlof hebdi v niet bereyt te tude mit
ter biechten als ghi vastens begint hebdi v ghe
sint en v kinder niet daer toe gheshouden dat
si hem bereyden mitter biechten en en hebdi he

niet gheleert hoe si doen souden **H**ebdi enighē mē-
che in uren hūge ghehouden die niet biechte en
woude noch oet onzen here niet nemen ter rech-
ter tijt en meent hi is onverdich dies en zuldi niet
doen noch denken **Een exempel**

Het was een goet broeder dien dochter dat hijs
onverdich was gods lichaem te ontfacen en
hi en ontfincs niet mitten anderen broederen
daer na quam gheganghen onse lieue vrouwe
en gaf hem scout om dat hijs ghelare hadde en
hi sprac Ic en bins niet verdich mer onverdich
doezeyde onse lieue vrouwe wie mach des ver-
dich sijn mer ghi zult v bereyden als ghi best comt
en bidt gode dat hijs v verdich make **Vader biechte**

Daer na zuldi biechten vanden werden sacra-
mente dat is biechte daer of zuldi aldus biech-
ten **H**ebdi biecht versumet ter rechter tijt **H**ebdi
langhe sonder biechten gheweest **H**ebdi enighen
vlire ghehad die biechte te leren **H**ebdi yet te biech-
ten ghegaen sonder vrouwe **H**ebdi v biechte niet
ouerkedacht **H**ebdi enighen biechter ghesocht sun-
derlinghe om der cleynre boeten wille **H**ebdi ye-
ment ghebiecht die v niet ontbinden en conde
vdesunden **H**ebdi die boete yet te broke die v ghe-
set worden **H**ebdi die lude yet ghehoert om vlire

Lxx.

Hebdi ver lieuer ghehoert die rike dan die arme.
 hebdi ver onbescheden gheweest inder ontfarm
 herticheit of te zachte of te hart in uwer biechte
 te hoeren

Een exempel

Het was een moerdenaer die hadde vele sunde
 ghedaen. doe qua hi tot ene biechter en biech
 te hem alle zine zunde. en vraechde hem of sijn
 rezielen niet mocht werde want hi so veel zun
 den ghedaen had. Doe zeyde die biecht vader. Ic en
 can v niet gheraden noch ghetroeste ghi sijt een
 verlore man. Doe wert hi mistroest en toech sijn
 sweert en stac den priester door. Duer na so qua
 hi tot enen anderen priester die ver-wijste hem
 oec. also dat hi dien oec doot stac. Doe qua hi tot
 ten derden. die was hem oec ghewijst wer ene
 goeden man. Doe hi wer hem quam doe toech hi
 al heymelic sijn messe en hieltet al heymelic on
 der die boyke. En sprac. here ic bin een alte gro
 te sunder mach minne zielen enigken niet wde
 de sprac die priester. waer om niet. **X**ume zu
 den en moegken also groot niet wese. sijn se v
 seet omme lieue here en wilse v gheern vergheue
 doe hi dat hoede. doe viel hi neder op sijn knien
 en begonde bitterlike zeer te screyen en biechte
 mit groten rouwe alle zine zunden en wert daer

Daer na een goet nīd *Van olien.*

Daer na zult di biechten vanden vijfte sacmēte
dat is vande olien heb di enighen mensche
oversignt dat hi onghesolijt starf heb di v yet ene
werf late olien binuen enen iaer heb di enighe myt
ghesadt dat ghi daer om te eer steruen soude heb
di yet so langhe ghebet mitte olien dat ghi van
tranchende daer gheen begheerte toe en hadt heb di
die lude niet vernuēt en bewaert mit vlijt aen
hoere lesten eynde tot gode en tot gherechtē ghelo
ue want een mensche behoēuet dan alre beste goe
de lere en vermannighe want die want becoert
den mensche dan alre meest *Een exempel*

Het was een goet broeder en die lach aen sine
laetste eynde doe quam een duuel in eens
draken ghelijc en woude hem bedriegghen en in mist
troest brengghen. Doe riep die broeder. *Onse o me*
hier coemt een draek en wil mi verghinden doe
vielen die broeders op haer knien en bade onse
lieue here we. *ken* en vermaenden hem dat hi
sijn gheloue soude hebben tot onzen lieue here
en vaste in hem hopen daer na ouer een cleyne
wylt doe dante hi onzen lieue here en sprac. *unse*
ghebet heeft den drake veraghet die mi verghin
den woude *Vander wijnghe der priesteren*

Lr.

Der nazuldi bieschten vanden zeste sac-
 ment dat is die heylighe wijnghe & pa-
 pen. hebdi enighe wijnghe ontfaien in hoofstu-
 den onghesiecht. hebdi ure crime in alre tijt
 te rechte maten cort of lanc niet ghedraghen.
 hebdi ure ghetide niet alle daghe ghelesen hebdi
 enighe gheestlike dinghen ghecoft of vercoft heb-
 di ghesonghen teghen ghehoersamheit. hebdi meer
 berken ghesadt dan een. hebdi gheen cunstich se-
 uen ghesadt. hebdi yet ghestaen na groot heer-
 scapie na bisdom of prelactap want so ghi
 meer csmmet so v valle meerre is beghint ghi
 te vallen **Een exempel**

Det was een monic in een cloester die had
 de gheerne een groot here gheweest. Dat
 praefde die duuel wel an hem en quam eens
 nachts tot hem en sprac Staer op en gaet tot
 haluer stat daer en is gheen bisscop daer salme
 tot ene bisscop luesen hi waende datter waer
 hadde gheweest en hi stont op en ghinc heyme
 lic witten cloester en woude gaen totter haluer
 stat en quam des auents voer eens rike mans
 huys dat was een pape en die herberchde hem
 daer. Doe docht hi in hem seluen aldus Ic en can
 in deser quader cappen niet daer toe comen.

Datmen mi tot enen bisscop kiese. **I**c moet daer
comen in sconen clederen so kiestmen mi te liet
hi stont des nachts op en roech des papen cle
der aen en nam hem sijn peert en reet henen
Dies worden des pape knechten ghemacr ende
liepen hem na en spraken hem aen woer eno
dief en hinghen hem aen een galghe. *Vande se.*

Duende sacramente dat is vander ewe
daer na zuldi biechten vanden seuenden
sacramente dat is die ewe. ~~aldus doe zuldi daer~~
~~of biechten~~ hebdi enghen gade ghenomen om
goets wille hebdi v oec te weren niet ghebiecht
hebdi v ghemeen scap yet ghesadt inder tijt
die verboden was hebdi unen gade niet va her
ten lief ghesadt hebdi aen unner ehtscap niet
ghehouden ghehoersamheit gherichte tijt ende
aendacht hebdi unen wive yet so wel gheghe
uen daer si houerde of daef heuet v enich me
sche behaghet dan v gade hebdi unen gade niet
versueghen wanneer dat hi toornich was heb
di unne gade niet ghetrouwe gheweest dat gaet
aen ziel en aen lijf. *Een exempel*

Tot romen daer was wileneer een keyser
en die hiet otto die hadde een hursrouwe
en die en was hem niet ghetrouwe. Doe was

Daer een graue en die hadde een rechtlic wijf
en die hadden miltander zeer lief en die een
was den anderen zeer ghetrouwe. Doe sprac die
keyserinne eens den graue toe om zaken die
oneerlic waren hi sprac hi en woude sijne lie-
ue vrouwen gheen ontrouwe doen noch sine
lieuen here. Doe wert si toornich opte graue
en belofhendē voer den keyser en zede hi hadde
hoer om oneerlike zaken toe ghesproken. Die key-
ser wert toornich en zende daer sijn knechten
toe en dede hem vanghen en woude hem sijn
hoefte offlaen sonder scout en sonder recht en
hi en moest hem niet ontschuldighen. Doe qua
sijn wijf ghelopen en riep al streydende en was
zeer onblide. Doe sprac hi lieue vrouwe. Ic bin
der zaken onschuldich en ic en moet mi niet
ontschuldighen. Ic bid v dat ghi een heet yser
voer mi draghet wāneer dat ic doot bin. En
sprac dat sijt gheern doen woude. Die graue
wert onthoefte. En die grauinne nam sijn hoefte
en ghinc voer den keyser op een tijt daer hi te
recht sat en si schreyde voer die gheen die hare
man vermoert hadden en si vraghede war dat
sine misdiet was daer om dat hi vande lieue
totter doot ghebrocht was. Die keyser sprac

hi hadde sinen winc oncerlike toeghesproken dat
moet hem sijn halss costen **De** sprac die vrouwe
Heer keyser dat hebdi ghedaen. ghy hebt mine lie
uen man vanden lue tonrecht totter doot ghe
brocht dat wil ic waer maken. en ic wil een heet
yfer voer hem draghen **De** dat die keyser hoerde
Doc wert hi zeer bedroeuert en sprac. Vrouwe is dat
alsoe so gheue ic mi seluen in vuer hant doet mit
minen lue wat dat ghy wilt **Do**c vielen die vor
sten daer tusschen en baden hem aen der vrou
wen tien daghe dach. **B**innen dier tijt se onder
uant die keyser alle die dinghe hoe dat die key
serinne daer mede gheuaren hadde en hi dedde
bomen aen en staer en gaf hem seluen inder
vrouwen hant. **Do**c baden die lants here voer se
en brochtent also verre dat hi der vrouwe lant en
borghe mit allen recht dat daer toe behoorde we
dergaf. **Daer** na saken biechten vade sinde

die ghesundicht werden inden vader inde sone en
inde heylighe gheeste **En** ierst inden vader

Daer na zuldi biechten vanden zuden die ghy
ghesundicht hebt. **I**nden vader inde sone in
den heylighen gheeste. want die lude zundighen in
duerhande maten **G**omighe zundighen na mens
cheliker quaetheit en die zundighen inde vader

Lm.

Also zundichde coninc dauid die van becorm
 ghe sinre crancheit in sunden viel Also zundich
 de oec sumte peter die dor anyt sinen stepper ver
 zakede Also zundichde oec sente maria magdale
 na en alle vonden si ghenade die ghenade zoetheit
 want onse lieue heer die weet ons crancheit wel
 En al hadde hem god hoer sunden vergheue
 nochtan so moesten si sware boete ontfacen wou
 den si ten hemelstijc comen Gente peter wert ghe
 uanghen en wert iammerlike gheslaghen hi wert
 ghetruust en leet menigherhande versmaetheit
 Gente maria magdalena leet hoer penitencie
 dertich iaer lanc inder woestinen Coninc dauid
 was veel hondert iaer daer na inder duistnis
 se dat was een grote penitencie **Van sunden die**

Daer na **ghesundicht sijn inden soene**
 zult di biechten vanden sonden die ghesun
 dicht sijn inden zone van omverettheit Vele lu
 de zundighen omverende dat si wanen dat si wel
 doen Also dede sente paulus die waende dat hi
 wel dede doe hi die kerstenheit veruolchde en hi
 waende dat haer dinghen omrecht ware Also
 waent menich mensche wel den en doet qualic
 menich mensche waent dat hi wel doet dat hi
 veel bidder of vast of waert en doet qualic

**En dursal ons alle een voerbeeld wese helpe wi ghesundicht
 in onser cracht so zullen wi vromelike bereren**

Vant dat hi hem so zeer crant dat hi daer na
omgen lieue here niet dienen en mach dat is quaet
menich mensche waent dat hi doen mach mit
sinen wive wat dat hi wil sonder zunde. en en
weet niet dat hi inder ewe hoeft zunde doen
mach menighe vrouwe waent dat si wel doet
dat si hoeren man niet ghehoersam en is in heylighen
nachten en weet niet dat si dan zunde
doet menich knecht of maghet waent dat si
hoers meesters goet of haerre vrouwen heyme
lic nemen mach en gheuent om gode dat so en
moeghen si niet doen want dat is gunde menich
vrouwe waent dat si hoers mans goet mach
nemen buiten zinen wille en doen daer mede dat
si wil en gheuent armen luden en hoere vuer
den. des en moet si niet doen het en is also clef
dat si den man niet arme en maect dat mach
si wel dor god gheuen menich meesche waent
dat hi wel mach houden dat hi wint en daer me
de doen dat hi te rade wort dies so en mach hi
niet doen menich meesche waent dat hi sijn goet
te borghe mach gheuen en nemen daer of een
clern ghewin en en weet niet dat hi voer een
maer niet enen clene peninc mach nemen
dat die een den andere leende dusent maer ende

.lxiii.

naem daer enen peninc of en hi des niet pau-
 lic en dede om gods willen. die peninc maect
 daer of enen woekener. Waert oec dat die een de
 andere sijn goet dede te borghe en en name niet
 daer of en dat hi hadde den hope dat hi hem daer
 of wat soude gheuen die hope maect voer gode e-
 nen woekener. Want in onse heile heer sijn alle
 herte wel bekenr hadde een mesche ene peninc
 mit onrecht of mit woeker of mit stelen of mit
 wonen ghenomme en wonne dusent marc daer
 mede mit rechter comenstap dat goet en waer
 sijn niet hi moestet altemael weder gheuen wat
 dat ierste hoestghelt onrecht was En alle onrecht
 goet salmen weder gheue en alle die vrucht die daer
 of comen is menich mesche waent oec dat hi
 van woeker of van andere goede achnisse mach
 gheue en oec dat hi sijn egoet te borghe duerre
 mach gheuen dan om veet ghelt sonder zinde
 dat en mach al niet wepe **Vande sunde die ghesu-**
Daer nadicht sijn inde heylighen gheest
 zuldi biechte vanden zinden die ghi ghesu-
 dicht hebt inden heylighen gheest mit quaetheit
 mit voerdachticheit sonder noot en ghi wel wyster
 datter goet was dat is alre grote zinde en god
 die vergheeft se zeer zwaerlic en daer hoert zeer

grote beteringhe toe hier in desen leuen of ghind
Sunderlinghe so ist ghezundicht inden heylighen
gheest dat een mensche is aenuochter der rechter
waerheit. Wāneer dat een mensche voer waer
wel weet dat teghen gode is en teghen rechter meer
heit en nochtan daer teghen is. Dat ander is dat
hem een mensche al te zeer verlaet op die ontfarm
ghetheit gods om die grootheit sijner zunde ende
sindighet daer op. Dat derde is twiuel en mistroest
wāneer eenen mensche twiuel aen die ontfarm
herticheit gods om die grootheit sijner zunden.
Dat vierde is wāneer een mensche haet dat goede
lude ouer een draghen. Dat vijfde is ongheschoer
samheit dat een mensche hem niet en wil late
raden en wil mit harder quaetheit sine boesheit
doen. Al dese stucken sijn grote zunden en dra
ghen aenden heylighen gheest. En die en vghheeft
onze lieue here nimmermeer. Dat is te verstaen
wāneer een mensche aen sinen lesten eynde en
gheen berouwe en wil hebben om sine zunden
en sterft hi mitte wille dat hi zunde wil doen
of hi ghenese. Of een mensche mittien wille
steruet of hi ghenase dat hi se wekene wil ou
er sine viande. En die mit dien wille steruet dat
hi sijner annen niet en wil vertien of hi ghenase

of sijns mocherens of sijns onrechtis goets. of
 die sijn goede leuen niet op een goet eynde en lē
 ghet en aen sijnē lesten eynde enē quaden wille
 crighet en steruet daer mede dat is een zunde in
 den heylighen gheest die nimmermeer vergheue
 en wort. **W**āneer dat ghi boete ontfaen wilt voer
 uwe zunden so en ontfaetse niet alre clem māt
 hoe dat ghi hier min boetet hoe dat ghi ghinder
 meer te beteren vinder **G**hi zult aensien die swa
 re beteringhe die mēich heuet ghedaen voer
 sijn zunden. neemt een ghelikenisse aen een zū
 derfasse die hiet maria van egypten **Exempel.**

Die heylighe abt zozimas soude eens wand
 ren dor een wout daer sach hi enē mensche
 lopen die was naect en verbermt vander zonne
 Die mēsche begonde te vlien en die abt liep
 vast after na en woude weten wat datter waer
 doe sprac die mēsche **V**ader zozimas. **W**aer om
 volghet ghi mi **I**c en dar tot vmiēt comen
 want ic al naect bin en ic bin een wijs na
 me doet mi een cleet daer ic mi mede bedekte
Doe wonderde hem zeer waer of dat si sijnē
 naem wist en toech sijn ouerste cleet ~~en~~ wt
 en werpet hoer bi en viel voer haer voete en
 bat hoer dat si hem gaue haer seggheninghe

Doe sprac si. **H**eylighe vader dat boert v te doen
want ghi sijt een priester **D**oe hi dat hoerde dat
si wiste sine priesterstap doe wonderde hem noch
meer en bat haer **D**oe god dat si hem gaue hoer
seggheninghe **E**n si sprac **G**hebenedijt si god die een
verlosser is onser zielen **D**oe hief si haer hande
op ten hemel wert en riep god aen **D**oe sach hi
dat si vander eerden opghetoghen wert eens vaders
hoghe **D**oe begonste hi te dencken in synre herte
oft die duuel waer die hem bedrieghen woude
Doe sprac si dat vghene v god dat ghi mi also seker
reht voer ene duuel. **D**oe beswoer hie hi omzeliene
heer dat si hem seyde wie dat si ware. **D**oe seyde si
Eyde ic wie dat ic waer ghi soudt van mi vli
en als van eenre slanghen. **D**oe bat hi hoer alte
zeer dat si hem zeide wie dat si waer **D**oe sprac
si **I**c bin wt egypte lande gheboere. **D**oe ic twelf
iaer out was doe quam ic in eenre stat die hiet
alexandria daer wart ic een openbaer sinderf
sehe en in dien sundighen leuen so was ic seue
tien iaer **T**ot eenre tijt daer na so toghe die
lude ouer dat meer tot iherusalem doe voer
ic mede **D**aer quam ic wt den tempel en wou
de mitten anderen luden ingaen. **D**oe quam
daer een en dien en zach ic niet en die stiet mi

Weder wt. en ten anderen maal noch also oec
 Doe docht ic dattet mijne zonden stout waer
 en ic begonste iamerliken te schreyen en ic v-
 sach een beelde van onser lieuer vrouwe staen
 daer ghinc ic voer en bar onzer lieuer vrouwe
 dat si hare lieuen kinde voer mi bade dat hi
 hem ouer een sundersthe ontfermde doer sine
 grote goede en ontfermherticheit en dat hi mi
 oec inden tempel liet gaen op dat ic dat heylighe
 cruce mocht aenbeden Doe ghinc ic oec inde
 tempel sonder hindernisse Doe bar ic oec den
 heylighen cruce en riep hem oec aen mit gro-
 tinnicheit. Doe hoerde ic een stemme die sprac
 Gaet ouer die iordae daer wort ghi zalich.
 Doe qua een mensche en gaf mi due penninghe
 daer cocht ic due broede mede en ghinc daer
 mede ouer die iordane en in dese woestine en
 hebbe hier gheueest seuen en viertich iaer ende
 hebbe gheleuet van drien broden dat ic noyt
 sint en ghenē mensche en heb ghesien dan v
 Ic bid v heylighe vader dat ghi onzen lieuen
 here bidde voer mi arme sundersthe Doe viel
 hi neder op sijn knien en louede gode onzen
 lieuen here en dancte hem sijne ghenaden
 en sijne groter ontfermherticheit die hi be-

Wist hadde aen die grote sunderstiche Doe sprac si
heylighe vader ic bidde u dat hi weder coemt
opten witten donredach en brenut mi hier dat heylighe
lichaem ons heren ihu xpi dat wil ic ontfaen van uwer hant
Doe ghinc hi van haer daer na ouer een iaer nam hi dat heylighe sacrament
en ghinc op die iordane en wantse noch op die selue stat
daer hise liet Doe sloech si een teyken des cruces voer hoer ende ghinc tot hem ou die
iordane op dat water Doe ontfenc si dat heylighe lichaem
ons heren ihu xpi Doe bat si hem dat hi ouer een iaer
weder quaem op dien seluen dach Doe dat iaer om comen was
Doe quam hi weder op die selue stat en wantse door daer hise
ghelaten had Doe begonste hi bitterlic te streyē en en dorste
niet aentastē Doe sach hi neder opter eerden daer stont
ghescreue *Ecce hic iuxta ma ghu zult begrauen dat lichaem marie*
Doe en hadde hi niet daer hise mede mochte begrauen
Doe quam daer een leuwe en maecte dat graf en ghinc
weder lopen wech Doe begræf hi daer dat lichaem en
ghinc weder in sijn cloester Al dus so hadde dese grote
sunderstiche grote boete ontfien en heuet daer mede verdient dat si heyl
lich is worden dat sal ons allen een voerbeeldē

.lvi.

wesen en zullen gheerne grote penitentie ontfaen voer onse zonden op dat wi inde veghevuert niet en comen. want het is also heet. wat ziel datter besocht heeft die core gheerne daer voer dat si in eens worms ghelike croepe opter eerde also langhe als die werlt stonde dan ene dach daer te wesen. **Een exempel**

Het was een mensche die was zeer onuidul dach en sprac tot onse lieuen here waer om dat hi hem so zeer plaghede **Doe** quam sin enghel tot hem en sprac **Ghi** zijt zeer onuidul dach om v zierde **Nu** zuldi kiesē of ghi lieuer tve ier zier wilt wesen dan tve daghe in dat veghevuert berne **Doe** coes hi dat veghevuert **Sine** ziel wert te hant gheuoert in dat veghevuert. **Dier** na ouer een cleyen wyl quam die enghel weder tot hem en sprac hoe gaeter mit v **Doe** sprac die mā wie sijt ghi **hi** sprac **ic** bint die v hier werde. **Doe** sprac hi weder. ghi en sijt gheen enghel. mer ghi moeghet wel die duuel wesen. die enghelen en pleghe niet te lieghen. mer ghi hebt gheloghen **ic** en soude hier niet langher wesen dan tve daghe seir ghi mi en ic hebbe hier gheweest mēich ier **Doe** stont hem die enghel om sine onuidulicheit en broecht hem weder in sinen lichaem **Doe** sprac

Idie ghene. Ic woude lieuer zier wesen totte ionv
ten daghe toe dan enen dach inden vegheueuer
bernende. Daer om suldi gheerne siden dat v on
ge lieue here toe zender op dat ghi in dat weghe
ouer niet en comet. *Vander biecht spieghel ende*

Nv wil ic desen spieghel vander biecht een
eynde gheuen op dat v dies te min verdrue
te. Ghi zult desen spieghel vander biecht dieke
ouer sien en proeuen of hier yet in staet dat v
aen gaet en daer hoet v voer en en vindi daer
niet in dat v aen gaet so dinct onzen lieue here
en bidt hem darhi v voert meer moet beware
en oec soe bewaert v seluen. so wil onze lieue
here v bewaren. En oec so hebbe ic vele zonden
onder weghe gheslaren die ic niet en dorste scri
uen op dat hem niemant en anghede. En hebbe
ghescreuen dat leyder inder werlt ghemeeen is
dat die lude niet alle en connen ghedencke men
en vmaecte hem. Ic bidde alle den ghene die dit
boeke lezen dat si mit singher herten voer mi
bidden onzen lieuen here dat ic haerre moet ghe
nieten en mi alle moeten te samen comen in
dat ewighe leuen des helpe mi en v die vader
die soen en die heylighe gheest. Amē.

Vanden heylighen sacramente te ontfacen

Soe lanneer een mensche dat meerde heylighe sacrament ontfaen wil en ontfaet so ontfaet hi vijf dele. **D**at ierste deel is dat heylighe ghebenedide lichaem dat god selue is en dat hi ontfinc van sinre ghebenedider moeder marien. **D**at ander deel is dat heylighe ghebenedide bloet dat onse lieue here stortede aen den cruce om onzen wille. **D**at derde deel is dat die mensche ontfaet die selue ziele die die vader wt sinen lichame sende inden lichaem der reynre ghebenedider maghet marien. **D**at vierde deel is dat lichaem en dat leuen ontfaet hi beyde. **D**at vyfte deel is dat die mensche ontfaet die ewighe godheit. **T**en iersten mael als die mensche ontfaet dat ghebenedide lichaem ons here ihesu xpi so wert hi deelachtich alle der weldaet die onse lieue here ihesus xps re ghedeet in al sine leuen en in sinre bitterliker passien. **E**n hi wert oec deelachtich alle dier weldaet die onse lieue here dede vanden iersten tide totten lesten en alle dier gheweldaet der gheenre die in hemelric syn. **E**n alle dier menschen die naden wille ons liefs heren leuen opter eerden. **T**en ander mael als een mensche dat bloet ons liefs heren ihu xpi ontfaet so wert hi ghedwoghen va alle sine zū

In waer oec dat zake dat die mensche ont-
tende in hoefzonden waer en hi se gheerne bi-
ten woude of hise wiste so wert die mensche on-
mits des ghebenediden bloeds wille ons heren ihu
xpi clac en suuer van allen zinen zonden is
dat zake dat hi inden wil is die zonden niet meer
te doen. **T**en derden mael als die mensche ontfact
die ziele ons liefs heren ihu xpi so wort daer ver-
gheren alle sine boesheit en alle sine quaetheit
die die mensche ye ghedeide. **T**en vierde mael als
die mensche ontfact dat lichaem en dat leuen
so neemt hi een duldelic leuen aen en verghet
nacht te wederstaen die becoringhe des viants
Ten vijften mael so ontfact die mensche die
ewighe godheit en dan so wort die mensche v-
uult mitter gratien ons liefs heren ihu xpi mit
welker gratien onse lieue here ons also moet v-
uullen dat wi in ons seluen gaen moeten. en
wi dat weede heylighe sacrament also moeten
ontfaen dat wi daer of verbeterd moeten wor-
den in onzer consciencien en niet ghearghet ghe-
ghert dies moet ons gommen die vader die
in ewichgden regniet. Amen

Hoe fluttel menschen sijn die weeghe die
grootheit des heylighen sacraments en gaen

daer toe mit cleyne begheerte. van ghesboente
meer dan van minne. dat die een den ander vol
ghet en niet veel meer sins daer to en hebben
En als si daer toe gaen so scheidt si oec sonder
smake daer of en wegghen luttel hoe veel goets
of quaets si daer of crighen. Dier wel of qualic
ontfaen want al coemt hem een cleyne deuone
in haer ghedachte si wort te hant. cout in haer
herte en wort wtghedaen.

O ziele in dierhande manieren so wort dat
weerde heylighe sacrament vande mensche
ontfaen. Sulke sijn daer toe te mael onbereyt
en die daer nochtā toegaen dat sijn die ghene die
wetende sonder rouwe in doot sunden sijn. Sulke
sijn in die middelmaet als die sonder mit beghe
ten daer toe gaet. Sulke sijn die wel daer toe
bereyt sijn als volcomen lude. Die eerste hebben
den ewighen doot en tijtlike maledyie. Die and
dore broot en onsmakende spise die eeren en ont
faen daer of gheen zueticheit. Die derde dat ewi
ghe leuen ende tijtlike benediyie.

O mensche is yement in eertrike die des
weerdich is dat heylighe sacramente te ont
faen. Al hadde die mensche alle die reynicheit
en alle die suuerheit en alle die verdiensten die

ye monſche hadde. ſo en mocht hi vā ſijnre ver-
dienten niet weerdich weſen ſonder die gracie
ons lieſe heren daer toe te gaen. **Och** hoe ſwaer
iſt mi en mijns ghelike ons armen zūderen
daer toe te gaen en dit woert te horen. **O** zide niet
een troeſtelic woert dat ic di ſeggheſen ſal dat
heylighe ſacramente iſt ghegheuen in ver-lare-
niſſe der zunden. daer om ſo wanneer dat ghi
doet dat in v iſt. en mit biechten en mit rouwe
v pīnt abel te weſen tot dier gracen te ont-
faen. wies dat v dan ghebreect ſijn cranche-
den dat vernuult die goeder tieren god onſe lie-
ue here mit ſijnre ghenaden en gracen. Dies
moet hi ewelic ſijn ghebenedijt. **Amen**

Conſidera ad me in toto corde vō. **nam 2.**

Bert v tot mi van al un-
herten. **D**eſe woerde beſeruet
beſeruet. **J**ohel die pphete en daer in
ſo werden ons gheleert die punten. **D**at ierſte
iſt onſe grote dwalinghe daer wi langhe in ghe-
legheſen hebben. daer om ſo zeyt hi leert v. of hi
ſeggheſen woude ghi hebt langhe ghenoech ghe-
doet. **D**at ander iſt dat wi ons vander werlt lie-
ue

zullen **En** daer om zeit hi **Beert** v tot mi of
 hi segghen woude laet die werlt en leert mi
 minen **V**ar derde is. dat wi gode mit haller
 herten niet dienen en zullen en daer om zeit
 hi nu al uwer herten of hi segghen woude **Ic**
 hebbe v mit gheheele zielen ghemint daer om
 so mint mi mit gheheele herten **Ten** ierste
 maal so seyde ic hoe dat wi ghedruelt hebben
 en die dwalinghe die vnde ic in drie manie
 ren **Ten** iersten maal dat wi ander mensche
 ghebiet also zeer merken dat wi ons selve daer
 mede verghten daer om zeit **Gente bernaert**
 vele lude weten te maal veel mer si en wete
 hem selue niet. si merken en proeuen ander lu
 de ghebiet en verghten hem selue dat is wel
 een dwalinghe **Ten** anderen maal so zoeke
 si hem seluen also zeer in tijtliken dinghe en
 in vergandliken dinghen dat si dat ghebiet
 der armer menschen verghten. si scrue hoere
 selve noottuist also rume dat hem selue al
 toes ghebreeet **En** daer om en kennen si dat
 ghebiet der armer niet **Hier** om zo zeit se
 bernaert **Gich** aen dinen euen kersten in sine
 ghebricke op dat ghi hem trouweliken te hulpe
 comet na uwen vermoeghen **V**die derde din

hinghe is. dat si die werlt so zeer begheren te be
haghen dat si gode zeer mishaghen Gente binaert
zeer. Die ydel eer is een subtyl quaet en een heyme
lic vernyn een bederfste niet een woester der mis
daden en een wortel alre zonden want die hou
dighe mensche leert gheern mer node so is hi ghe
leert hi berespet gheern mer node so is hi berespet
lichtelic so is hi roer-mich en sine mydicheit die dra
ghet hi langhe stur doechden dat hi der de mēsche
het dunct hem alre vele. mer wat doechden dat
men hem doet het dunct hem alre cleyne En
dit is een rechte dwalinghe der houerdien en dier
om^{me} mocht ic dit ierste wel segghen keert v.
dat is keert v vnder werlt. want si is quaet
en alhoer werken **V**uldi v terecht vander
werlt keren en van uwer ouder gheuoenten
soe moet ghi due punte aen v hebben **D**at
ierste is rechte en ongheneynsden rouwe en de
sal also groot wesen dat ghi mit ver wonderen
iwer selues alre anderen mēschen sūde inghet
want als ghi denet wat ghi al versuynt hebt
en wat ghi al goets ghedaen mocht hebben en
of ghi ghestorue hadt waer ghi gheuaren soude
hebben En als ghi dit te recht ouerdenet mit
oueruloedighen tranen en mit ene vaste wille

nimmermeer te sundighen soe ist een teyke dat ghi
 in v rechten rouwe hebt. En schuwet ghi alle die
 steden daer ghi wilen eer ghesundicht hebt en die
 psonen daer ghi mede sundighen moecht. so ist een
 teyken dat ghi v ghescheliken vander werlt ghekeert
 hebt. **T**en anderen mael so moet ghi spreken
 rechte onghewynse biechte mit claren onbedecte
 woerde en mit enen vasten wille keuer te sterue
 dan vimmermeer te zundighen. **T**en derde mael
 so moet ghi ghenoech doen voer die sunden die ghi
 wilen eer ghedien hebt. En dat ^{moet} mit alfulker
 nersticheit gheschien als men die zunde heeft ghe
 dien. Men vint vele menschen die laeulike biech
 ten en coudelike bereren en lichtelike wederual
 len in hoer oude ghewoente der suden. **D**ese en
 hebben hem niet gheselic vander werlt ghekeert
 want si houden constentie en sonde over boer
 de en voer spot. En daer hem verdriet hem pen
 tentie te doen. mer die hem gheselic vander werlt
 keren die beclaghden hoer sunden bitterlic. si biech
 tense claerlic en si bererense volcomelic na hoer
 vermoeghen. En want si se terecht niet gheke
 ren en comen so bescreven si se bitterlic. En dat
 is dat ierste principael punt hoe dat wi ons te
 recht vander werlt keren zullen. En dat sal me

sen om die dinghen **T**en iersten mael want hoer
vroude en hoer ghemacht^{te} zeer cort is **E**n voer maer
het is wel een corte vroude in d'werlt te sijn
want men is hiden ghesont morggen ziet ouer
morggen door hiden lief morggen leet aldus so
wert die werlt mit grote arbeide gheueghen en
mit groten vresen beseten want die gheueghen en
die houerdighe hebben altoes anxt dat si hoer goet
en haer vroetscap verliesen zullen die werlt wort
oec mit groter droefheit verlore en als si verliese
dat si mit groter ghenoechten begeren hebben so
bedroeuē si meer om te scheiden vanden vergaē
liken dinghen dan om dat si god verdoort heb
ben Daer om so seit sente bernaert **I**st durtu yet
minnefte bouen god so en bistu gods niet wer
dich want een ewich we so sal hem werde die
meer mint die ghifte dan die de ghifte ghemacht
en verleent heuet. Dier om seit sente bernaert
noch **G**iet aen sproect hi die werlt mit hoerre
ydelheit ap dat ghi so stauwen moeghet **T**en an
deren mael so suldi die werlt stauwen om dat
si gheleyt is want elc die zuert hem seluen
en die niet lieghen noch bedueghen en can die
en wert vander werlt niet ghemint die wer
like menschen die sijn gheerne loes van grōde

en subtyl van monde **V**del en onghestadich in
 hoeren woerden en in hoeren wandringhen.
 Dier om spræct sente Augustijn **G**arnet die werlt
 op dat ghi mit hoer niet gheloeft en werdet want
 si is quaet en al hoer werken sijn quaet. **T**en
 derden mael so zult di die werlt schijne want si
 loent mit droefheden. want als een meiste een
 dinc mit minen beset heeft en mit ghenoechste
 ghebinnuet heeft. en als men ^{dan} dier of schijnde moet
 so loent die werlt mit droefheden. **N**er die hem
 ghehele vander werlt kieren wil die en hebbe
 gheen verkiezen so en crighet hi gheen verliese
 Want wat dat hier yet schijnt te wesen. dat
 pijnit vele meer inder zielen dan het verblide
 inder eeren. Dier om so spræct sente Augustijn
 En laet u niet verwinnen vander werlt op
 dat ghi van haren loen niet en crighet want
 sente Gregorius seit En ist niet een name
 werlt inder werlt. die werlt noch die dinghe
 die inder werlt sijn niet te minen. ander lude
 goet niet te begheren. onse eyghen goet te deyle
 den armē. onse vleysche mit vasten mit wa
 ken en mit andere abstinentie te temmen
 onse eyghene natuere te verwinnen. **S**ijnade
 misse te begheren eer te schijnen en die ons ver

smaden te eeren. die ons onrecht doen vā her-
ten te vghen en in allen dinghen ons te v-
oetmoedighen en te verducken waer moeghen
des bekent worden. Daer om so ist claer en ope-
baer datter luttel sijn die den werch houden die
die salicheit gode in gheopenbaert wordt. **Nach**
so seit sente gregorius **Veel** sijnre als si die glo-
rie en eer deser werlt bestouwen. so oetmoedi-
ghen si hem en so dunt hem dat wat groot
te wesen mer als si sien dat si sterue zullen
so bekennē si mit zuchten dat hoer glorie en
hoer ghenoechre ydel is en segghen. **W** hoe sley-
tinnich is die menssche. daer om soe doet of die
ydelheit en ongherachtheit en hoepet in die sa-
licheit al waerstu vol van sunden en zeer quaet
men en weyghert di die stede van penitētien
niet. die godlike goedertierenheit coemt lichte-
liken te hulpen den ghenen die penitentie
doen. **O**uermits penitentie so wert ghegheue
verlatemisse der sunden. Daer om so bidde en
aenroep en sithere en berlaghe dine sunden
studiere en hoer pdiken om te bekennē dine
sunden. berouet dat herte en sette dat op voer di
dattu niet meer zundighen en wilt wach-
den dattu die zunde niet meer en doest. wat

dat is ydel penitencie die weder die zunde doet
hi en is niet salich die goet doet. mer die altoes
volstandeliken goet doet die volstandich bliuet
ten eynde toe die sal behouden sijn dat sijn die
ghene die leuen in goeden werke sonder toedē
des quaets. want ommits een dootsunde soe gāe
velo verstruendicheiden en doechden te niet onder
zoeken alle daghe din herte weet dattu salt ghe
ordacht werden van dinen ydelē ghedachte en
woerde. wacht van houerdien. die houerdie he
uet die enghelen neder gheworpen O mēsche
bekenne dat god oetmoedich is en neder gheco
men. want hi heuet hem vernedert in een for
me des knechts en pine di te wandere als hi
ghewandert heuet. wes snoede. verworpe en
versmaet. begheere meer ghesont te wesen inder
zielen dan in den lichaem weder store des lich
aems sijn boeten der zielen. bekenne dattu ghe
proeuet wordes in dijnne droefnissen. daer om
so wes stant. Weet dattu gheproeuet wordes in
dinen voerspoet. daer om en vhesse di niet
mer wes ghelijc in allen. sette in di die exem
pele der heylighen en en laerti die gonst des
volcs niet bedrieghen noch die versmademisse
of bieken. Ist dat zake dattu lof versmades

lichtelike saltu dan die versmadnisse en confu
sie van di werpen daer om en waen oec niet
dattu goet biste en dattu goet wordste gheschei
ten vanden volke. mer vraghet dijne ofciencie
en en voechdi niet tot lichten en ydelen persone
mer die soe stumme. en onstichtelike lude. en die
lichteliken bereet sijn te zundeliken zaken. mer
toeuoechdi mitten goeden. want bistu va hoer
re wander inghe en gheselschap so saltu oec niet
van hoeren doechden. Also alst vele goets heuet
dat ghemene leuen der heylighen. des ghelycs
bient quaet gheselschap alre meest quaets toe
want die raket dat omeyn is die sal besmet w
den. Dit is dat ander principael punt. En hier
om so mocht ic wel segghen inden ierste leert
v vander werlt want si vergaende is en al
hoer ghenuechten. **D**at derde principael en
dat leste punt is dat wi gode mit haluer her
ten niet diene en zullen. en daer om zeit onse
lieue here. Du salt minnen dinen here dinen
god van al dijne herten en van al dijne zie
ken. van al dijne ghedachte en van al dijne
crachten. **H**i seut ierst du salt minne daer in
so leert hi ons dat wi hem mit couder herten
niet minnen en zullen mer mit beruender

minne en begheerten. en dan so sal v alle ar-
 beid rust wesen en alle droefheit blijscap. ende
 alle versmaetheit sal u eer duncken en alle ar-
 moede sal vrijheit duncken. als ghi alle werke
 wt rechter minnen weret. **V**oert zeu onze lie-
 ue here du salt mi minnen mit al dijnre her-
 ten dat is sonder veynsen. du salt god minen
 van al dijnre zielen. dat is du salt aen he cleuen
 sonder zinde. du salt god minen van al dijnre
 ghedachte dat is mit onghedeelde meninghen
 du salt god minen van al dijnre crachten dat is
 sonder aflaten of sonder versumenisse goeder
 werken. aldus so suldi god minen van gheheel
 re herten. **V**oert so sprekt onse lieue here en
 beclaghert en seint. **O** mensche ic bin en behouder
 want so wat dat den duuel ontualt dat leze
 ic op en behouder. **I**c hoert grote doeghet van
 onzen lieuen heer. hi gheliket hem ene oester
 also als men hoere mach dat die rike lude doen
 mayen. daer na gaen die arme en oesten dat
 den mayers ontuallet. also doet onse lieue here
 die duuel is die rike man en gaet voer mit si-
 nen mayers ouer alle die werlt en mayer me-
 nighe ziele die god siuerliken cochte mit sinen
 bloede. **S**oe is dan onse lieue here die arme ma-

en gaet altoes na en oester. En waer dat hem
een ziel werden mach die leeft hi op en houste
Ay zekerlic hier ziet men grote ghenade van
gode en grote ontrouwe vanden bozen mensche
Want hi den mensche ghegheue heeft sine vri
en wille te kieser weder gode te dienen often
duuel. En die vermaledide zunder den duuel
dient en kieset en laet gode. dat is groet iamer
En daer om beslaechde en bescreyde dit onse he
re in sijne passien aen den cruce om dat hi te
voeren sacht dat sine bitter doot aen so niem
ghen mensche zoude verloren bliue. En oec so
beslaghet hi hi dat hem die offe en die ezel beke
den doe hi in die cribbe sacht. mer sijn volc en
bekende hem niet. En daer om so spreect hi
aen grimmelic woert tot ons inder euangelie
Der ysser vele gheroepen. mer luttel vercore
Oec so seir hi mede. So wie niet mit mi en
is die is teghen mi. Sente Augustijn seir hier
of die zunder die aen den behouder wil salich
zueken en hem zelue wijs kent sonder die nu
machtinghe wijsheit. dese en is niet ghesont mer
arant en niet wijs mer dwaes en hi arbeidet
in eenpaerliker traechheit. Soe wie dat toe

neemt in consten of in werliker wijsheit ende
niet in goeden werken die veruerret hem vā
gode. Een leere die seit hier of. Die wille gods
is dat wi versmaden der werlt wijsheit ende
xpm nauolghen die de wijsheit des vaders is
want inder heyligher scrifturen so is der werlt
wijsheit dmacheit gheheiten voer gode. Hier of
soe seit sente Iheronimus en het sijn die woer-
de ons heren ihu xpi. Voerwaer spreect hi
En wert ghi niet clem als een clem kyndekē.
ghi en moeghet niet gaen in dat rike der he-
melen. Niement en dencke dat hi ghenake
mach den rike der hemelen. het en si dat hi de-
se onnosselheit en eenuoudicheit des kints hem
pne te volghen. als in reynicheit te hebben
die werlt te versmaden en sinen eue mens-
che te minnen en altoes naste te bliuen in de
soet der moeder der heyligher kerken.

Mer men vint wel vele menschen die
gheerne gode dienen souden vande si om-
ghē penitentie die hem niet zeer en dede. en
mochten sijt heymelic mit wonschen crighe
so souden sijt gheerne hebbe. Si sijn alte arme
wanneer dat si gheen ghebrec en hebben. Si
sijn alte oetmoedich als men sie niet en ver-

smader **S**i sijn alre gheschoesam also langhe als
die ghebode na hoeren wille gaen. mer als die
wederpoessen comen. so kommen si hem qualike
hiden. dat doet dat si niet en sijn recht oermoe-
dich. noch si en sijn oec niet recht vreesam noch
goedertieren want sente bernaert seut hier of
leer oermoedich te wesen so worden di alle doech-
den licht te doen. **E**n wanneer dattu recht oer-
moedich biste so machstu dine ghedachte bi een
vergaderen en also moechstu mit ghescheete her-
ten gode minnen. **E**si mochter gheerne gode
minnen. want wie dat gode minnet hi wort
ontladen van seuenderhande sorghe die inder wer-
liker minnen sijn. **T**enersten mael wie dat
gode minnet die en darf niet sorghe war dat
hi gode gheuen sal. want hi en begheert niet
anders dan een reyne herte. **E**n die werlike mi-
nes die hebben gheerne war ghegheue want
si zoeken hem seluen. **T**en anderen mael wie
dat gode minnet die en darf niet sorghe hoe
dat sijt hem openbaren sal want hi kent alle
herten wel. en inder werlt so hebben sijt gheer-
ne bewijst van buten of si en ghelouens niet.
Ten derden mael die gode minnet die en darf
niet sorghe dat men teghens hem belieghen

sal. Want hi weet die waerheit van allen lude
En inder werlt ist al sieghen en bedrieghen
Ten worden mael wie dat gode minnet. die
en darf niet sorgghen al heuet sijn vrient vele
menschen lief dat sijn minne yet te minne sal
sijn. want hoe god meer menschen minnet
hoe den ghenen lieuer is die hem minnet Ende
inder werlt wil elc een alle minnen en daer soe
zucken si hem seluen in. en daer om soe en zue
ken si die eer gods niet Ten vijften mael wie
dat gode minnet die en darf niet sorgghen dat he
god niet weder minnen en sal. want hi heuet
ons ierst gheminnet en hi is een zachte der minne
en dat en is inder werlt niet. want daer soe
hebben si altoes angst dat mensche niet weder en
sal minnen Ten seften mael wie dat gode mi
net. die en darf niet sorgghen dat sijn vrient vm
mer meer sterue sal. want hemel en aerde is sy
en hi en sal nimmermeer steruen. En inder
werlt so is men huden rijk. morgghen arme.
huden ghesont morgghen doot en hoer werken
die volghen hem en anders niet Ten seuende
mael wie dat gode minnet die en darf niet sorgghen
dat god die minne en die trouwe ierst breken
sal. want hi wil ons eweliken minnen. en

Dat en is inder werlt niet want daer so is huden
hief en morghe leet **E**n dese werltlike minnes
die hebben altoes angst dat die trouwe aende
anderen ierst ghebreken sal **H**ier om ist grote
redene dat ghi v mit ghescheke herten vader
werlt keert en leert gode minnen want hi he
uet v ierst ghemint en bewiset hem wie mi
ne mit volstandighen goeden werken **E**n
philosophe segghet **A**lle beweghinghe die sal we
sen vā contrarie in contrie dat is vander een
re doeghet totter ander **D**aer om ist dat ghi
na desen leuen begheert suete Dinghe te heb
ben so ist noet dat ghi hier ierst liden buter
dinghen **S**eneca die zeit **N**iet en is minlik
dan die doeghet noch dat een mensche meer
trecket te minnen **D**aer om ist dat wi ene
minnen om sine goetheit waer om en minne
wi dan gode niet die een fonteyne is en oer
sprong alles goeds en die allene natuerlic
en wi hem seluen goet is **A**lso als hi tughet
inden ewangelio daer hi seyt **N**iemant en is
goet dan god allene **D**aer om zullen wi hem
tmeest minnen want ist dat wi den mensche
allene minnen om die gave die hi ons gheuet
so zullen wi oec wel meer gode minnen die

ons ontellike gauen te vergheues en sonder
ongerverdiente ghegheuen heeft. Want hadde
ons enich mensche ontellike min ghegheuen
gauen wi souden hem alre hoestlic minnen
en wi en souden niet weten wat wi hem
weder doen souden. waer om en minne wi
dan gode niet van wien ons ghescomen is on-
ze wesen en leuen en alle goet. **O** wreetheit
en ongherrouwichheit des menscheliken herte
waer om soe en ontfanghestu dien niet die
di zucket. **O** here hoe groot was die mine dat
du gheweerdichste naden valle ons goedertier-
lic te zoeken en na dat wi di vertoernit had-
den ons gheweerdichste meer te versoghen
dan te voeren. Want wat hadde god anders
te doen doe wi ghesundicht hadden dan ons
te werpen in dat diepste der hellen en te hant
ten ander creature weder te setten. **O** here
du die alre hoestste biste du heueste ons die
niet en zijn zeer gheminnt waer om en mi-
nen wi onsalighe di niet. Du die biste alle goet
want hi heuet gheleden voer ons inden wer-
ken wederprekers inden worde begrippers
inden gheselen bespotters. inden dode vermi-
ters. in allen alre vsmactste doot.

Hier nae volghet een overblikke lere

Sayas die pphete seit zucht den here dier
wile dat hi bi v is. bidder hem die wile dat hi
v horen wil **I**c vinde twelf punten die den
menschen hinderen dat si gode niet gheminne
en connen **D**at ierste is dat si alte zeer sorghe
om die tijtlike dinghen. want daer om en sma
ken hem die hemelste dinghen niet **d**e vint
vele menschen die de werlt so zuete is en die
der dinghen also begheerlic sijn dat si luttel
of niet op gode ghedencken en connen **E**n als
si op gode dencken dat doen si mit betomer
der herten **D**aer om soe zeit onse lieue here **d**e
en mach twee heren niet dienen te punte
die beide contrarie sijn want die werlt en ic
en hebben niet ghemeeus **E**n hier op so zeit
Sente gregorius. laet den duuel en dient go
de en ghetrouwer hem deser cleenre vergan
liker dinghen so mach hi v dese enighe din
ghe gheuen want sente bernaert die zeit.
Versmaet die wile dattu leues die dinghen
die du inder door niet hebben en moeghes
want het is swaer ia het is onmogelic dat
een mensche dese teghenwoerdighe ghenoech
re soude ghebruken en oec die toecomende

weelde. dat is dat hi van weelden soude come
 tot weelde en dat hi inder eerden en inder hemel
 gloriose zoude wesen men vint oec menschen
 als si dese vergancklike dinghe ghetreghen hebbe
 mit ghiericheden so besitten si se mit vreescheide
 en ghebruikense mit gulpscheiden en mit houer
 dien en hier om en kommen si gode niet ghe
 zoeken inder tyt der gracen En hier om seir
 onse lieue here **O** wach den riken lude si en
 zulle minnermeer troest omfaen van mi want
 si hebben meer gheminnt goet ende eer vander
 werlt dan mi daer om zo zullen si eneliken
 rouwe hebben **D**at ander is dat si der werlt
 en den creature alte heymelic sijn mit hoere
 swaen wandringhen en daer om werden si
 gode vreemde. want so wie dat een minst die
 moet dat ander verliesen **G**hi zult wete dat
 die rike man daer onse here inder enningehen
 of spireet purpur en samyt droech en lecher
 liken plach te werstapen en den lazarus den
 en plach hi niet te gheuen die voer sijn poer
 te lach hier om so wert hi begrauen inder hel
 len En also duchtic dat die ghene varen die
 mit hoere hoerendicheit en mit hoerre lech
 men den wech gods versmaden en kere he

tot hoere dwafen gheselschap **D**ommighe die
souden liever **en** grote **ver**scapen dan enē om
gode te gheuen **E**n hier om en comensi god
niet gheuinden want sijn onder die arme niet
en zoeken: die aldus rockeloes leue die hebben
luttel vreden en elene scaemte mer si hebben
grote minne tot hem seuen want si wane
dat hoer buuc hoer god is en hoer kiste hoer
hemelrijc want daer so setten si hoere troest
en hier om werden si gode vceemde daer om
seit Jeremias die pphete. Vermaledijt zijn
alle die ghene die haere troest setten in die
werlt **D**at derde punt is dat si alte gheerne
vdele dwase woerde spreken want daer mede
so beulecken si hoer constientie en verblinden
hoer redene **E**n aldus so verliesen si gods vrien
schap want god en wil in die onreyme herten
niet wonen **D**ier om so seit die pphete dauid
Gaet van mi ^{gh} die werkers sijt der onghe
tichheit. of hi segghen woude. gaet van mi.
ghi verduet gode mit urren quaden werke
Den vint menighen dwafen rockelofighe
mische die also onlechoedet van monde is
quaeine hi des auents voer sijn bedde ende
vief op sijn kinnen en begonde te dencken

Wat hi des daghes ghedaen hadde en ghespro-
ken hadde hi en zoude op dusent ydeler woer-
de niet weren hoe veel datter waer en als
dan dese rokelose mensche eens vande da-
ghe hem sal beden en leit op sijn knien. hi is
mit desen en mittien also bedornert en sijn
sinne sijn also verstoert dat hi hem selue niet
en hoert. Daer om so seit onse here doer den
ypheter Dit volc eert mi mitten lippen mer
hoer harte dat is verre van mi Aldus en kon-
nen die rokelose menschen gode niet vinde
want si hoeren rokelosen mont niet en wil-
len bedwingen. **V** Dat vierde is dat si alte-
lichtelic hoeren euen mensche oerdesen ende
onbegheet van hem segghen en daer mede so
breken si broederlike minne. Hier om seit senre
Augustijn Die verraders en die gheerne clappe
van hoeren euen kersten mensche die draghe
den duuel in hoerre tonghen. Men vint vele
menschen die also quaet van monde sijn dat
sijt al mit quade trecken wat dat si yement
sien doen mer wat si selue doen dat is alte-
wel ghedaen. Ist dat si hoere eue kerste sien
een zunde doen die si nochtan wel dusent doen
of ghedaen hebben. die een zunde zullen si be-

gripen en hoere selfs zonden zullen si aghere
Daer of zeit sente bernaert. **E**uch aen di selue
mit dinen vulen zunde en leer ander mensche
zonden vergiften. **T**en vijften maet so en con
nen si gode niet ghevinden want si hoer ondoe
gheden bedecken inder biechten en stanne hem
te segghen dat si hem niet en stannen te doen
en hier of soe verblinden si van binnen en hier
om so wenen si hem oet inden zonden. **E**n om
dat si selden biechten so verdwalen si in hoerre
quaetheit dat si niet en weten wat dat si eerst
biechten wille. **E**n als si hem aldus so menich
uoudich gheuoelen soe verharden si en vertou
den in die dogheden die si willen eer plaghen
te doen. en aldus so en kommen si gode mit
blinder herte niet ghevinden want si biechte
dat oeuiste van hoerre costenien mer dat ne
derste van hoerre constienien dat en biechte
si niet want si gaen selden ten gronde mit
rechten rouwe. **E**n slachten enen distel diene
boute of breket en dan so wassen op die wortel
uele distelen weder mer als die wortelen wt
sijn so en wasser niet weder. **A**lso ist mitte mes
chen die hoer zonden mer half en segghen. **N**ach
si die wortel niet wotghenworpe en hebben soe

massen daer menne zunden weder in. en si mer-
 den ghetoghen torten zunden dat sijs selue
 niet en wete daer om zeit sente bo-naert doer
 zoeken en doergraue dine gscientie op dat ghe-
 vanden zunden niet verwonnen noch verdoemt
 en wort. **D**at feste punt is dat si alte gheer-
 ne werstapen mit hoeren vruende en mit hoe-
 ren maghen daer mede verliesen si gheeste-
 like staemte en vrese voer die zunden want
 also die natuer vol spisen en vol drancs is. so
 staet die oncrispheit voer die doere en dan so
 speelt die duuel mitten tonghen want die
 mensche is dan beret te doen wat dat die na-
 tuere wil. daer om zeit dauid die pphete En
 wilt niet werden als perde en mule inden
 welken en gheen verstandnisse en is want
 sente paulus die apostel zeit. Soe wie dat na-
 den vleysche leuet die sal steruen den ewighe
 doot. daer om so zeit sente gregorius daer
 dat vleysch een luttel tijt mit ghenoechten of
 leuet. daer zuchtet die ziele om en wert ewe-
 liken ghepijnt. **D**at seuende punt is dat
 die menschen hem seluen niet en lere kennen
 en daer mede soe verliesen si rechte oetmoedich-
 weiden die menschen dencken wat dat si wa-

ren eer si in die werlt quamen en hoe si ware
eer si in die werlt quamen. en hoe arme ende
hoe snoede dat si noch sijn si soude hem vimmer
samen funde te doen daer om so zeit sente ber
naert **O** mensche denc wanen dattu quamest
en sname di denc wattu biste en bedroene di
denc waer dattu ware salste en beue want
dijn werken zullen di nauolgken **D**aer om
soe zeit **S**ente Augustijn waert dat zake dat
die zunder saghe sinen wech daer hi in gaet om
hondert werlden en trade hi niet voert **W**oude
di ^{die} menschen dencken si zouden wel oetmoedich
werden en die zonden schuwen **D**at achtste
punte is. dat si alre onghesteadich sijn in hoere
goeden opsette en werke **E**n daer mede verlie
sen si die ruste van hoere herten **M**en vint
vele menschen die vele doechden beghinne te
doen mer het duert onlanghe want nu wille
si hier en dan daer. nu willen si dat doen. mor
ghen willen si dat doen. mer en gheen en doen
si al wt **D**aer om so seut onse lieue here inden
ewangelio **S**oe wie dat volstandich bliuet tot
inden eynde die sal salich worden. en want si
aldus onghesteadeliken zoeken so en kommen si
gode niet ghevinden **D**at neghende punt is.

dat si niet en dencken den groten arbeit dien
 god onse here aen hem ghecoft heeft en aen hem
 te cost gheleit heeft. Daer om verconden si in sine
 wonden. si en dencken niet ouer die passie ons he-
 ues heren ihu xpi en mit hoe duerbere stat hi
 ons ghecoft heeft. si souden gode wel leren zoeken
 mit neerstigher penitencien. mer want si sine
 arbeit vergheten so verduet hem yet om gods
 wille te doen. Daer om so seut onse lieue here inde
 euangelio. ant so wat maken dat ghi niet
 daer sal ic u weder mede meten. Daer of so zeit
 sente Gregorius. Goe wie dat veronweert te vol-
 ghen dat leuen ons heren ihu xpi. die hoepet dines-
 se te comen totter bliscap sinre glorien. Wat
 sente Jeronimus seut bistu een kersten mes-
 se so volghe xpm. want te vghenue so heeft
 hi den kersten naem ontfien die xpm niet en
 volghet mitten werken. Daer om zoe zeit
 sente Johan. Goe wie dat zeit dat hi gode kien-
 en sine ghebode niet en houdt. die is loeghenach-
 tich. want soe wie dat gode mint die houdt
 sine ghebode. Dat tiende punt is. Dat si niet
 en dencken op die broesheit deser werlt ende
 wat loen dat dese werlt gheuet. Daer om soe
 raden walen si in die ghenoechte deser werlt. dat

si gode niet ghesoeken en comen Daer om so zeit
Sente bernaert die om die werlt te minne ende
om die ghenuechte hoere vleysche achterlate die
minne gods die werden inden vren hoere meest
noet onsalich ghelaten van gode. want weet
dat dat niemant den toeroemst der doot blide
lic ontfaet dan die hem in sinen leue mit goe
den werken bereedt heuet Daer om so zeit **Sente**
Augustijn die mensche en die werlt en alhoer
begheerte die vergaet. hier om soe verlies
weder die werlt te minnen en mit hoer te vergaen.
of xpm te minnen ende ewelic te leuen Daer om
soe zeit **Sente bernaert** Siet aen die werlt mit
haere ydelheit op dat ghi se sterven moeghet.
Dat elfte punt is dat si niet en dencken op
dat beuende oerdel gods. Daer om so en hebben
si en ghene vrese noch en ghenen rouwe van
hoeren ouden zunden datse god wreken salmer
si hopen altoes mer si en betere hoer leue niet
En aldus so dwalen si want onse here die
zeit dat den yffere die hope der ongherechtigh
die sal vergaen en mit droefheyden gheloent
werden hier of soe zeit **Sente Augustijn** Si
hopen in hoeren zunden en versumen hoere
tijt en als sijn alre minste vermoeden. so coemt

Die strenghe gherechticheit gods en nemet reke-
 minghe van hoere wille en moerden werken
 en ghenoechten. **O** lieue kinder doet penitencie
 te tide en laet of van zunde op datter bloet ppi-
 niet wrake en roepe ouer ons ten ionye da-
 ghe. **I**n dat boeke der wijsheit staet aldus ghe-
 screuen. **O** salighe en tidige bekeringhe want
 ghi zeker zyt mer die hem spade ter penitencie
 gheuet die is trouwelic en onzekker want hi
 niet en weet weder dat hi ghenarighe of ghe-
 wensde penitencie doet. **D**aer om so seit sente
Iheronimus hi is ghenoech vreemde vande
 gheloue die den tijt der onderdom verberdet
 om penitencie te doen van sinen zunden. **W**at
 die nu mer en nemet den tijt der penitencien
 die en sal nader doot niet vinden een stede des
 quijt latens van sinen zunden. **P**enitencie
 dat is nader heyligher strifturen en naden heylighen
 kersten gheloue warachtighe berouwe
 en claer brechte en volden van allen zunden
 en vafte en sterke den wille te hebben nimmer
 meer te zundighen. **S**ente Iheronimus seit hier
 of. **O**nder hondert dusent menschen vanden
 ghene die hoer leue qualic toe ghebrocht heb-
 ben en sal nauwe een mesche in die vre des

doers rechte berouwe crighen van sinen zinde
Dat twelfte punt is dat si niet en kenne die
glorie gods en die blijscap vande ewighen leue
die god sinen vruenden bereet heeft. En daer
om en hebben si en gheen verlanghen na onse
here god. Hier of zo seir die pphere Stant op
ih^ulm en werde verlicht want dyn licht is
ghecomen en die glorie gods is bouen di op
ghegaen. ^{zeit} Stant op. dat is stant op vā trach
eiden des lichaems en van blintheiden des her
te en sich wat goet dat di god ghedaen heuet
en noch den wil hier of zo seir Gente Augu
stin Soe wie dat den eertichen moost zoekt
die bliest den ewighe troest En die de glorie der
werlt pmaet hi vertrighet die glorie des he
mels hier of zeir dauid die pphete. Dan so sal
ic zat werden als mi dine glorie openbaer
wert En als ghi aldus die glorie gods kenne
zo moechdi den here te recht zoeken en vinde
hier in droefheden en ghinder in blijscapen
tot welker blijscapē ons moet helpen die va
der die soen en die heylighe gheest. Amē.

Maket en siet dat die here zucte is
Hier beghint een ander oerberlike leere

hym.

O lieue here se in inden ewangelio dat bin
die werch en ic bin die doere **Goe** wie dat
doer mi niet en gaet die sal dolen hier op so
zeit sente **Augustijn** Ic sochte gode in allen cre
ature en ic verloes gode in mi selue en doen so
keerde ic weder in mi seluen. en dat so was bi
oetmoedicheiden en doe want ic gode in mi sel
uen en de ware mi alle creature onderduen der te voere moe
derden
der om zo zeit onze here. die mi dient Ic sal
hem rumen mine zetel. waer om: mer mijn
vader die wilt. en ic sal hem gheue een gulde
croune van bloeyenden goude en ene hoet va blo
men **E**rum signa in sole et luna etc Doe onze
here wanderde op eertrike in mēscheliker na
tuere doe sprac hi tot sinen ionghere dese woer
de en wo seide hem die toecomende dinghe va
den oerdel en zeide. Het zullen teyken gheschien
aender zonnen en ander manen en aen de ster
ren **Sente Johan** zeit inden boeke der verholē
heit gods dat hi sach vier enghelen vlieghē wt
en en altaer en vloghen dor dat hemelrūt En
die ioste enghel blies een hoerne en thant soe
verloes die sonne en die ma ne dat denden
dēl hoer lichte dat moe ghen wi merke

in onsen here ihu xpm die de ghenantighe ende
ewighe sonne is alsoe daer van hem ghescreuen
staet dat hi is een sonne der gherechticheit. **M**
sullen wi merken due dinghen aen der sonne
daer aen onse lieue here der sonnen wel ghelijc
is. **D**at ierste is dat die sonne schoen is. want
het is die scoenste creature die god in eertrijc
re gheschepe. **D**at ander is dat gheen dinc op
eertrijcken vruchtbaeren en mach sonder der so
nen hette. **D**at derde is dat hoer licht ghemeen
is alle der werlt den armen en den rijke den
jonghen en den ouden den zunderen en de goede
menschen. Hier aen soe is onse here der sonne
ghelijc. **D**at onse here scoen is dat seit sente pe
ter. In que desiderant angeli pspice. **H**us alsoe scoen
dattet die enghelen lustelike en onduetelike tot alle
tiden scouwen. **A**lso oec seit sente Augustijn. **A**
soud die mensche dusent iaer leuen in al die
blijscap die sijn herte ghedencken conste die
zoude die mensche al versmaden om dat hi
gode niet dan tot enen male aen en saghe in
sijnre scoenheit. **E**n al en soud hi hem oec nu
mermeer daer na meer aen sien. **E**n ic
segghe noch. **M**aer dat zake dat

enich mensche also langhe leuen mochte dat
een duue alle dat zant vander zee en wech voer-
de. alle die iaren soude die moese in arberde
willen leuen daer om dat hi gode eens saghe
onder sine ogfen **H**et was een mensche bezere
mitten quaden gheest en een goet man quam
tot hem en begonste mit hem te spreken ende
vermaende den viant en sprac tot hem en vra-
ghede hem so waer hi alre liefste waer **D**ie viant
antwoerde en zeide **I**n dat hemelsche vaderlant
Doe vraghede hi hem weder. waer om dat hi
woude wesen in dat vaderlant **D**ie viant
antwoerde hem en zeide op dat hi mochte sien
dat zuete aensicht des sceppers alre creaturen
Doe vraghede hem die goede man of hiyt yet had-
de ghesien en hoe gheerne dat hiyt saghe **D**ie
viant antwoerde en zeide **E**en luttel meer dat
een opslach van enen oghe so sach icket **E**nde
mocht ic noch sien ene opslach van enen oghe
dat claer aensichijn van minen stepper **I**c won-
de daer om doghen alle die pine allene die al-
le die verdoemde gheesten zullen doghen totte
leste daghe toe **D**oe dat die goede man hoerde

Doe wert hi seer verwonderende in hem selue
en seyde totten viant. Du hebste mi altemel
gheseyt en waer. **M**er ic bidde di noch dattu
mi seggste enich ghelyc van scoenheyden der
scoenheyden gods. **H**i antworde en seyde. **A**l
waerstu mit mi in dat hemelsche rike ende
du alsoe na waerste der gotlicheit gheuoeghet
als ic was. want ic was een **h**enghel van sem
phim die dat gotlike aenschijn besouwede. en
was vander hoedyster bekenninghen en der god
liker wijsheit. en ic noch alsoe waer en ic dan
mit alle den enghelen die mit mi verwoep
sijn en mit allen den heylighen die mit gode
regneren daer of begonsten te spreken. soe en
mochten wi di alle niet segghen daer lof. dat
tu dat mochte verstaen. **D**u die niet en heues
ghesien dat aenschijn des scppers. **M**er want
hi soe grote dinghen heuet in mi ghegoten
omme sine goedertierenheit dat hi mi schiep
dat ic nimmermeer daer toe ghebrocht en mach
werden dat ic quaet van minen scpper sey
de. **E**n het is mi te swaer yet te segghen van
sijne scoenheit. **M**er om dine neerstighe be

So sal ic di een luttel daer of segghen. Du
 salte dat merken dat ic di segghe een gheli-
 kemisse. of alle die scoenheit des hemels en in
 allen duerbaren gemme glasen siluer gul-
 den. alrehande metale. en alle die bloemie en
 alle die scoenheit die men vint en ghenoch
 hi sijn in dat aenscounen vergadert ware
 in een en dat eertrike waer ghebruunt goud
 en alle die sterren lichte schene daer op als
 die sonne en die sonne dan daer boue schone
 also lichtede als si nu doer bouen den sterren.
 en dan alle die scoen sterren en die sonne hoer
 scoenheit gaen op die scoenheit die voerspro-
 ken is. so salu dat zeker weten dat die scoen-
 heit soude gaen bouen alle menscheleke begrip-
 pen en waert gheen ghelijc wesen die scoe-
 heit des scppers alre creaturen niet te mere
 dan die nacht als si alre donckerste is mach
 gheliken den dach als hi alre claerste is en
 die sonne schijnt also ghelijc is die scoenheit
 die wi ghesen hebben en veel ongheliker. Wat
 annehmen dan daer of spreken of wat mach

men hem gheliken. nadien dat die engel va
seraphim niet daer of en can ghespreken mit
alden hemelsthen gheesten die sijne ghebuide
en besouwen die clare godheit En daer om
en dunct mi gheen dinc also soe als die mē
ste dat hi mit so cotten blyscap verlieset die e
wighe blyscap en die ^{ewighe} aensouwinghe gods hier
of soe seut sente Augustijn Ic woude lieuer sij
in die helle en ic gods aenschijn aensaeck dan
ic int hemelrijc waer en dat ics niet ^{ien} en saghe
Dat ander is dat gheen dinc vruchtbaer en
mach sijn sonder der sonnen hette. **O**gheliker
wijs also ist mit onzen lieuen here van hemel
rijc. sonder sine gracie en mach niemant goet
doen. **W**i moeghen in die zunden wel vallen
sonder ons heren hulpe. mer wi en moeghen
nimmermeer ter ghenaden weder come sonder
die goetheit gods. **N**u so mochten wi segge
soe en derf ons god onse here niet wete dat
wi niet wel en doen. **N**oen also niet. wi en
moeghen ons niet ontschuldighen want
sente bernaert seut hier om kiesen wi nu
van twee een weder altoes in pinen te ne

fen minnen quaden of altoes te verbliden mit
 ten heylighen want goet en quaet door en le
 uen die sijn voer onse oghe gheset. tot welcke
 dat wi willen reysen die hant. Want Sente
petrus die apostel seit. dat onse here niet en is
 enich wtuerkieser der psonen Also seit oec sere
Gregorius. Die hant des heren is altoes bereet
 te gheuen den mensche die van goede wille
 is Daer of zoe seit oec die pphere Hy here du
 veragheste den quaden wille vande mensche
 mit dijnre gracen. Op dat woert seit oec
Sente Augustijn. O zuete god mit dijnre gra
 tien veruulstu den quaden en brengste hem
 tot goden werken **V** Dat derde is dat die zone
 ghemeen is Also is onse lieue here ghemeen
 alle der werlt en den zunderen en den goede
 menschen Also oec seit Sente Augustijn.
 Onse here god is also ghemeen mit sijnre gra
 tien en is also ontfarmhertich dat hi verley
 det verduldighen des sunders bekeringhe **O**
 here spreect hi. du en beydes niet alleen. mer
 du roepste daghelics en vermaenstese dat hi
 weder comen here du biedeste hem oec alletijt

Dijn hulpe en dine ontfarmherticheide die du he-
te helpen laets comen. **N**u mocht yement vra-
ghen. hoe roept ons god onze here hi roept ons
mit allen creaturen. dat mach ons wel een roep
sijn dat gheen creature en is. si en doet recht son-
der allene die onsalighe sinder die gods ghebo-
de is ontfchoersam. en is nochtan also weert
dat hi hem tot allen tiden vermaent dat hi
weder heren soude en seir **E**ndighe mensche
kere weder en ghedenct dat ic dijn scpper bin
en dijn verlosser. here weder lieue mensche.
En daer om seir **I**nnocentius papa her is mitte
rechten oerdel gods als een mensche bekeren
mach. ist dan dat hi hem niet en bekeert als
hi hem gheerne bekeren soude soe en sal hijs
die macht niet hebben **E**n hier of soe seir se-
te **G**regorius hoe groot of hoe swaer dat die
sinden sijn als hem een mensche in die ghe-
woente brenghet soe en duncken hem die su-
den niet groot wesen

En **D**enre yfidorus die seir dese lere
hi lieffte vriende en broeders het is
Hons noot dat wi ons eernstelike mach-
te sinderlinghe van dijen zunden. alse ho-

uerdicheit. ghericheit en gulsicheit. **W**itte welcke
 dat die ierste menschen den duuel wert bedroeghe
 en voert dan alle die werlt mede besmet is.
Onmits dan dat wi ons behoeden moeghen
 teghen den duuel soe laet ons nemen die wa-
 pen der rechtuerdicheit en der doeghet. als te-
 ghen die houerdicheit oetmoedicheit teghe die
 ghericheit mildicheit den armen. teghen die
 gulsicheit soberheit. **M**er hier oec dat die hoüdich-
 eit ghemeenliken midich en bitter is. **M**er die
 oetmoedich is die is goedertieren en ghedochtsa-
 En die ghericheit is loeghenachtich en loes. **M**er
 die mildicheit is ontfarmhertich en warachtich
 en rechtuerdich. die gulsicheit is oncuysch en
 ydel. **M**er die soberheit is reynich en war goeds
 werkende en niet bereet tot welluste en ghenot-
 ten der werlt. **M**er hier oec dat die reynicheit niet
 alleen is inden werken. **M**er mede inden woer-
 den. inden ghedachten en inden gheselschap. **E**n
 dese voersede sunden die moeten wi beware
 op dat wi onzen kerstom niet en besmitten
 onmits dat wi kersten name hebben dat is
 dat wi leuen zullen hier na dat ons xpe ghe-
 leert heeft want hi seide leert van mi want
 ic oetmoedich en sachtmoedich bin van herte.

En voert menighshande lere die wi vinden
sunderlinghe inden ewangelio En die yphete
dauid die seir oec dat allene die mensche chin
men sal inden berch gods die onschadelic van
handen is en reyn van herten en die sine ziele
niet en besmet mit ydelheyden en die sinen eue
kersten warachtich is sonder boesheit en die sine
euen kersten gheen quaet en doet noch lachter
achter sinen rugghen En die dit wel bewaert
die sal die benedynne ontfacen vanden here en
ontfarnherticheit van onsen god Daer om so
moeten wi ons nauwe bewaren. Want een y
ghelic mensche die heeft altoes bi hem ene goe
den enghel die hem bewaert ieghens den du
uel vander hellen en die altoes nachts en da
ghes onse werken ontfanghet sijn se goet of
quaet en toentse onsen here in sijn aenschijn
En die enghel raedet ons altoes tot goede wer
ken. en en doen wi se niet so bedroeuert hem die
enghel daer of en dan so versmaden wi sine
hemelschen raet En ten minsten so hebben wi
altoes enen quaden enghel dat is die duuel.
die raet ons en troest ons altoes totte sunte
En als wi sinen wille doen so verblift hem die
duuel op dat hi ons brenghe ter hellen. ende

sonderlinghe soe raet hi ons te maken ydele
gheselschap op dat hi ons mach beschuldighen
voer den rechter dat wi niet allene die quaet
heit en ydelheit en doen. mer ander lude mede
dier toe helpen tot dier quaetheit. **D**aer wi dus
beloen of zullen ontfacen voer ons selue ende
voer die ghene daer wi dat gheselschap mede heb
ben. **O** alle lieffte broeders hier om behouen wi
ons zeer wel teghens hem te wapenen want
aldus so steelt die quade viant onse goede wer
ken en verwardt se in quade werken. **E**nde
oec verscalket hi mit sinen valschen rade die
jonghe lude en gheuet hem dat in dat si hem ver
meren sullen op hoer ioeghet dat si langhe
kenen moegghen en die jonghe dencken dan al
dus **I**c bin noch jonc. ic hebbe noch veel tijts
die werlt te ghebruken ic come noch tijts ghe
noech mi te bekeren van mine zonden. mer
hi en denet niet dat hi niet ene dach noch een
core zeker tijts en heuet. **D**y en laet v dese quade
vermerenheit aldus onmerken niet verscal
ken. **H**ebt altoes voer ogghen unnen doot en dat
dese eertse blyscap alre cort en verganclic sal
wesen. **D**y dese onsalighe weelde en dese eert

sihe en vleyschelike ghenuechte die manen si
alroes hebben. **O** ydele en onuerstande me-
schen. o beestelike mensche waer is v redene en
verstandnisse. **D**u weetste ghenoech te segge
totter quaetheit. **D**u biste vroet ghenoech tot
werst. mer du en weetste di selue niet. **D**u
laetste di oftu hier eweliken leue soudste. seg-
ge du mi **W**aer so sijn si die nader werst ghe-
leest hebben. en waer is die ghenuechte hoer
vleysches nu. **W**aer so sijn die coninghe die
princen en die rike vander werst die hier te
voere ^{hier} gheueest hebben. waer so is hoer gout
hoer siluer hoer ciersheid en hoer ghenuechte
En weets duus niet so sal ic di segghen **E**n
sijn hen en ghegaen ghelijc die scadue vander
sonnen en als een droem. **M**er hoer gout ende
haer iuwelen die sijn hier ghebleuen en hoer
zielen werden eweliken sonder eynde ghecrust
inder hellen. **D**uer hoer worme niet steruen
en zulle en hoer vuer niet lesschen en sal **W**e
we alsde langhe duusternissen en woringhe.
We we van also corter bliscap also langhen rou-
we **E**n van so cortē leuen also langhe doot **V**a-
aldus cenen troest alsde langhe vanghegrisse
van also luttel ghenuechten also langhe dueren

de doefnisse. Van aldus denen lichte also grote
duyfternisse. Van aldus denen ghevoem alsoe
langhen scade en soe groete vrese. En van dese
cleene vroechde. dese onghedelicke en butlike
saren. en van versumernisse eenre corten
en lichter penitentie. dese ewighe en swaer pe
nitentie die niet baten en mach. daer men
die doot zucket die hem niet comen en mach
daer die doot soe zuete is die hier soe bitter is
daer die een quade mitten andere is die du
uel mitten sundere. O mensche ontfic di ende
bekeer di en doe penitentie te nide voer dine
sunden die wile dattu den tijt hebste. Haeste di
zeer eer men die doere toe sluut vanden ewi
ghen leue en eer di die doot beuaet en die du
uel dijn ziele hale en merke altoes want toe
comende is. sich die doot comet die meniet
en spaert. Doch penitentie en dat rike gods
sal di naken. wes volstandich in dogheden
en du sals ghecroent werden. Van desen seit
Sente Iheronimus. wat spreect hi sal wesen
den ghenen. die noch om die hemelsche vroude
noch om der hellen pine. noch om die minne
ons heren. noch ommits die vrese ons heren
noch om die vrese des doots noch om gheentha

De zaken hoer quaetheit en willen laten. mer
hoer ghenuechte inder eerden zucke en haer yde
le blyscap. **I**c segghe hem wee we hem onsalighe
want hoer ghenuechte die sal in butteren rou
we en screpen ver wandelt werden voer dese
corte onnuttelike blyscap. sal hem die zuete
ewelike blyscap eweliken gheverghert werde
en tot hoers ondancs soe sullen si vallen inden
ewighen brant en inden stanc der hellen. **laet**
hem vaste hier lichtlike ghebruken hoer ghe
muechte mit hoerre cierheit en in gulssicheit in
leckerheit in hoerre sonter minen en des duuels
roe blasinghe in hoerre dansen en spelen in hoc
ren bouen in hoerre vechten en scheldinghe ende
in hoerre oncrispicheit. **laet** he alle hoer quaetheit
volbrenghen op dat si te meer droefnisse ende
pnie moeghen hebben. **laet** hem vaste haer
kindere die ydel ere en rijcheit en macht ver
gaderen op dat si te samen also veel te groter
torment moeghen liden na hoerre cortter blyf
scap. **laet** hem hoer ghiericheit en hoer wechheit
hebben. op dat si dan dese ydel gldoue in deser
corter tijt ghebruken. **O**f nu yement in desen
menschen woude segghen. **O**ns here is goeder
tieren en ontfaemsiertich die alle zunderen ont

fact en vergheuet hem hoer sunden. **I**herom
 mus belie dit altemael dat onse here ontfarm
 hertigher is dan men waent hi is ene yegheli
 ken sinder al hier goedertieren die hem beteren
 en hoer sunden willen laten. Is onse lieue here
 niet ontfarmhertich. Ja hi boue alle ontfarm
 herticheit dat hi den sinder hier aldus kintge
 spaert en gheuet hem tijt hier te betere. **M**er ic
 segghe men yegheliken dat voer waer also als
 onse here hier ontfarmhertich is int verberde
 den sinder op dat si hem beteren souden. also
 sal hi strengher en rechtuerdigher wesen te oer
 delen en te pinen den mensche als hi ghestorue
 is. **M**er of mi yement nu antwoerde en seide
 aldus. Een mensche die altoes quaet gheweest
 heuet. berert hi hem int leste mit penitentie
 onse here sal hem ontfarmen. **I**c segghe we we
 v onsalighe. waer op soe verlaet ghi v. **I**c seg
 ghe v. van hondert dusenden soe en coemter
 nauwe een van dien ten rike gods. **E**n wie
 dat mi van dien luden niet gheloue en willen
 die zullent correlieke beuinden inden afgrom
 der hellen. want een mensche die altoes een
 sinder gheweest heeft en niet bekent en he

uet sine sunden noch gode niet ontsien noch en
bekennen en hoerden si daer of spreken het was
hem ieghen hoer herte. of ghinghen si in die ker
ke si waren daer inne mit groten verduere
of si merkten die wiue. mer niet opten dienste
gods of dochten si op gode dat is alre selden.

En wat penitencie so mach hi doen als hi le
ghet in sijne ziele. sonderlinghe als hi siet
dat hi steruen moet en dat hi dese bliscap der
werlt niet meer ghebruken en mach **E**n die
niet of luttel weet te segghen wat dat penite
cie is. segghet mi wat penitencie mach die
doen die hi niet doen en zoude waer dat sake
dat hi te liue bliue of noch waende te leuen

Ic segghe v dat voer waer die ionc en ghesont
is en die dan gode niet en ontsiet te vertoer
nen en vaste die zunde doet sonder twiuel als
hi steruen sal. soe en sal hi en gheen ontfange
nisse hebben noch verlatenisse van sinen sunde
En dat houde ic voer waer sonder enich twiuel
dat den ghenen die hoer begheer en hoer mis
del quaet heeft gheueest en die hem niet en of
sach die sunden te doen en hoer ydel glorie te
volbrengghen dat hoer eynde en hoer leste leue

Miet goet en mach wesen want waerlike beke-
den si dat god haer rechter wesen sal en dat si
wisten en bekenden dat si sterue soude. si soude
hem van sunden wachten. want hi en valt
niet lichteliken in sunden die bekent dat hi ster-
uen sal en dat hem god oerdelē sal van sine
zunden. Daer om so segghe ic v **W**e we datter
so menich sijn die xpus name draghen en
sine tekenen hebben en die woerde. niet die
werken niet. **O**ch het waer hem beter dat
si niet en waren want die pine der hellen is
hem onghelijc meerre dan den heydenen **A**y si
hebben die ghebruikinghe der reden of gheworpe
en si werken als onwisse beesten **A**y of si dan
dien ghelijc waren Daer om seit die almach-
tighe here **E**n wonden niet verstaen mi-
nen wech. den welken ic hebbe gheswoere in mi-
nen toorne dat si niet en zullen gaen in mi-
ne glorie

Houdet v bedert en onbeulert so blijfde v
en altoes reyn. vā binne cleyne voer wien dat
het si bekeert v ghelyc ghy oghet een deel dat
ewich duert. leert rechte minen. v selue kenen
wilt hier raken ghy moeghet hier sinake der

onghelen goet. Leert v bedwingen en hier doer
dwingen. dat dinct m goet hier in dwinc dinc
herte sonder losen wene. **Aldus so hebt v tot**

Neernt die noot van uren lichaem v seluen
te vollen mit ghenoech te ride en te mare
altoes wester ver doende. sijt gheerne allene. sijn
ghet vele van anderlude doen soe en onderwint
v niet. In elken mensche so mint dat goet is
In elken mensche hatet dat quaet is. ontstul
dighet suere daer ghi se hoeret. ontfarmet der
gheerne die zunde doen. hebt ghenade aen ar
men luden. ontfarmet der gheerne die tom uste
sijn. scurvet nye maren. hebt onwert auentu
ren. wester altoes een in v seluen. al sijdi in cert
rike v leuen en hoert in eertrijt niet. al sijdi
hier ghi en behoert hier niet. penset waer dat
ghi sijt en waer dat ghi hoert. **aldus so hebt**

Doet goet dies noot hebben v tot gode
mit doen of mit wille. elcs menschen
quetfinghe laet v quetsen. elcs menschen wel
uaren dat si v lief. troost die ghene die conrus
ten sijn. bidet voer die ghene die in sinden sijn
tallen ride tallen steden wester beroot alse re
hamt te steruen. v goet dat besorghet te mare
dat ghi besorghen moet dat si v swaer alle dat

.xci.

hier is dat si v een verduet **V** hope si dat pa
radys leuet alse en penset also of niemant en
leuede sonder ghi so en hebt ghi op niemant te
merken hebt altoes u steruen wer v en hoe
uwe ende wesen sal **het sijn vier punte die oer**

niet se zeer bedruet hen. ende leyden inde wech

Dat ierste is **der hellen** **die**
hope van langhe te leuen. dat ander is
Manninghe van lichteliken te vergheuen dat
derde is den mensche sijn selues zunden niet
te weghen dat vierde is niet te duchte dat von
nisse ons heren **E**n duen maniere sijn wi
schuldich te dencken om die passie ons heren
En iersten mit rederheit van herte dat an
der mit starpheit van leuen dat derde mit sijn
pessheyden van wesen **het sijn see punten**

die gode onzen hert zeer ghename sijn

Dat ierste oet moe
dich te sijn. dat ander is goedertieren te
sijn bi dien dat onse lieue here selue zeit inde
euangelio en zeide tot sinen apostelen kindere
leert dat van mi dat ic ic goedertiere ende
oetmoedich bin van herte dat derde punte is
verdullich te sijn. dat vierde ontfarmher
nich te sijn dat vyfte caritatich te sijn den ghe

men dies noot hebben. Dat fefte punt is ghe-
ne en willichliken en vlitelic mit goeder herte
te vergefte alle darmen di misdaen heuet om
die minne gods

*Archief
III, Bist.
I.*
Dese epistel wert ghesent tot enen mensche
die cranc van hoesde was witter wortel van
gheboerten die oer van oplexen was melin-
colicus En oer beswaert van nyuwichede des
leuens en van enichede en van ingheuen des
vianus die hem bienghe wonde tot wanshope

Broeder zeer ghemint in xpo Ic heb ver-
staen dyn becoringhe. Vermoedet alle
blysschap als sente Jacob die apostel seit
als ghi in niemigherhande becoringhe valt. En
lic is die man die daer becoringhe lider want
als hi gheproeuet is soe sal hi ontfien die croon
des leuens. Voert seit hi Niement en sal ghe-
croent werden dan die ghene die voemehke
strider noch daer en strider niemant dan die
aenuuechtet of aengheuechten wort. En also alst
is inden eertsthen versten dat een mensche
niet alleen en behoebet cracht en stercken mer
oer vroetschap en const te striden. Alsoe als hoo-
tuus seit inden boeke vanden riddersliken din

ghen dat die romayne die werlt meer verwon-
nen mit vroeſtappen en mit ridderlike conſten-
den mit ſterckheden en mit crachten Alſe iſt
oec inden gheſteliken ſtriden dat beide noot is
als cracht en wijsheit en beide waren in xpo.
die ons ghe worden is wijsheit en cracht en die
ghebenedijt is onze here god. die daer leert onse
hande dat ſijn onse werken totten ſtride. en on-
se vingheren dat ſijn onse beſcherdelike crachte
alſe oec totte ſtride die langhe ſal dueren Want
inden gheſteliken ſtride is groot noot die beſcher-
denheit die moeder is der doechden en een die
meeste doechet Als ſeyt Anthonius ſeyt inder
ouder collarien der ander boec daer hi ſeyt dat ſi
was die gode die allene ontghinc die iobe ſin-
der verdouen en dat boerſcapte / En alſo als
mi dunet in uwer becominghe so is v noot beſcher-
denheit. en uwe becominghe comen wt twee ha-
de zaken. als wt crancheden des hoesſts en ver-
ſieertheit des viants want cranchheit des hoesſts
is een bequame materie den viant in te werke
En hi werket ſunder limghe gheerne inden hoes-
ſte dat onſetter is daer die fantaſien bedruet
ſijn en vol melancohen en veruerlic En als
dat hoesſt beſwaert is. ſe wert dicwile die re

denen mede beswaert. En alsoe wert alder mensche
goet bedruet en benomen. Want also vele is in
den mensche van gaede als hi redene ghebruken.
Alsoe dyonysius oec seit inden vierden capittel in
den boec vanden godliken name. Want als die
viant vint dat hoeft vol melancolien. so vint hi
hem recht als een bar ofte een woninghe. Hier
of soe staet oec gheschreuen inden ewangelio.
Dat hem die duuel versellet mitten zietten die
die redene bedrucken. Daer om soe suldi crijste
vanden here die vringhere der besteydenheit. ist
dat ghi dueren wilt inden langhen stride. En
dat v ghegheuen wert of ghetogher dat nemet
al vanden here van wien alle dinc coemt. dat
ghesont is of ghesontheyt makende is. Hier om
gheniet en ondersteydet die boete die gtuure is
in ver zierfen den viant. **W**oer alle dinc dunt
mi goet dat ghi gheestelike blide sijn. wat droef
heit en cleynmoedicheit en enicheit. ghesphen si
te langhe soe maken si enen mensche vol me
lancolien. Alsoe oec iheras seit in amphirosius

Alle unse oefeninghe het si in lesen ofte in wake
ofte in bedden die sal staen onder die regule der
maten. en alre meest suldi achten dat ghi wel
sliept en sonder consciencie ten minsten zeuen vrees

acht onder daech en onder nacht. **A**ls te zeer soe
 wert een cranc hoeft ghequetset van vele wa-
 keris. Als ghi gheuonden hebt een smakelic waert
 dier na guet cortelic te bedde en pynnt v te sla-
 pen. En om cleen ghebrek als of ghi qualic ghe-
 leken hadt. unse gheniden of dier ghelijc soe en
 wilt niet wesen te clemmoedich. unse ghebreke
 zullen v mishaghen mer niet beamyten noch
 bedrucken. mer dit en is niet te segghen vande
 ghenen die stercker sijn van crachten of vū ghe-
 moede. **E**n wilt niet omoghelic noch hoghe om
 gheproeuen. alse vaste ghedachten vimmer te
 hebben en alle dinc volcomelic te doen. want
 als een mensche hem yet pynnt te doen bouen
 sijn mate. die wile verliest hi sine crachten
 of breecke. en als hi dier toe niet en coemt so
 wert hi beamyt en breekt en wert verplomt en
 queller. **T**otten dinghen die wer ons sijn zul-
 len wi ons steechken wtrecken na al onsen ver-
 moeghen. wort mit couden vreden te gien sla-
 pen dat quetsset thoest zeer. **T**hoest langhe le-
 ghe ghehouden is den cranden hoeft zeer sin-
 derlic. want dan loept dat bloet totten aderen
 en totten weghen des hoefts en veruult die en
 maect verscap totten becoringhen. **A**lse sente

Thomas seyt in eenre draghen inden anderen
boeke van sententien En also heb ic gheleert in
mi en in anderen vele menschen Voert ist dat
zake dat ghi yet wasschen zult of yet doen bider
eerden. so heffet dat vat mitten water op een lā
ke en wasschet alsoe. of sutter bider eerden mach
anders niet wesen alsoe doet uwe werken ende
ommer soe en wesen niet ledich. want also vele
als ghi ledigher sijt en dese becoringhe duert also
vele meer zult di belast worden vander becoringhe
Also veel meer als ghi u keert tot fantasien en
becoringhen alsoe veel bedruckinghe zult di liden en
beuoelen Daer om is v noot dat ghi wt mendi
ghe werken lichteliken doet en blidlike vande
welken ghi niet beladen en wert tot sochtuon
dicheiden en dit sal v zeer helpen Dit houder
ommer vasteliken want ghi niet beters en
moeghet doen. dan ghi alle die fantasien niet
en achtet. want si alle ommege sijn ieghens
dat gheloue en eydeliken en dat ghi se voert
niet en rekent. niet versmadet en sonder Am
uel die diuel sal van u vlien. ist dat ghi sijn
werken versmadet. want hi is boeverdich en
en lidet niet gheerne versmademisse En na
meliken sal hi van u vlien condi mit herten

xciii.

en mit moerden ghesegghen dese twee versen
 en hoerde niet als een doue. en ic en loer mine
 mont niet op als een stomme En ic bin ghe-
 worden als een mensche die niet en hoert ende
 die niet en heuet weder-bespinghe in sine mo-
 de. **E**ghe. Ic en bin niet die ghene die daer sprec-
 dit of die du dencket of omkere. mer du loze
 bedriegher du werste dit en du wilt mi belas-
 ren. want dese dinghen mishaghen mine wille
 en si en sijn niet in mijne moeghentheit de-
 se dinghen en hoert mi niet toe al toensduse
 mi in mine cranchen hoefde. dat is dijne ma-
 ledyne ic binne onnosel En also betrouwte ze-
 kerlic dat alle dese dinghen sijn in v en ghesche
 sonder sinde hier om sijn daer onnosel of ghelijc dat
 ghi sijn vade vlieghe die daer vlieghe voer uwe oghen
 regheven unnen wille Als anachmus seut tot ene
 vader al daer hi vertellet in thymaco. dat qua-
 een mensche die menich iaer den gheest der blas-
 phemien hadde ghesadt en die daer om zeer
 droevich was En die vader geyde totten zieke
 legghen dijn hant op mijn hoeft en hi dede als de
 Doe spiac die vader alle dese dinghen moeten
 in mi wesen En die ghele betrouwde hem inde

ader en en volde niet meer den gheest. **D**aer
om ~~en~~ ¹⁶ niet te achten die oeverste boete wat
dat is die contrie der houerdien des vants ende
der onreynie ghedachten want hoe die mensche
meer daer ieghene striden hoe hi meer ruert dat
onreynie is of hi hanghet vaster inder onreyn
nissien want die dat pec aentast hi sal daer
of beulect werden die beelden aen te sien of
daer aen te dencken of om te keren die onreyn
ne ghedachten. of dien wille weder te staen
is die te roeren en beulect te werden daer of
En die mit sinen stalker disputiert die wert
begrepen En die mit sinen subtylre en stal
ker worstelt die wert onder ghenworpe en vrom
ne en alre maect een mensche die licht en cranc
is inder fantasien En hier om ist een zeker
boere dien te versmaden mit sonderheyden en
mit onderscheide of mit besittinghe wat hier
of wert die meeste onreynie en benventelt
oümits dat hi onreyn roert. **N**er mit ghemeen
mach hi die biechten ende segghen. **V**ele qua
der ghedachten vallen mi in. en ic weechse
meer da ic soude. en ic en versmaecte niet als
ic soude en des gheslycs want diese also zeer ne
ghet dat hyse hi fundertinghe biechten wille.

rev.

die sal daer sonder **A**bscand of beulact werden
 want volcomelic en moeghen si niet wtghe
 woepen werden ouermits scaemte en bedruft
 nisse en menichuoudicheit die den mensche
 hinderen En in dien darmen die biecht en dar
 mense so zeer acht so wasser die vrese en die
 angst en inwendighe vrede **I**n wert daer mede
 verdreuen die wtter biechte soude comen. **M**it
 diese biechten wille hi wilte achten en groot
 make. ghehoert te werden en te hore. En dese
 sijn contrarie der wanachtigher boeten die
 daer wesen soude En hier om sal niet versma
 den en cleyn houden en niet horen en men sal
 daer recht ston of aresen **A**ldus salmen al
 sulke funde den diuel to legghen en tot hem
 segghen **I**c en wil di niet horen in mi spreke
 mit minen organen **D**ine boesheit moet in di
 nen necke opschimmen of neder chinnen **A**n
 der boete moechdi oec vinden als bedinghe die
 niet te lanc en sijn en die bedinghe der gheselle
 En der wiser lude niet gheerne te horen en di
 seluen altoes pines te laten **A**ldus moeghes
 tu ghedien in caritaten **H**ier onder die e
 pistel ghesent hi **a**xyster **E**herit die groote

Deze epistele wert den eenen clusenisse ghegeuen
En besloten niet heren *maest gheerit die gaten*
sal hem pinen also gheliker wijs als
hi hem vanden luden en vander werlt heuet be
sloren en ofgheduen in een heymelike stille stat
of cluse. dat hi hem oec also doe mitten monde
en mitter herten vanden luden en vā me
nichuoudicheiden en inwendich bliue in sijn
selues herte mit gode. daer is die rechte cluse
en om daer besloten te wesen en mitter her
ten te wandren al om flamt al om doep of vā
doren mitten oren en mitten monde mit alle
luden. wat helpt dan dat een mensche die di
ghen niet en siet wat biter datter gat der o
ghen bestoppet is. also also vele dinghe lopen
in die wide gate der oren dat alle afghester
denheit stoert en breeet. Die oren sijn meere
gate dan alle die andere sinne en sijn den be
sloren luden alre scadelichste. want men mach
hooren en mit horen vernemen voergheleiden
en toecomende dinghen. en die ander wtne
dighe sinne en vernemen niet dan teghenwer
dighe dinghen. Die oren vernemen dinghe
die ene mensche niet en ghenaken en vā
der en wider dan andere sinne en dier val

scher en sonderliker dinghen En alre lude sin
 ne en onreynicheyde machnē mitten oren
 vernemen sonder besueken en bi wesen En
 ist dat een besloten mensche sine oren wil op
 doen en laten alle lude mit hem spreken hi en
 wert nimmermeer recht of ghescherden Ende in
 der waerheit so is menich mensche die in cluse
 sit die meer loops en sprekens mitten luden
 heuet dan of hi sare op die mercte want saere
 hi opren merct men en soudes niet so zeer achte
 want die manier der lude is so war dat beslo-
 ten is dat willen si vimmer sien en inbicken
 en wat darne hem onthout daer willen si aen
 en si versmaden al dat ghemeen is en sunder
 singhen so willen si besien die name van heyligh
 enden hebben En daer om so weeten men alsoe
 wel een yemare voer der clusen alsoe opre ment
 velle En daer om blyft haer herte onbeslore
 en hoer mont En bouen al dinc soe sal die
 cluse des herten alsoe besloten wesen dat si hoer
 inwendighe gauen die haer god mit herte ghe-
 uet nimmermeer en laet comen in dat gat
 hoers mondes en hoe si meerre en hogher sijn
 hoe mensche heymeliker houden sal het en mer-

meest ouer behoefte. En also en heeft hi niet meer
 dan eenē roc en een bedde na der heylighe lere
 wat dats meer is dat is bouen armoede. Ende
 een mensche en darf en gheen costientie make
 dat hi inden zomer enen roc meer heuet teghe
 den winter. Dan hi aentrecken mach inden zom
 mer dat suiden en vertrighen altoes teghens
 den winter soude vele boelden en denkens ma
 ken en se droeghe een mesche altoes myne de
 der ieghens den winter. En het is der armoede
 gheliker een te draghen en een te vershire ende
 te lappen. **A**ls sente **franciscus** rader sinen broedere
 haer cleder van groue lakke als van salike te lap
 pen in sijn testament. In sente **augustinus** re
 gule en in ouden armen cloestere plachme die
 winter cledere alse die pelsen te houden totten
 anderen winter toe. **V**anden arbeide der hande
 te leuen is zeer hoech gheprijsd van sente au
 gustijn. **V**an sente pouwels van sente bernaert
 en andere heylighen. **H**et en is ghemeenlic die
 naeste wech niet als een mesche alle dinc on
 gheuet slicht van almoeffen te leuen. noch het
 en is die swaeste wech niet sunderlinghe ene
 mensche die men gheerne gheeft en dien ment

bienght. **S**ente Bernaert quam tot ene cluysner
en leerde hem dat hi mit gheue vrouwen spreke
en soude en dat hi vanden arbeide sime hande le
uen soude. Daer na schreef die cluysner aen sen
te Bernaert dat hi hem dat woude ofnemen dat
hi spreke mochte mit wile en nemen vanden
liden. Doe streef hem sente Bernaert weder als
dat hi hem niet en gheboet noch te ghebiede en
hadde. mer dat hi hem gheraden hadde. dien niet
soe en riepe hi niet weder. En doen sprac die clu
sener dat hijs niet gheden en conde. Doe ant
woerde hem sente Bernaert waer om begonst
ghi dat ghi niet en comt volbrengken. **D**e seg
om dat ghi weet datter heyligh is vande handen
te leuen. **I**c rade u lieue zuster dat ghi voer mis
se tijt en voer uwe ghetiden mit niemant en spre
ker. want also gheden is een meeste hinder misse
in sinen ghetiden also hi hem te weren daer toe ghe
sact en berent heuet. En voert na zes vren of se
vne na middaghe mit niemant te spreken mit
die beelddinghe en ieghens die nach
hinderen zeer. **I**c neme hier die vren der xij mde
daghe sijn het si winter of zomer. **S**onder luyche
soe verbiedet allen lude dat si v en gheen mynne
ren en segghen van partien van orloghen va

voechen van bullofren vā comenscapen en sind
linghe van aften sprake daer hoeder u voer dat ghi
dier niet en hoert en segghet openbaer dat ghi
die lide sterven wilt die aften sprake doen en segt
hem weder dat ghi hoept datter also niet en is.
en dat si also niet segghen en souden En sunder
linghen d'zuldi die vrouwen schelden die quaet seg
ghen ouer hoere māne ofte vā hoere here ofte ou
deren **E**n sunderlinghe hoed v van sunderlin
gher heymeliker vrientscap van ionghen mēsche
wt te lijsen sunderlinghe het si wijf ofte man
dan also vele als si v nutte zijn tot uwer zalicheit
of ghi hem En altoes soe besiet en weder siet die
vrientscap aen en die neyghinghe totten mēsche
dat si puurlie om god si En dat gheen lyflic
welmoeghen voer en gae of lust mit hem te spre
ken meer dan mit enē anderen En nimmermeer
en spreck mit mēsche dan om noorzake of om
dinghen daer onreghedachre redene wijst om
te spreken En wanneer dat ghi ten vinstere
gaen zult spreken mit yement so vallet hey
melic te voeren in v ghebet te spreken te
ere goede en tot sijner gdaen also plaghen
die heylighe vaders redoen. als si te samen

quamen te voete te bidden en si spinkten. Ende
vinnen ^{be} wint v dat ghi den luden werden mont
uert en wintlic daer of trecker die v werlike dan
ghe segghen het en waer dars recht noot waer
Voert soe moett wel als sente Iohan ewangelis
ta en sente Ambrosius deden v vermaken mit
ymghen meghen in blytheyden als wanneer dat
ghys behouet van ziesgheden en van andere za
ken. mer doer mer dan in blyscapen mit gode
en in gerliken zuetliken dinghen en mitte beste
iaren heymelicken menschen op dat myement
daer in ghearghet en werde En nimmermeer
en doer des na gheualle alst v herte zee mer al
toes aen te zien mit bedachte moets of ghi bly
scap of verlijchrenisse behoener En en laetet u
ghenuecte niet gaen mer die redene mer na
die redene. in desen en in allen zaken daer lijflic
ghenuecte in die dade of coemt. en en zueter
ghen lijflike ghenuecte om die ghenuecte.
want dat waer een ghebruken. mer om red
liken oerber en dien te were bedacht en te we
ren bezien En wantter anst is dat alle nature
altoes hoer zeliue zuet in alre lijflike ghenuect
ten. daer om salmen se scunnen daer men mach
en niet nemen sonder openbaer noot En alst
men neme moet soe moet men mit groter

Goede neme gheliker wijs of een mensche moes-
te mit sinen viande ommegeen of mit hem
spreken zoude **God si mit v**

Hier eyndet de epistel die meester gheijt die
grote sende eenre dufener sthe Een goede lere

Iden iersten waer dat ghi moeghet dier sa-
wer boerscappen buren huze en sunderlinghe dier
vergaderinghe van volke is **Ic mit alre neef-**
ticheit soe sauwet lude die sekinen ghenuechte te
werke te hebben En boue al uwe selfs maghe die
v mit woerden of mit werken van uwen goe-
den opfer pinen te trecken en te bienghen. want
dat sijn inder waerheit uwe meeste viande Onse
here spreect inde enagelio des menschen huys
ghenote sijn sine viande mer alst alsoe roeco-
met dat ghy mer seuen en moeghet ghi en
moet woerde mit hem hebben soe maect uwe
woerde alsoe ghi cortste moeghet en goedertiere
Ende pynit v die dinghen lieuer mit sake oer
moedicheit te versinghen en van hem te gaen
dan teghen hem te kinen **Ic waneer dat ghi**
moeghet soe pynit v gheerne te wesen bi de ghe-
nen die gode dienen want die **ghete zeyhet in**
den gouter. **myten heylighen saltu heylich wer-**

En mitten onnoselen saltu onnosel werden
mitten wtuertorene saltu wtuertore werden
en mitten verkeerden saltu verkeert werden

Sente Thereminus seit oec Goe wie dat goet
gheselschap gheuonden heeft die leuet dat leuen
gheuonden. **E**chelic dat die ene cose vanden andere
hette ontfiet en onsteker. alsoe wert die mens-
sche onsteken oûmits gheselschap van gode mes-
sen. mer dat gheselschap sal wesen van ghelike
psonen als manne mit mannen. en wue en
magheden mit wuen en magheden. **E**it neers-
telic suldi daer toe sien dat ghi uwe ogghen wi-
selic bewaert en niet langhe op enighe psoen
en slaet en sunder langhe op manlike psoen
en oec op suuerlike cierheit der werlt als de-
dinghe cleenode en dier ghelike. want dese bien-
ghen een beweghen in. **E**tem dat ghi na ghe-
ne nye maere en vraghet en alle mensche sal
mer die veel woerde hebben. **E**it wāneer ghi
spreken zult mit enigghen gheesteliken psoen
dat ghi v dan pūnt te spreken mitten ghene
die sterfste schinen te wesen in doeggheden en
die verstandelste. want daer moegghedi meest
bi ghestert werden. **E**it wāneer ghi spreket

mit enighen manne hi si gheestelic of werlic. hi
 si v vreemde of v maghe. den en zuldi niet aen
 sien noch recht ieghen hem staen mer besijde con
 dyt soe ghepuinten en slaen v oghe neder wert
 en kerren v aensicht van hem also datter vmer
 niet recht ieghen hem en si. **V**noch ghenen manne
 noch ghenen knecht noch gheestelic noch werlic
 noch vreemde noch maghe en nemet bider hant
 mit goedertieren worden antwert hem sonder
 lachen. **E**n in alrehande maniere waer dat ghi
 moeghet soe samet lachen. **E**n v ghelede en sal
 niet zuur wesen van aensichte. en oer niet licht
 uerdich blide mer van goedertieren worden pond
 stoten en mit enen miliken bedrueten aensicht
 Recht als een mensche die in vreemden lande is die me
 soe grote blisschap niet toghe en mach dat hi te
 wllen blide is om dat hi denct dat hi in vreemde
 lande is en dat hem te huys wert verlanghet.
En soe wat u vader of v moeder beuecht te
 den dat teghen gode niet en is. noch teghen u
 zielen salicheit dat doet goedertierlic en sonder cla
 ghen. **E**n hoe dat wert oermoedighe en nederre
 is hoe ghi v dier toewitighe gheuen zult. **E**n
 al gauen v v vader en v moeder hant woerde en

3
ghi nochtan wel dader dat nemet goedertierlic
want al en hebbs op die tijt niet verdient ghi heb
der teghens god verdient en dat nemet altemael ^{die penitentie}
vanderstant gods en voer penitentie en daer in ghe
laten te wesen is gode seer bequame en v salich.

Het war goeder saligher teyken waert dat si v al
le teghen waren die v vten maetschappen aen
gaen. want wanneer die werlt den mensche missha
ghet en die mensche daer werlt misshaghet dat is
een goet teyken. **I**t dat die mensche alle daghe
in hem sette of hi totten heylighen sacramente gaen
goude. **E**n ghi zult v pmen als ghi meest en die
keste moeghet waer dat ghi sijt dat lieden onse he
ren ihu xpi in uwer ghedachten te hebben. Ende
waner dat v enich vleyschelicke beweghinghe
in coemt so penset om dat anytelike vuer ende
den ewighen brant der heyligher pmen. En neemt
een ghelikenisse hoe ghijt ghedoghen sonder in dat
vuer hier beneden ewelic te brenen. **E**ente du
gustijn seyt dat hier ghenoeghet dat is va zeer
corter tijt mer datter pijn dat is ewich. **I**t
daer zult di neerstelic to zien dat ghi niemant en
verastert noch en laket noch sine ghebroke en
vertellet. En hoe si meerre en scandeliker sijn
hoe ghi se meer stummen zult. **O**er zult di daer toe

Die ghenoechre is cort mer die pine die de mensche daer aen
verboert is ewich. *ew*

zien dat ghi scumet te horen dat yement den an
deren mit woerden verachtet of beasterclapt
en ontschuldighen den ghene daer men of spre
ket als ghi meest moeghet behouden der waerheit
of ghi zult v pinen van daer te scheiden daer me
dat doet En en moeghet niet wel van daer. soe
toent ten minsten een zuur aensicht dar men
doch merke datter v leet is. Deser lere is groot
noot **I**tem spaert die woerde waer dat ghi moeghet
Item v maniere van inwen eten en die mate
die sal alle daghe dicheste van eenre mate wese
mer des auents vimmer soberliken te ete **I**tem
werstapen scumet sunderlinghe **I**tem Scumet
waer dat ghi moeghet sprake en gheselschap te
hebben mit vrouwen. mit maechden of mit
anderen menschen die ter werlt hem vertieren
want coendi daer onder ghi moeghet v bedra
uen dat ghi also niet en gaet. of ghi moeghet
ydele glorie crighen dat ghi soe oetmoedelic ghe
sleet sint bouen hem Aldus soe moeghet qual
ke onder hem gheswin halen **I**tem des nachts
als ghi ontspringhet soe denet of leset cortelic
wat goedes en niet langhe op dat ghi voert sla
pen moeghet **I**tem ghi zult v pinen goed inn
ghe boeken te hebben en te lezen want als ghi

Mit becoeringhen

bider. so spreect ghi mit gode. **E**n als ghi leet so
spreect god mit v. **I**n ist dat v enighe vleysche
becoringhe en beueghinghe in comen. ist dat v seep
kijn aen ghestormt wert soe penset dat ihu in
v slaepet werket ihesu ende roepren aen mit liden
begheeren van binnen. roepet aen die ouerwin-
maghet marien. cleuet rust dier aen ghi en moe-
ghet niet vallen. en sonder twiuel si sullen v
bi staen. **E**n hoe ghi meerren brant liden
en dien bider ghenaden ihu xpi wederstaet
hoe v loen te meerre wesen sal. **E**n coemt v
dan in hoe der viande vele sijn als die duuel
die werlt en dat vleysche. penset datter vele
meer is die mit v sijn. alse god van hemelri-
ke selue. omme zuete vrouwe maria die heyl-
ghe enghelen dat hemelsche heer. **E**n penset
dat v die viande niet meer becoren en moe-
ghen dan god op v ghelenghen wil. **E**n oec
dat v god niet vorder becoren en latet dan ghi
vermoeghet. **A**ls die apostel sent paulus seut
god is gherouwe die niet en verhenghet dat
ghi becoert wert bouen dat ghi vermoeghet
mer mitter becoeringhe sal hi oec gheue mach-
soe dat ghi liden moeghet. **I**n dienwile suldi

Dencken so nu ghij doet. weder ghij slaept of mi-
 ker. of eret of dunckiet. of blide sijt of droevich
 of wat dat ghij doet dat ghij altoes voert ende
 voert gaet ten oordel wert en totter doot en
 en wetet noch tijt noch vie. Altoes sijt alsoe
 bereet recht of ghij bereit waert te steruen naet
 also als sente Augustijn spreket. leze en weder
 leze alle die scriften der heylighen soe en vint
 men niet anghelikers dan dat die mensche
 in dien staet leuet daer hi niet in steruen en
 darre. **I**n wanneer v enich ydel benyghecoemt
 van eerschen goede. so peynset aldus. dat ic
 dit of dat hadde wat mochtet mi baten. ic moef-
 ter ~~hem~~ laten of het moeste mi laten. ic moef-
 te ten lestenpinmer daer of scheiden en hoe
 ict dan mit meerre rouwe laten moeste en
 quaer gheueest mede te vallen den wil daer
 ic nimmermeer of verrisen en mochte. Ende
 hier om wil ic hanghen aen den ghenē die
 mi niemant ontnemen en mach die mi niet
 onsteruen en mach. mer daer ic ewelic mede
 leuen mach. En na dien dat ic der werlt ghe-
 storue bin so sal ic mit hem in glorien leuen.
 En ic wil in mijne herten dencken. dat mijn

rike van der werlt niet en is noch mit der
werlt mer mitten almachtighen here vā hemel-
rike mit sijner weerder moeder der suuer ionc-
frouwen maria. mit sijnen heylighen enghele
mit sijnen hemelschen gheselschap om daer mede
in ewicheden te leuen en te wesen in rusten son-
der allen arbeit. in rijcheyden sonder armoede
In eeren sonder alle stande. in ruheyden sonder
allen anxt. in blystapen sonder allen rouwe
in soetheyden sonder alle bitterheyden. in clare
lichte sonder alle duysterheyde. in eendrachtigh-
minnen mit alden hemelschen gheselschap. in ene
ewighen leuen sonder steruen daer is en sal
wesen ewelike weelde sonder verganc en sond-
eynde. sonc en dancke sonder eynde **H**oe moech-
ten si sonder louen en dancken wesen die dat
bestouwen dat si der groter en der onsprekeliker
pinen ontgaen sijn en daer bestouwen dat vroech-
delike lieflike salighe wonderlike hemelsche heer.
Onser lieuer vrouwen in haer onsprekelike sco-
ne cluerheit. Onsen lieuen here ihesu cristum
in sijnre hogher scoenre ouerwonderliker ende
meer. dan ouerwonderliker cluerheit. den vader
den soen en den heylighen gheest in godliker be-
stouwinghe ewelike te bestouwen daer wt te

scapen dusent ende dusent en dusent en ewelike
 dusent werue sonder eynde en sonder ghetale meer
 re vroude dan van allen anderen creaturē gods
 want god sonder mate meerre is dan alle die
 andere creaturē gods. daer alle ghenade alle goe
 dertierenheit alle minsamheit alle vroude. al
 le bliffscap of coenut laet alle die werlt verbli
 den mit hoeren verganclichen dinghen. deser
 ewigher bliffscap wil ic ver wachten

S Enre Gregori. spreket. Niement en mach
 hier verbliden mitter werlt en al ghind
 regneren mit xpo. Want dan niemant en mach
 beyde hebben. so wil ic lieuer in deser werlt. droef
 herden. becominghe. aenuechten aen allen ziden
 van versprekelike woerden. van smadelike woer
 den. van scandeliken woerden van alle der pine
 die god op mi versenghen wil op dat ic hem
 vimmer te loue dienen moghe en sijne liefli
 ker ieghenwaerdicheit en glorie ghebruike moe
 ghe. dan dat ic al minen wensche ter werlt
 hadde en ic mi dan ter groter vresen soude se
 ren ewelike van hem verscheiden te wesen. **O**n
 se lieue here spreect tot sinen ionghere aldus
 It dat sake dat v die werlt haren ghi sult we
 ren dat mi die werlt eer ghehater lieuet dat v.

Die lude segghen wel **I**a mi zullen alle ten du
uel waren hier op antwoerde ic waer ghi va
ren zult dat en weet ic niet noch het en staer
mi niet te oerdelen. **O**er dit gheslone ic ganseli
ke dat die wech totten ewighen leue nauwe en
enghe is want dat spreket onse here inder ewi
ghen en seit aldus. Gaet in bider engher poer
te want die poerte is wijt en die wech is breed
die totter ewigher verdoemnisse leyder en veel
sijnre die bi dien weghe ingaen **H**oe enghe is
die poerte en hoe nauwe is die wech die ten le
uen leyder en luttel sijnre diene winden **E**ne
wie ten ewighen leuen come wil die moet te
minsten die tien ghebode gods ganselike houde
en gheheel en om gheen dinc van eertrike die
te breke **O**nse here seit inder ewangelien wil
tu ingaen in dat leuen soe hout die ghebode
Ma mach een mensche segghen als ic berouwe
hebbe en mine biechre sprekke heb ic yet misdaen
dat vergheeft mi god. dat is waer **H**ebstu nu
nachtsich berouwe god vergheuet di. **O**er sich
in di seluen. also langhe als di dine zonden
niet en berouwen also zeer. ghi en hadt lie
uer een ghebot gods te breken dan alle din

goet te verliesen of enich ander dinc dattu lief
 hebbes. alsoe langhe en is dijn berouwe niet wa-
 rastich en du en moeghes mit dien berouwe niet
 behouden bliuen. Mer wanneer du gade ghe-
 hoersam wilt wesen en in gansen wilt biste
 om gheenrehande zaken die te breken noch te
 ghen der minen gods te doen soe hebstu een wa-
 rastich berouwe. en dan dit berouwe niet al-
 leue vā anre en is mer oec mede van minne.
 Alsoe al wi stu dattu god om dijnre zunde wille
 niet verdoemen en woude nochtan woutstu
 hem gheschoersam sijn om sijne lieften wille.

Dit is rechte berouwe en dit berouwe wort ghe-
 gheuen den ghenen die onsen here goedertierli-
 ken bidden mit vasten bibliuen. **O**p eenre
 tijt vraghet een mensche onzen here aldus here
 offer luttel die behouden bliuen. Onse here an-
 woerde den ghenen die daer bi waren. **D**ringhet
 in te gaen bi der enghe poerten want ic segghe
 vele zullen daer in begheeren te gaen en si en
 zullen niet in moeghen. Mer al hebben die vrien-
 de gods hier bangscheit en een nauwe gat
 menich liden menich wederstoet. menighe be-
 comghe vander werlt vanden vleysche unde

want al hebben si droefheit waer si hem keren
hier na zullen si grote weelde vinden also groot
als si se hebben willen want wie hier gode dient
op eertrike na sinen liefften wille die sal inder
ewigher glorie van gode hebben al dat hi wil En
des ghelijcs die hier hoeren wille ruum hebbe
en wijs die zullen eweliken hoere omwille in
nauwerden hebben ¶ Job die spreect aldus Aldes
menschen leuen op eertrike is becoringhe daer
of spreect oec sente kernaert Eue wie dat niet be
coert en wert die en leuet niet *Vande ghebede*

Un uwe ghebede zult di weten die ghi leze
wanneer ghi een psalme of een psalm
of een ander ghebet ghelesen hebt en v dinct
dat ghijs niet wel ghelesen en hebt daer om en
suldt niet wederhalen of anderwerue lezen
Want ghelouet des ganschen dat het draghet
tot ene quaden eynde en maect een woest ende
een byster hoeft en maect die sinne plompe en
verminnet die ymicheit en maket oninduldicheit
en onghelatenheit ¶ En ist dat zake dat ghi in
uwen ghebede niet also grote minicheit en zue
ticheit en beuoelt dat laet v laet wesen aen en
woest daer niet alte onghelaten in Oec en ach
tes niet te luttel mer peynset dattet v scout is

dar ghi soe verstrout sijt. **I**nder vaders colla-
 cien staet gheschreue hoedamich wi biddende
 gheuonden werden willen alsoedamich moete
 wi wesen voer die tijt der bedinghe. Hier om
 ist dat zake dat die mensche ynnichheit hebben
 wil inder tijt dat hi sijn ghebet doen sal. soe pi-
 ne hem dat hi sedich. innich en cenuoudich si in
 die dinghen die hi doet eer hi ter bedinghe gaet

Ente Iheronimus spreect tot eenre ionc-
 vrouwen die eustochiu hiet aldus. Ic en wil
 niet dat die houwer die come van dine opfete
 mer vrese hier om en zuldi v niet verhouer-
 dighen dat ghi desen staet der ynnichheit opgheno-
 men hebt en te houden moent. mer ghi zult
 in vresen wesen en danken gode dat hi v dat
 inghesent heuet. want die echtstap alsoe men-
 nighe vreselike sorghe heuet sinder singhe ter-
 zielen. want ghi siet wel hoe qualike men mach
 beroumt hebben inder werlt en nochtan ghe-
 selike die ghebode gods ~~hoden mach~~ och hoe
 swaer is dat te doen. **I**c comen v enighe ghe-
 dachten in die en laet niet te zeer wassen mer
 pynit v in andere ghedachten te werpen. **E**nte
Iheronimi spreect tot deser seluer ioncfron-

IWend en wil niet dattu ghehenghes datter qua
de ghedachte wasse **Als** die viant cleen is soe slaet
hem doot **Ist Iheronim** spreect oec aldus **Ist** dat
ver raets in mi wesen mach. ist datmen den
ghenen ghelouet diet onderuonden heeft dit ver
mane ic ierst dit tughe ic **Een** bruut xpi sal schu
wen wijn als venijn **Ist Gerte Iheronim** van
der ioncfrouwe leuen **Ganc** selden wt int open
baer zucke in dñre cameren die mertelaren **Ist**
Gerte Iheronimus zeit. Du moeder waer om be
mides du dñre dochter. bistu dier om toermich
dat dñn dochter gheens ridders wijf wesen en
woude mer si woude eens conincs wijf wesen
Dijn dochter heeft di groot goet ghedien. du biste
begonnen te werden gods swegher **Ist Gerte**
Iheronimus vander insettinghe der zeden der ioe
frouwen **Nimmer** meer en hoer onersamich woert
du en wordes toermich lachen dat late den hude
wander werlt. swaerheit die hoert di toe. **Gerte**
ghinghe en verstoninghe die moeghen wi mati
ghen en regieren mer wi en moeghense niet
al gheheel offinden alsde langhe als wi inde ta
bernakel des lichaems wonen en alsde langhe
als wi ombeuanghen sijn mit desen broessche
lichaeme **Gerte Iheronimus** vanden regime
te ceme meduen zeit aldus. Dine peerlen zulle

wesen bleecheit en lechicheit. **A**lles wesen in dine
 handen godlike lesinghe en alsoe stadighe bedni-
 ghe op dat alle die sinitte der quader ghedaachten
 daer die weghet plegghet mede aen ghestonnt te
 werden mit aldusdinghen schilde verdrue wer-
 den. **H**et is zeer swaer. **I**n het is meer onmoeghelic
 dat een mensche sonder aenstorminghe der sunden
 si. **G**helelike als toernich te werden menschelic is
 en dien toern niet te volbringhen. **A**ldus so be-
 gheert alle vleysche die dinghen die den vleysche
 toe behoren. **H**et behoert ons toe dat wi den
 brant des lustes bedwingen mit meerre min-
 nen die wi tot xpm hebben. **E**n dat wi dat beest-
 ken dat verweelicht is bedwingen mitten bren-
 del der abstinennen datter spise zueke en begheere
 mer ghene lust. **E**n datter mit ghematighen en
 ghesatighen ganghe draghe den heylighen gheest
 die daer op sinter. **I**n waer dat ghi sijt of wat
 dat ghi doet binnen huys of buiten huys. soe aen-
 dencket uwe ghedaachten weder si mite of om-
 te goet of quaet sijn. want si in die teghenwoer-
 ticheit gods alle staen en hi se alle bekent. **I**n
 soe wat dienst maeghet dat ghi houdt daer siet
 ernsteliken toe alsoe verre als ghi moeghet
 dat si tusschen en reyne bliue. **E**n wil u maeghet

redijne of tot ydelheyden gaen soe huerste ende
miedtse daer toe dat si in huys yet goets hoer
lezen of oeffent anders. **A**lsulke aelmoesten wou
de ic lieuer doen dan ict armen liden gaue die
broetbidders waren het en waer dat het mi plat
sundich waer bi sunderlinghe dat die broetbidders
ghebiet van hongher en van dorst hadden want
dat woert gods is een spise der zielen sal die ziele le
uen si moet ghespiser werden vanden woerde gods
des ghelikes salmen den knapen doen. **I**n ghi en
zult niemant oerdelen want onse here sprekt in
euangelio. **E**n wilt niet oerdelen en ghi en zult
niet veroordeelt werden. **E**n wilt niet verdoemen
en ghi en zult niet verdoemt werden. **N**emant mocht
te vraghen. **J**a en salmen dan niemants misdiet
merken noch berispen. **D**aer toe antwoerde ic al
dus. **A**ls dat die werken des menschen hoer aert
geer hebben naden opsette en nader meninghe des
menschen en na dien dat sijn waer om is. **E**n hier
om is te verstaen wanneer een mensche des anders
menschen quade werken merket of merken wil
soe sal hi eerst in hem selue gaen en onder tasten
en onderzucken of hi enighe neerstighe vuerighe
minne tot dien mensche heuet dies quade werc dat
hi merkt. **I**st sake dat hi hem in deser wijzen minnet
so ist te hopen dat dat merken verdienstic is want
het wt enen goeden gronde comet. **E**nde in deser

Wyen soe sien wi dat gheestelike vaders als abte
 prioren en ghetrouwe biechtvaders merke die
 sunden en die misdade hoere kindere om dat si
 se daer of trecken willen. **O**ec soe vint men na
 tuerliken ouden zusteren en broederen dat si
 malt anders quade daer en wanzeden merke om
 den den anderen daer of trecken en dat merken
 doemt van vrientscapen. **D**es gheslits want alle
 kerstene menschen ghebroedere zullen wesen. soe
 wie des anderen ghebreke merket om dien te bete
 ren en vanden ghebreke te trecken dat en is niet on
 ghewoost. mer het is goet en soemt int noot. **E**n nu
 desen miliken merken soe spreect die apostel sente
 paulus totten hebreuschē laet ons sinderlinghe
 merken in enen troetosten der minnen en der goe
 der werken. **M**er dat een mensche des anders ghebre
 ke meret om te versmaden of om te verasteren
 of om te onderzucken dat is zunde en meer ende
 meer amptelic na dien dat die ghebreke groete of
 cleyne sijn of na dien dat des menschen staet is.
In desen onderscheyde dwalen vele mensche die
 merken ander lude ghebreke also zeer dat si se selue
 luttel bewaren en dese bliue zeer verblint. **A**nde
 re menschen menen dat si op niemant en hebbe
 te achten dan op hem seluen en staen andere lude

bin al puur ledich en dat is oec anvtelic want
een yeghelic is schuldich een minlic toenegghen te heb
ben tot sinen euen messte in doechden En dese mes
tchen werden bedrogghen want si mene dat hem dat
wt puurheit hoore grondes coemt En het coemt
hem die wise wt trugher en wt ledigher onachtsam
heit en onbewegghenheit van ghemeene broeder
liker minen. doch soe is die ierste wise anvteliker
alst schijnt van desen. doch die tusschen desen twee
dat middel hieldt dat waert beste en dat is zeer
nauwe te washten. En wāneer ghi yemet berespe
wilt dat zuldi doen harder en zafter nadien dat
die zake is cleen of groot en nadien dat die psden is
als oude kide mit suuerliker smekeliker goedertier
heit als aldus. lieue vader ofte lieue vrient of lieue
vrouwe of vriendine mi dinct dat dese sūde of
dese zake is zeer anvtelic der zielen of dier ghelike
Des ghelijc zullen wi segghen tot andere messte
die ionc sijn die ons van maechscappen niet aen en
gaen alsoe verre als wi zien dat sijt willighliken
hoeren willen oer sien wy dat sijt niet goedertier
lic nemen en willen soe zullen wise laten begaen
Der onse kinder ionc en out of die ons alsoe be
kint sijn dat wi dier billike ghebot ouer moeghe
hebbē dien zullen wijt mit harden woerden segghe
ist dat zake dat sijt mit smekeliken woerde niet en

achten. Ende dat sal die mensche rimen har-
 der en sachter na dien dat hi verneemt datter
 meest vrucht in brenghe mach. Doch na ghemeen-
 re wise so ist beter mit sachtmoedighen woer-
 den want als die mensche mit harden woerde
 berespet dat schijnt meer wt toerne te comen
 dan wt minen. En al is dit berespen somtijt
 goet nochtan ist alke vele beter ende onghelike
 saligher dat die mensche van allen dinghen
 berespet wil wesen dan dat hi berespe want wie
 dat niet berespet en wil wesen dat is te ducht-
 ten datter luttel of gheen hope toe en is alse
 langhe als hi alse staet. **I**n salomons puer-
 bien daer staet aldus ghescreuen. Die de berespi-
 ghe hatet die sal steruen. **I**t was zeden ende
 maniere dat ghi buten huys hebben wilt die
 leert binnen huys. want ghenoechte die is
 quaet te laten. **I**tem hebdi enen man dien
 meest goedertieren en onderdanich in dien di-
 ghien die teghen gode niet en sijn en sinde-
 ringhe teghen die ghebode gods. want hoe toer-
 nich die manen werden. onmedich en onvroet.

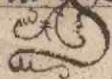
men en sal om hoeren wille niet doen dat god
verboden heuet want god die oeuerste is **I**t
toemt v man des auents laet thuus of wel
ghehouden of vol soe en schelten niet noch en
spreect gheen quaet **M**er des anderen daghes
of des morgghens soe moech di daer toe doen
soe v dunckiet datter meest oerberlic is. mer
vimmer lieuer mit goedertierenheit dan mit
hardicheit ist datter effen wel dient **G**hem v
draghet allen menschen om gods wille want wie
ghi enighen mensche doet van minen of van
rechter redeliker wijs verdraecht dies suldi vā
gode loen ontfaen ghelijc of ghint gode gheuen
of verdraghen hadt **E**nde hier om al waer dat
v dochte dat die mensche daer niet goet ghe
noech toe en waer god is v goet ghenoech daer
toe **I**t al dat liden dat v van enighen mens
che toecomet dat nemet aldus als datter v god
selue doet want een mensche mach enē quade
wille hebben v quaet te doen mer sal hi die
macht hebben dat te doen dat moet hi vā gode
hebben **E**n hier om al is des menschen quade wil

le bose en ongherecht. mer die macht daer hiet
 mede doet is gherecht en goet. En die mensche
 doet quaet mit sinen quaden wille en god doet
 wel mit sijner macht. En hi wil v licht bi sijn
 re ghenaden hier van unnen sunden castien op
 dat ghi naden vtersten oerdel vanden viant niet
 ghecastiet en wort. en hebt lieuer dat v god hier
 castie als een minlic vader. den dat v die vuer
 ewelike castie. En al ist sake dat ghi teghen dien
 mensche niet misdaen en hebt ghi hebt wel te
 ghen gode misdaen. En hier om en heeft god
 na recht noch na reden v niet te vraghen noch
 aen v te zeten mit wat ghesels of mit wat cre
 aturen dat hi v castien sal en macht mit rede
 doen mit wat creaturen dat hi wil. En dat is
 een teyken dat het te hopen is dat di god minnet.
 Want god sprekent doer sinen heylighen apostel
 sente Johan in apocalipsi. Ic castie die ghene die
 ic minne. waer dat sake dat ghi v kint slaen sou
 det. soude ghi dan unnen kinde vraghen lieue
 kint weder wisttu dat ic di mitter bloter kint
 sla of mit eenre roeden of dat ic di enen andere
 doe slaen. Ic waen ghi en soudes aen hem niet
 setten noch mit hem v beraden. Des gheschies

laet gode begaen hi is v een ghenouwe vader
dan ghi vader of moeder unnen kinde sijt. **I**tem
wuldi een reyne herte hebben so dwinct uwe bo
den dat si en gheen nye meeren in en brenghe
of stuttel. want daer si u ene goede of doechde
like meere inbrenghen. si zullen ^{veel} meer inbre
ghen die niet nurte of oerberlic gheschoert en
sijn want een ondoghede vlieghet vorder en
wider in ene weke dan ene doghet in ene ier.

Item wacht v sunderlinghe dat ghi niet en
spreket noch en hoert spreken vanden ghenē
die v oft uwe maghen tachtter ghedaen heb
ben of die heeren hoer weder partie te wese

Ite dat een mensche verkiese enē redeliken
mensche en dat hi dien vriendeliken lide dat
hi op hem merke en sine zeden nauwe merke
En wies hi in hem ghemerken can dies hem
dunct dat niet nurte en is dat hi hem dat seg
ghe want hi dies begheert. en daer toe dat
een mensche van allen menschen berespt wil
wesen en begheert of dat hi ten minsten dat
redelike lide berespet te wesen van allen mes
chen al gheuoelt hi datter hem hart is te draghe.

Sinte Augustijn zeit in een boesken
 dat gheseten is vander kersteliker lere of vā
 den kerstenliken leuen. dat is een kerste mēsche
 die den wech xpi volghet die xpm in allen dīn
 ghen nauolghet als ghescreuen is. Die zeit dat
 hi in xpo bliuet die sal wandere also als hi ghe
 wandert heuet. Voert seit hi dat is een kersten
 mēsche die in allen dīnghen ontfarmhertich
 doet. die berouert wort van allen mēschen on
 recht. die niet en līdet in sijnre teghenwoerdich
 dat men den armen verdruct. die den behoeru
 ghen en den onsalighen te hulpen comet. die
 mitten strevende schreyet. die eens anders rouwe
 geuoechghelike als sijns selues. die sijn huys al
 len mēschen ghemeeen is. dies doere niemant
 voerghesloten en wert. dies tafel en ghenen
 arme onbekent en is. dies huys daghelike broet
 ghecoffert wert. dies goet alle lude bekent heb
 ben en niemant gheen onrecht en gheuoel
 die gode dach en nach dient. die sijnre lode son
 der offlaten ghedenct. die ter werlt arme wert
 op dat hi gode rīc werden mach. die onder die
 mēschen is ongheseert. en oec en schijnt voer

gode en voer sine enghelen niet gheert. die in
sijne herten niet gheueynst en is. die sijn ziele
simpel en onbeulect is die sijn consciencie trou-
we en puur is. die sijn herte zeker gheset heeft i go-
de die al sijn hope in xpo is. die meer begheert
hemelsche dinghen dan eertsche. die mensche-
like dinghen versmadet op dat hi godlike di-
ghen hebben mach. Dit seit hi bina inden ey-
de des boeckes. Voert so zeit noch sene Augus-
tijn inden seluen boec. Die is een kerste mensche
die niet alleen mitten name kersten en is
mer oec mede mitten werken. die biden exem-
pel xpi sijn viande niet en hatet. mer die te-
ghen hem sijn goet ghedaen heeft en voer sine
viande gheboden heeft. want die berect is ve-
ment te scaden of te quetsen die lieghet dat
hi een kersten mensche is. Dat is oec een ker-
sten mensche die segghen mach mitter stemme
des gherechtighen. Ic en heb nie mensche ghe-
scader en ic heb mit allen menschen rechtuer-
dighliken gheloue. Voert so seit sene Augus-
tijn inden seluen boeke. Die name der kersten-
re is een name der rechtuicheit. der goetheit.
der gheheelheit. der lijdzaamheit. der reynicheit
der wijsheit der oermoedicheit der onnosshet

der goedertierenheit. Sente Augustijn seit dat wi
gheloue dat is onse deel en dat wert is gods doch so
en vmoeghen wi niet sonder god. Ete ambrosius seit
het en mach gheen mensche come totte ewighe leue

O Esaius in sine vmanighe. Sonder becoringhe
seit wi wete wel datter gheesteliker ridderschap
daer wi ons toe ghegheuen hebben een groot loen
is inden ewighen leue. Aer ist dat wi wel aen-
sien inden selue werke dat wi doen soe besitten
wi oec alreant in desen teghenwoerdighe leue
een deel des loons. En dat is openbaer datter een
grote vrucht des ewichs leuens is. die werlt come
te versnaden en gode beghinne te diene en ont-
gaen der onsaligher heerschap der sunde en te
vlien den alre strickenden dienst der gulsticheit
en der oncuyscheit. Wat is dit anders. En ist
niet een groot deel des ewighen loons niet ghe-
meens te hebben mitter werlt niet ghesint te
worden mit begheerten der ydeler dinghen mit
ten sunden niet werde gheneghet en de dach toe
te brenghen in onoschheit. Alre te gheue totter he-
ligher reynicheit en die ghenoechsamheit der glo-
rioser armoeden mit anre des herte te besitten.
Al welker armoede die wijsheit seit. Het is beter een
kleen deel of een stucke te hebbe mitter anre des he

ren dan gro^{ter} sonder sine an^{te} Hierom laet
ons verstaen hoe vele ons die here mit sinen
milden roepen ghegheuen heeft laet ons rellē
of wi moeghen vander tijt dat wi hier inder
vergaderinghe worden ghesien te wandelen hoe
grote sunden wi sint ongiuen sijn van hoe gro
ter beduerfemisse van hoe menigher luxurien
of oncruschheit van onrechtighe ghewinne of
verswoeren en menigher hande misdaden daer
ons god of verlost heuet. En dan zullen wi
zien hoe veel wi van desen teghenwoerdighen
weldden onsen here schuldich sijn. Ware wi in
der werlt wat soude wi anders doen dan dat
wi omme gheventelt souden werden in onsen
quaden zinden en dat wi onse gile soude be
sinerte mit digheliken vleschen en dach bi da
ghe souden wi ons doergriuen mit wonden
also dat wijs niet gheuoelen en souden moe
ghen. want dat heeft die gheuoente des sudi
ghens hoe een meer sundicht hoe een min die
zunden bekenmet en alsoe veel meer lustet hem
te sundighen. En soe gheschiet dan dat die yphete
den zunder toe roept die anxe gods en is niet in
sinen aensichte. Die oerdsse des here worde ghe
haelt na sine aensichte. wat als die welluste der

Em.

zonden op crupet alrethant wort vergheert die dach
 des toecomenden oerdelts. Also wed' om also veel als een
 yeghelic sijnhuoudich voer he is also veel te meer of
 frucht hi. als die scrifture seit. Die wyse man vergheert
 he vande quade ontsiende hier om is hi altoes in be-
 wegghen en in anrt. En also hi zuchtet vande werle-
 den quade. also beuet hi mit wakenden sijnhuoudi-
 ghen ogghen voer die toecomende stadt en vrese. Wie
 dat anxtuoudich is vanden werleden quade hi ^{siene} ~~siene~~
 denct mit hem seluen en ommevintet op dat hi niet
 te hurtel en bestrepe sine voerledene zonden. En dat
 hi noch licht niet ghenoech en heeft ghedien voer
 sine ontellike scouw. en dat hi licht en ghene wonde
 en sette op die oude sünden. En op dat hi op die ou-
 de vlesche sijnre ofsientien noch niet in endrucke
 meer sünden. **G**heue broeders daer om sijn wi te sa-
 men ghetome in dese stede op dat wi onsen heremoe-
 ghen aenducken en niet in die dighen daer onse vi-
 ant in verblift. **H**et is zeker waneer wi spreke die di-
 ghē die daer werlt toebehooren of bute ons mit mur-
 murere soe verblift hem onse mant dat die vre go-
 de wort ontogghen en dat hi se hem vercrigfet mar-
 kutet ons dat wi vele walle en arbeiden ist dat wi die
 dinghen in ons niet en hebben die god alre meest
 begheert dat is een reyn herte en vri van dese clone
 versummenissen. welcke vsunnenisse die se niet eens-
 telic en merket hi ghebreect allenken en valt in

meerre quade **H**ier om laet ons vliughen en
pinen dat wi dit ierst hebben in ons daer om
here na wacht dat is zuete en goeder tiere te mer
den en vi van allen quaetspreken en quaetheide
En wanneer wi aldus schynen daer die heyl
ghe gheest in vertoert wert. so zulle wi ons
vlirelic gheuen tot oetmoedicheit en ruste en
broederlike minne. **D**it sijn die sunderlinghe vette
offerhande die op vlieghe mit ene zuten roke in dat
aensicht ons heren. daer zullen wi oec alre zeer
om vliughen op dat wi die dinghen die wi doen. dat
wi se vimmer doen in die eere ons heren en dat wi
se ons pinen te doen mit vroliken moede mit blif
scap der gheselouen en mit begheerten eens goets
oetmoedicheit en eens minne willen. **W**ant wat
dat wi noede doen daer me ons toe diene moet. dat
zullen wi veren dat wi daer gheuen voertginc
of en hebben mer after deel ende stade.

Thymachus die seit. **W**anneer du sittes ter ta
felen ten eren soe hael int middel die ghedachte
des doots ende des oerdels. **E**n wanneer dattu
drinckes. soe en laet niet of te dencken opten a
zime en galle. die cristus onse coninc dranc en
alsoe salstu weder zuchten. of het sal di te min
smaken.

Distate a me quia minus su huius corde. **E**n niet

Der **V**erwachtingher goetliker **V**ad oermoedich
 minne en can ic en gheen naerre wech en
 ghevinde noch rechter noch zekerre dan rechte
 oermoedicheit die onse lieue here ihesus xps ghe
 leert heeft daer hi seer leert van mi dat ic zach
 moedich bin ende oermoedich van herten nu
 moert vander oermoedicheit. Si brengt mit haer
 enen edelen stat dat is dat si inder herre leydet
 en pine ganselike te mere maket en settet den
 mensche in enen verwachtighen ghestade payse of
 vrede daer hi nimmermeer toecomen en mach
 anders dan mit oermoedicheit. Ic spreke nu en
 altoes dat nie mensche pine noch leyt en ghevan
 anders dan hem ghebrac rechte oermoedicheit. pi
 ne en leet coemt van houerden. Had lucifer oer
 moedich gheweest hi en waer nie duuel ghewor
 den. Houerdicheit gaf hem sinen val. Maria die
 moeder gods want si volcomelic oermoedich was.
 daer om en dede si nie sunde. Waer enich mensche
 recht oermoedich die en dede oer gheen zunde en
 god waer ghevelsich in hem te werken al dat
 hi woude sonder lettemisse. Hier om spreect sune
 Augustijn. Die mi vraghede wie die beste mensche
 waer van al eertrijc. Ic antwoorde weder ende
 spreke dat is die alre oermoedichste mensche

die in eerrike is **V**raghet men mit hondert me-
 uen. **I**c antwoerden also en anders niet. **M**en
 merf die manieren eens reichten oetmoedighe me-
 schen. **T**en iofte beghint hi in hem zeluen en be-
 kent sijn selfs onuerdichheit en dat hi hem selue
 onuerdich ghemaeft heeft mit sinen zunde alle
 der gratten en alle des weluarens die hi vā gode on-
 fanghen mach. en dat hi vdiert heeft mit sinen
 zunde alle die pine en alle dat doghen dat god wil
 oer hem wil late gheschieden. **H**i bekennt he des on-
 uerdich dat hem god ghemaeft heeft en dat he
 god spiser en onthouder alle tijt des dinct hi go-
 de onuergheteliken en oetmoedelike na sinne
 macht. **E**n alle der gratten die hi van gode on-
 faen heeft dat bekennt hi dat hijs niet in enighe
 deel verdient heeft. mer dattet hem puerlike en
 mildeliken sonder sine verdiensten vander gien
 gods ghedaen is. **H**i en verheft hem oer in gheen
 re ghiften die hi van gode ontfanen heeft. het si
 const. wijsheit. stercheit. scoenheit of rijcheit of
 so wat dinghen het sijn. al dier ghifte en gracie
 denet hi hem onuerdich. en oer dat hi mensche
 worden is dat hijs niet verdient en heeft noch
 verdienē en kan. mer hi ontfatet in dier wise
 om dat god goet is sonder waeromme. **I**c spreke

heft he heeft en
 houdt alle dinge

nu en vimmermeer dat god in allen sinen wer-
 ken en in allen sinen ghiften in desen mensche
 onghewindert is daer om volbreent hem god in
 sijn alre hoogste. Als god dit werke wil des is de-
 se mensche ledich lijdende volghende en meedwer-
 kende als een instrument. waer dese mensche sit
 of staet of ligghet dier steden denet hi hem omver-
 dich in allen steden want hi en hout hem niet oñ
 dat dat een goet recht oetmoedich mensche wesen
 soude van recht. daer om bekent hi hem omver-
 dich alre gracen En hoe oetmoedich dat hi wese
 mach selue dat denet hem alre cleyen. etet hi dinct
 hi. wantet is. en die omverdichste stede inder her-
 bergken en die nederste stat inden dinsten. en dat
 minste deel der spisen en des drances En courinc
 gheset al datten mensche toebehoert dat he dat
 werde vanden alren omweerdsten deel en dat el-
 ken mensche ouerbliuet en dat niemant en wil
 dat hi dat blideliken ontfa en dat hem niet elch
 en is mer dat hi hem des omverdich kent soe
 staet hi zonder claghen en onghewint in alle din-
 ghen want hi neemt alle dinghe bloot vander
 hant gods daer om en heeft hi niet te claghen na
 onghen creaturen hoe omweert dat si hem tot he
 wort hebben. oet of si hem sloeghen of verdreuen

of verrieden. of tot hem grote stande en laster spra-
ken en hem ter doot brochten. Desen menschen
en dochtre nimmermeer datmen hem onrecht dede
noch en gaf nient scout clem noch groot va-
enighen onrecht. want hijt algader bloot va-
de name en gode dier of dancke. En aldus so waer-
hi sonder alle pijn en sonder alle doghen en storue
sonder pijn want hijt va nient en name dan
bloot van gode alleen en bekent dattet sijn best is
Want god en gheeft nient met het en si best
also waerliken als god leuet. **D**it sijn die weghe
corte en recht inder waerheit. waer mede die mes-
che comen mach in goetliker minen en totrecht
doegden. dier toehelp ons god Amen

Die oetmoedighe mensche en acht niet hoe sijn
broeder en sijn euckersten sijn. mer hi meret
en wacht hoe hi sinen broederen en sinen euckers-
ten wesen mach in alre gherechticheit hem te doen
en elken mensche also hi woude datmen hem dide
Die rechte oetmoedighe mensche heeft lieuer dat
men hem stelde ende sijn ghebreke segghe dan dat
men mit hem smeke en prijs gheue. Als die oet-
moedighe mensche meret dat hem god ghedient
heeft. soe oetmoedlike soe minlike en so trouwe-
lic. En want god soe machtich is soe hoghe en soe

adel en die mensche soe arm soe cleyn en soe neder
 hier of wtspriemt in dat oetmoedighe herte zeer
 grote reuerentie en werdscheit te gode want go-
 de eer te bieden mit allen werken van binne en
 van bute is dat ghelustichste werck en dat ierste
 der oetmoedicheit en alre smakelieste der gherech-
 ticheit want dat minnende oetmoedighe herte
 en can gode niet ghenoech eren ghebede noch
 sijne edelre menscheit noch hem seluen niet ghe-
 noech neder sette na sijne begheerten En hier-
 om dunct den oetmoedighen mensche dat hi al-
 toes ontbluuet inder eeren gods en in oetmoedi-
 ghien dienst **D**ie oetmoedighe mensche is ghe-
 noechsam in spisen in dranc in woerden ende
 in antwoerden in wandelinghe en in habijt in
 naderen dienst in oetmoedighen ghelaeft sonder
 gheuenisheit also dat niemant ouermits ghecar-
 ghet en wordemer hi gheeft goet exempel alle
 luden en aldus verdriyft hi en verwinnt houet
 die die beghin is alre zinden **O**uermits oetmoe-
 dicheit wort die mensche gheordiniert in hem sel-
 uen en gheset in een enighe stat der dogheden
 en hem wert die hemel gheopent en god is ghe-
 nuyghet sijn ghebet te horen en hi wert ver-
 nult mit gracen en xpc die vaste steen is sijn

fundament. Die daer op doende stichtet in oer
moedicheit si en mach niet doen. **W**t dese oer
moedicheit coemt ghehoersamheit want nie
ment en mach inwendich ghehoersam sijn da
de oetmoedighe mensche. **G**hehoersamheit
dat is een neder onderdanich ghebroecsam ghe
moede en gherede willicheit tot allen dinghe
God gheue ons dit wel al te volden Amen

Dit heet een gulden ketene *in den*
oe wie tot rechter bescheydenheit come wil
die vlie der werlt wijsheit. **A**lso veel als in mi
bescheydenheit is also veel bin ic ghehoersam
Also veel als ic ghehoersam bin also vreesam
is mijn herte **A**lso vreesam als mijn herte is
also wijs is mijn zin. **A**lso wijs mijn zin is al
so claer is mijn verstaen. **A**lso claer als mijn
verstaen is **A**lso veel kien ic god **A**lso veel als
ic god kenne also veel min ic god **A**lso veel als
ic god minne also veel houde ic sijn gebode en
volghe sijnre leren en also veel huede ic mi ver
zunden **A**lso veel als ic mi hoede voer sunden
also veel kenne ic mi seluen. **E**n also veel als ic
mi seluen kenne also wel versmaede ic mi sel
uen **A**lso veel als ic mi seluen versmaede also
veel min begheer ic tijtlics goeds en eren **A**lso

vele als ic min begheer eer en goet also veel bin
 ic willich arme. Also veel als ic willich arm bi
 also veel min claghe ic mijn ghebier. Also veel
 min als ic mijn ghebier claghe also veel bin ic
 verduldich. Also veel als ic verduldich bin also veel
 bin ic oetmoedich. Also veel als ic oetmoedich bin
 also veel te min versmaet ic die gheen die mi ver
 smaet. Also veel min als ic versmaet die mij
 versmaet. also veel bin ic arm van gheeste. Also
 veel als ic arm van geest bin. alsoe veel wil ic
 dat god wil. en god wil dat ic wil. Die in desen
 graden woertgaet die wert ten lesten al verclaert.

Droed Johā nuytbroec vā vierthade becoinghe

Die oren heuet te horen hi hoor wat die
 gheest gods spreket totten kerken dat is
 alder werlt heyligher kerstenheit. Die verwint
 spreeket die gheest ons heren hi en sal niet ghe
 quetst werden vander ander doot. dat is. die ver
 wint sin eyschen vleysche. die werlt en den vi
 ant die en sal niet ghequetst werden vander e
 nigher doot. Soe wat mensche dat meer inwert
 neghet totten inspreken gods dan wt wert totte
 woerden der menschen. En die meer lust te horen
 dat woert gods omme leuen dan om weten en
 sien dat woert gods is een inleydende daer se

god in smaker bouen alle dinc. en die mit ghe
loue en mit trouwen eenuoudich bide inwend
ghen gheloue bliuet dat is die gheen die oec heeft
te horen. Want hi is hebbelic alle waerheit te v
staen die hem god vertonen wil. en hi is die ghe
ne die alle zunden vernimt dat is die ierste door
en hi en wert niet ghequetst vander ewigher pi
nen dat is die ander door die altoes den zunden
volghet mer die menichuoudich is en inder scif
turen altoes wtweit gaet in een behaghen sijne
selfs en sijne const. hi wil altoes leren. en die
hem volgen en comen nimmermeer ter recht
waerheit noch hi mede. want hi keert sijn aen
zicht vanden eenuoudighen licht der waerheit
dat in hem is en hi keert hem in die menichuou
dicheit der scrifturen en hier om bliuet hi onuer
licht van gode want hi en wil den gheest gods
noch niemant wiken mer altoes der littere vol
ghen en al verstaen en lere na sinen hooft en
na sinen goetduncken En hier om is hi diuwyl
contrie ganser leren en goeden menschen en
rechtter heylicheit En hier of coemt veel stridens
en crighens en maect ghedeelde herte en is een
groot hinder rechtter caritaten wert hi wedstaen
hi wert toermich en laet men hem tijn soe ver

Weent hi hem En hier om spreekt die apostel
die wanet staen hi sie dat hi niet en valle wā
zullen wi staende bliuen en behouden werden
dat wi niet en vallen in grouen zunde soe moe
ten wi ons seluen leere kennen en ons selues waer
nemen en eenuoudich inkeren in ons seluen
en inwonende bliuen biden inspreken gods dier
om zullen wi horen en leren rechte waerheit en
leuen en dan sal onze leuen concordiere mit
heyligher scrifture en mit allen heylighen ende
ouermits minne der doeghet en rechte oermoedich
eit so zullen wi begheren berespe en gheleert te
sijn vander scrifture en van allen menschen en
ons sal altoes lusten te horen en te sien ganse
leere en heylighheit van leue en dese dinghe tone
enen goeden mensche want alle dese dinghen sijn
herde verdueteliken te horen en te weten alle de
ghene die hem selue te mael niet en late en alre
eyghenheit haers selues niet willichlike en ver
tjen in teghenwoerdighen dinghen en in toeco
menden dinghen in eenre steruonder oefeninghe
haerre nature haers vleysches en hoers bloets
haerre sinne en haerre aernustigher werke na
alle dier wise dat si van gode en van sinen heyl
ighen vrienden vmaent gheleert en ghedreuewde.

Want mi in desen tiden regniert vier becom-
ghen in die werlt daer hem een veghelic mē-
sche voer proeue mach of hi in dwalinghe is of
een ghemarch nauolgher ons herē ihū xpi wat
het sijn vier maniere van dwalinghen. En alle
die menschen die gheestlic schinen en niet wanich-
tich noch doechsam en sijn van leuen die sijn ver-
leydt en verdwacht in een wise van desen viere.
Hau verstaet mi wel te rechte welc die zaken
sijn daer alle dwalinghe wtcomen. **G**oe wat mē-
sche die gode niet en meent noch en mint boue
hem seluen en bouen alle dinc hi altoes rockeloes
en onachtsam der eeren gods en alle der ghemā-
nigher doechden en gods selue. En hier om is hi
bereyt tot allen wysen van becominghen want
hi is cranc en onwetende en mach verleit werde
sonder sijn werē in menichuondighen dwalinghe.
Nu en wil ic hier niet spreken vande mensche
die leuen in grouē openbare doot sunden want
hoer werken sijn openbaer. **W**er uan alle den ghe-
ne die in twiuele en in waen en in gheestlike
schijne dolen. **Vander ierster becominghe.**
Oersprong der ierster dwalinghe daer alre
meest menschen in beuaen sijn dat is een
onbedwonghen natuere en dat sijn alle die ghe-

ne die leuen na welluste des lues en der sinne
In zien. in hoere. in spreken. in wanderighe na
 gherieue en na gheneyghder lust der natueren. in
 begheeren te behaghen een yeghelike den anderen
 in trecken mit ghuysten onderlinghe mit woerde
 mit werken of mit gheslate mit buene en mit
 boden curioes te sijn in spisen en in dranche **I**n
 cledere van stoerre vermen en in sunderlinghe
 maetsel van habite en oer in zunderlinghe coste
 licheit en menichuondicheit van cledere en van
 allen dinghen dier men den vullen zae mede pijnt
 te verciere. die een spise der wormen is op darne
 den diuel behaghe en sinen boden die hem diene
 en in menich ander gherief en ghemac diernie
 den lichaem mede dient heymeliken en opebaer
 dat dienvijl teghen reden is en sonder noot.

Siet dat is die ierste doelinghe die alre ghemeeens
 te is. want si heeft welha die religie der heyligh
 kerstenheit verdienen en verduet want si
 regniert in clasteren en in clusen en in oerdene
 en in platen en in allenden staet der heyligher
 kerken vanden ouersten totte nedersten **E**nde
 hier om is gheswarighe kennisse der doeghet
 zeer verduichtert want zulke menschen seg
 ghen dat behagheheit en yeghelikeit is die god mint.

En dar si cranc en teder en edel van coplenen sijn
daer om behoeuen si veel gherueues en vele ghe-
macs. en een goet mesche dunet hem alre eeren
weert en alles goets en dar wanen si selue sijn
En aldus so worden si bedroeghen En al ist dat si
veel lezen en singhen en pat nr spreken het en
smaect hem niet want si sijn wtwendich ende
leugn naden vleysche en niet naden gheest want
si sijn verblint en onghehoersam der waerheit
en den beweghinghen des heylighen gheests En
hier om die scripture die onder heylighen die nu
salich sijn si veruloect en vermaledijt beyde mit
liue en mit woerden alle die menschen die wa-
nen heyligh sijn en den vleysche en den bloede le-
uen want si destrueren dat xps en die oude hey-
lighen mit haren bloede mit leuen en mit ster-
uen gheheylighet en ghesticht hebben in die eere
gods **Maer** dit is die ierste becoringhe die regniert
inden vleysche daer sunderlinghe veel mensche
in dolen *Vander anderre becoringhe*

Hier na volghet die ander becoringhe en wt
hoer coemt een ander wise van doringhe
die deser ierster wisen contrie is want dese naef-
te doringhe coemt wt ene gheueyn den gheest
die grote heylicheit bewijst daer gheen in en is.

En hier mede machmē proue dat vele mensche
 vallen en ewelic dolen die nochtan gheestelic schi
 nen en heyligh. Nu verstaet so wat mensche dat
 aengrijpt een versmaet habijt en een hart leue
 van penitentie en begheuet maghe en vrende
 en certijche goet en alle troest der werlt. ist dat hi
 meer mint en meent hem seluen en sijn pfijt
 dan die eer gods so is hi onghestadich en bereyt
 tot quaden ghepensen en tot doren muallen
 en tot allen gheestliken becoringhen en dolin
 ghen want hi weret sijn werken wt eyghen
 heit sijns selfs en hi is weder boghet op hem
 seluen. en al ist dat hi gode mint en dient. dat
 is te mac om sijns selfs oerbor. En hier omme
 is sijn minne nature en niet ghenade want
 hi en is sijns selues niet ghestoruen noch hi en
 wil hem niet laten onder den vren wille gods
 en hier om en durre hi gode niet wel berou
 wen. want sijn natuer en wil ^{en} wilke mer si
 wil zeker sijn. En hier om begheert hi gode te
 hebben tot sinen wille en tot sine gherieue
 dat is dat hem god voer andere mensche sinder
 singhe si en hi sende ene engel oft ene heylighe
 die hem segghe en leer hoe hi leuen sal en of
 sijn leue gode behaghet. En sulke begheert dat

hem god sende enen sunderlinghen brief mit gul-
den letteren ofte in visionne ofte in drome vertoe-
ne sinen wille. **E**ier dit coemt die wyl vā gheeste-
liker houerden dat hem dunct dat hi werdich
is zulker sunderlicheit want al ist ghesthier
zulke heylighen dat en zullen dese mensche tot
exempel niet trecken en hier om so worden si
die wile bedroghen want dat die heylighe leer-
den en beleueden dat achten si cleyne mer si sou-
den gheern gaen enen sunderlinghen wech die
niet ghesien noch gheschoert en hadde gheweest
want so wie hem seluen meer mint en sijn
eyghen ere dan die ere gods daer wt masset vpo-
ryse dat is een houerdich gheueynst-leuen. **E**n
hier om aengripen si sunderlinghe gheroende
wisen van buten op dat si heyligh heere mochte
en oūmits die sunderlinghe wise anderē mēsche
belaghen want waer dat een hart leue is vā
penitencien en een gheroende wise van buten
sonder grote oermoedichheit van herte daer is
altoes gheueynstheit mede. **E**n hier om en con-
nen dese mēschen niet wel gheliden dat yemēt
heyligh herte dan si of dat men van yement
meer houde dan van hem want si sijn gheestelic
houerdich als die phariseusen waren. **E**n hem

Dunct dat si verstandich sijn en wils nocht an
 so sijn si ruut en plomp. Want si sette die hoeh-
 ste heylcheit in wtwendighen werken En ist also
 dat onse here ghedoghet dat hem die viant ver-
 tone in droeme en in visioen daer si in gloriere
 en hem seluen behaghen. dan worden si noch meer
 bedroeghen en so eyghen in hem seluen dat si cu-
 me vimmer-meer bekeren moeghen En dit is die
 ander wyse daer de viant die eyghen menschen me-
 de becoert die onghelatenen willen sijn en hem
 selue besitten mit ongheworden leeder. lieften die
 si tot hem selue hebben **Vander derde becoeringhe.**

Die derde becoeringhe die hier nauolghet die
 is noch subtylre te verstaen en daer in valle
 en verdolen ouermits des viants inde alle die
 ghene die een gheestelike wyse willen were en
 subtyl van sinne sijn en scale en behendich in
 natuerliken verstaen. ist dat si die natuer oefene
 willen sonder caritate en oetmoedicheit va ghees-
 te na wellust der natuer want haere natuer
 en hoer mywendighe zinne vloren en gloueren
 inden lichte der natueren En dit natuerlic licht
 besitten si mit also groter wellust en eyghenhe-
 dat hem dunct dat si alle waerheit en alle dat
 men leuen mach begripen en verstaen moeghe

sonder die ouernatuerlike hulpe gods En hier
in so worden si bedroeghen en vallen in des vi
ants raet en in een gheestelike houerdie die also
op draghende is van moede dat si zelden bekere
come want zulke manen mit natuerlike licht
ghereyken en begripen die ierste waerheit En si
willen mit hoerre const grauen en doergraden
die verborghen heymelichheit der scrifture die die
gheest gods ghedicht heuet en die enighe wijsht
En oimite hoerre houerdie so dinct hem dat si
alle die scrifture claerre en naerre en bet vstaen
dan die heylighe diden diese ghescreuen en ghe
leert en gheleest hebben want si wane die wijs
te der werlt sijn En alle hoer oefeninghe is dat
is inwendighe ymagineren en studieren en ar
guieren die scrifture also verre als sijn doren
doen En ander menschen die een eenuoudich
heyligh leue leyden of een hart leue van peniten
tien die achten si alle groue ziele en beeste wat
si beaghen hem seluen bouen allen andere mes
chen En si hebben meer inwendighe finakes
en vroude in dien dinghen die si mit redene va
binnen beuinden en verstaen dan in dien din
ghen die bouen redene sijn diene ghelouemoet
en die ons enighe zalicheit gheuen en hierom

soe sijn si als onghelouighe heydene mensche
 die godt nie ghenae en worden Alsoes so wille
 si nuwe of nauwe dinghen wtspreken mit
 lust der natueren want si werken en spreken
 wt eyghenheit hoers selfs en daer om moete
 si hem seluen behaghen en eyghen eer zoeken
 en houerdie bewisen al en merken sijn selue
 niet En alre meest so hebben si een swaer wese
 van bute en een ryp beset aenschijn en een op
 draghende omveerdighe maniere tot anderen
 menschen En si nemen gheerne grote costelike
 noottunfte haere lichaems in allen dinghen
 en si begheeren dat men hem eere biede en dat si
 gheacht sijn bouen anderen menschen **Eier**
 dit is die derde wise van becominghen Hier mede
 soe werden bedroegghen alle die subtil mensche
 die in natuerliker wijsheit of gheleeder const
 hem seluen verheffen en behaghen en mit he
 seluen en mit hoeren eyghenen licht climme
 willen sonder die ghenade gods. **Vandemeder**

Hier na volghet die vierde **becoringhe**
 becominghe die noch alre meest is te ontfie
 want die daer in vallen si verdolen so verre
 van gode en van allen dogheden dat si cume
 ommermeer weder keren moeghen en dat

sin alle die ghene die sonder oefeninghen van
doechden mit ene onghelouen verstaen hoer
menselike zinne in hem beuinden en besitten
mit bloter ledicheit hoers gheestes in hoere na
tuieren want si vallen in een yedle blinde ledich
hoers wesens en werden ontachtsam alre goe
der werken van buren en van binnen want
si versmaden alle inwendighe werke. dat is
willen. weten. minnen begheeren en alle werke
like toedoghen tot gode mer hadden si ye in
allen hoeren leefdaghen een vre gode ghemint
en ghemarigher doechden ghesmaect si en mocht
ten tot desen ongheloue niet comen want en
ghelen en beylighen en xps selue die zullen
ewelike werken minnen en begheeren. dancke
en louen willen en weten en sonder dese wer
ken en mochten si niet salich sijn En god sel
ue en wrochte hi niet hi en waer noch god noch
salich En hier om so sijn dese ellendighe mensche
zwaerlike bedroeghen. want si ontslapen en
ontsmacken en zeluen in menseliker natueren
rusten En als si dese ruste in hem beuinden
sonder mine en sonder oefeninghe van doech
den so willen si se besitten en daer bi bliuen
En hier wt so coemt grote ongheloue ende

verleerde valsche waerheit van gheeste ~~En alle~~
~~die hier toecomen~~ En alle die hier toecomen
 dat sijn eenuoudighe menschen die gheoefent sijn
 in degheden of die ghene die ghestorue sijn hoers
 selues. al hebben si hem langhe gheoefent in gro-
 ter penitentie sonder rechte meeninghe en min-
 ne tot gode. deser lude wise is een stille neder sit-
 ten des lichaems sonder werc mit ledigher on-
 ghebeelder sinlicheit inghekeert in hem selue
 En om dat si sonder oefeninghe sijn en sonder
 minlike aensteuen aen gode soe en door liden si
 hem seluen niet mer si rusten in hoers selue
 wesen En also is hoer wesen hoer afgot swar
 hem dunct dat si hebben en sijn een wese mit
 gode en dat is onmoghelic En hier om so sijn
 si alre swaerlicste bedroeghen also ic die wile
 gheseyt hebbe

Mer nu staet ons te zien hoe een reghelic
 mensche dese vier becominghe en alle beco-
 ringhe weder staen moeghe en vernemen en
 gode eerlike leuen en hem seluen en allen goe-
 den menschen oerberliken Dien dit gheschieden sal
 hi moet ander weghe totten rike gode gaen
 dan ghi nu gheschoert hebt Want hi moet hem
 setten in die nederste stat onder alle mensche

als een arme zunder die van hem selue mer
en heuet noch en vermach noch en wil sonder
die hulpe en ghenade gods En op dese nederheir
mach hi fundieren een hoghe leuen op dat hi bi
nen roepe altoes here ontfermt v mijns arms ^{va}
zunders en hebbe een enich toeuertact in die
goetheit gods En hi sal aengripen die ghebode
gods en der heyligher kerken en die sal hi mene
te houden en daer in te bliuen also langhe als
hi leuet en hi sal sijn redene volghen en ghehoer
sam sijn en allen menschen daer hi bi is also
verre als hit verstaen mach darter vrede in le
ghet en een steruen En hi moet sijn natuer
en sijn zinne bedwingen en wederstaen te
ghen alle onghoordinnerde lust en hi sal hem
selue pinen te laten en sijns selues te steruen
en sijns eyghens goetdunckens in allen daer
hi mach daer doeghet in legghet En hi sal sijn
cruce draghen en xpm nauolghen in penitentie
en in abstinentien bescheydlic na vermach
sijns lichaems en sijner natueren En hi moet
hebben gonst en rouwe en een ghemeen minne
tot allen menschen niemant wighescheyden
En hi sal gode ghehoersam sijn en eens wille
mit hem sijn in allen dinghen en hi sal sijn bli

De en verduldich in allen doghen en zacht ende
 goeder tieren allen menschen daer hi ver lieers
 in vermoedet of gheuoelt totten doghden wert
 Onghueynsde waerheit sal hi hebben tot sine
 oeuersten en tot allen goeden menschen waer
 dat hi se weet. **W**erken der caritaten en der of
 farmherticheit sal hi oefenen in alre noot mit
 gonsten mit woerden en mit werken en mit
 allen dat hi vermacht mit bescheydenheit. **E**en
 swaer omwerdich wesen en glachlike woerde en
 een rijp aenschijn sal hi tonen gheueynsde menseke
 daer hi se weet en bekent. en al dat hem redene
 leert en die heylighe scrifture en alle goede menseke
 dat sal hi hem pinen te leuen na sinen vmoeg
 ghen en na bescheydenheit. **I**c mocht v veel
 meer punte zetten van goeden zeden en vand
 heylighen oefeninghen. mer heb di den grom den
 ic v gheseyt hebbe. so vindi in v selue mitter hul
 pen gods al dies ghi behouet. **E**n dit is een ghe
 meen wise van doeghede die allen menseke noot
 is die god behaghen zullen en alle betoringhe
 overwinnen. **M**er ic begheere dat wi noch dieper
 onser inwendicheit waernemen op dat wi
 slacere en naerre beuinden die rijcheit gods
 die in onzen gheest leuet. **E**n hier om zullen

So ons inkeren en leueren onse blote onghelucke verstandicheit der onbegripeliker waerheit gods en die zullen wi vinden in ons ghebeelt en ons weder ghebeelt in hoer en also sijn een mit hoer. En dit is die claeftste stemme daer wi den sone gods mede roepen en mit sijn crue besinnen mit deser hogher eeren zulle wi weder comen tot ons seluen en zullen ons wederbughen voer die almeeghende goetheit gods in een vermeten ons selues in ghedoochtfahende alle dat te liden dat god ghestade wil op ons in tijt of oec in ewichheit. En dit is die grundeste stemme En aldus ghinc xpc neder nader menscheit en verdiende ons ewich leuen. En hier mede aenroepen wi die gherechticheit gods en gaen mit xpc neder in die grondelose diepheit die nimmermeer vergromt en wert. **M**it deser dieper nederheit zullen wi ons op reften mit vrien moet in die oeuerste hoochheit en mit allen enghelen en mit allen heylighe in xpc ihesu sullen wi gode minnen. danckē en louen nu en inder ewichheit. En dit is die blydste steme daer wi mede aenroepen die heylighe deuondicheit en die zullen wi vinden wonen in ons mit volheit alre gauen en ons mit alle

doechden weder boghet in die gortlike enicheit zul
 len wi wulke vlieten mit milder goetheit gods
 en zullen deruloren mit milder herre hemel
 en eerde mit gracen en mit glorien en mit
 allen goede dies ene yegheliken noot is. **D**it is
 die zuerste stemme daer wi mede aenroepen den
 heylighen gheest en daer wi mede besute wyssht
 der minnen en mede een werden **E**n als minne
 aldus den gheest beuaet in enicheit soe gherijnt
 si des gheests leuendicheit en doer hem sinake
 hoer grondelose rijcheit en dan wert beweghet
 mit luste al des menschen inwendicheit **E**nde
 hier of comet ghieren en crighen inder minne
 onghieeryntheit **E**n dit is die verborghenste ste
 me daer wi minne mede aenroepen dat si ons
 overte en versinde in hoer afgrondicheit. daer
 alle gheesten hoers werts folgieren en willen
 der ghebruikelicheit. daer openbaert hoer die
 duister stille die bouen alle wisen ledich staet
Daer in sijn wi ghestoruen en leuen boue ons
 selfheit want dat is onse ghebruken en onse
 hoecste salicheit daer is een ewich swighet in
 onse ouerweshicheit **D**aer en wert nye moer
 ghesproken inder psone enicheit. daer en mach
 oec niemant comen sonder minnen en oefenn

ghe der doegheden in gherechticheit En hier
omme sijn si bedroeghen die ghene mitter val
scher ledicheit En aldus souden wi vernimme
alle becoringhe en alle des viants behendicheit
En dese hoecheit van leuen mochten vele me
schen haestelic veruolghen waert dat si hem
alsoe vroemelic en alsoe wijselic oefenden als ic
mi hier gheset hebbe mer het is herde smaer en
onghemint en oec mitten menighen onbekat
hoenie vleysches en bloets en eyghen wille ster
uen sal En hier om en sal niemant van hem
seluen groter heylcheit ghelouen noch vmaede
want het is vele affectie dat is ingheboren
lust der naturen. eenwillicheit en eyghe goet
duncken. ofte meynichheit. daer men groter
heylcheit acht en waent. Want alsoe langhe als
die mensche is onder sijn vierich iacer. soe is
hi zeer neyghelic. affectioes en onghestadich in
nature. en zweet die wile gherief. smaer ende
wellust in sijnre oefeninghe dat hijs nochtan
seluer niet en verstaet. en alsoe is sijn oefenin
ghe mit naturen ghemenghet En daer hi
waent voeden gheest en heylich leue daer voeden
hi onghestouen eyghenheit sijns selues ende
bloete naturen Ende hier om spreect Eene

Dragonius. dat die priesters der ouder wit arbeiden en dienden inden tempel tot hoere verrijck iaren en daer na ware si hoeders des tabernakels. Want dan was die natuere in hem meer vercoelt en ofnemende en alsoe worden si bergheseder en ghesatet in hem seluen ommits lanchteu hoere goeder werken. Inden vijffstichsten iare soe laetmen die eerde rusten inder iocdster wet en alle scout wert verlaten. en alle gheuagghene verlost en alle knechten worden van die vii vrier gheboerte ware en een yeghelic quam weder tot sinen erue dat sijn of dat sijnen vorderighe weest hadde. En aldus wil ic nu segghen want oer dat wi die gheboerte ons heren ihu xpi ontfanghen hebben in ons dan moete wi diene arbeiden en pinen inden tempel gods dat is in ons selue mit penitencien en mit heyligher oefeninghen alsoe langhe dat wi mitter hulpen gods verduen en verninnen onse sundighe eertse leuen en alle dat gode en der dogheden conuatie is in sunden. en in woerden en in werken en in al onser oefeninghe. also dat minne alsoe machich word in ons dat si ons verheffe moeghe in die ouerste hoerheit die si selue is. en dan sal hoer goetheit al onse inwendicheit oer-

vloeyen en vernullen mit alse groter wellust en
vroude dat al onse eerde ledich ligghen sal en rust
ten want onse wtwendich certsche mensche die sal
tot dier tijt ledich staen van allen arbeit en va
alre oefeninghe En dit is onse vijftichste iaer der
verlatemissen en der vrouwen dat men Jubeleus
noemt in hebreusch talen **H**ier tellen wi
vijftich iaer vander tijt dat xpc die gods soen in
ons ghebooren is En dit is onse heylighe roemische
vaert want hier wert alle stout der sünden ver
gheuen en quijt ghelaten en alle gheuanghe
nisse werden verlost want alle bande van on
gheordneden lieften tot enigken creaturen
die storen en gaen te niete En knechte werde
van die van vrien edele sijn dat sijn die oecste
crachten der zielen die werden alse van dat si in
hoerre verheueheit gode minnen. danken. louen.
en dienen moeghen in alrewijs sonder enich he
der des vrients der werlt en des vleysches mer
die zinne en die veelike crachten die moete altoes
dienstknechte bliuen daer si werken want si sij
vleysche en wte vleysche gheboore En hier om liet
mensche gheworden si souden den vleysche volghen
en dienen en hoer werken souden ghebreeclic
sijn en ieghen redene en onghoordniet **E**ier
Le

Sier mede comen wi weder tot onsen eyghene
erue dat wi mit onsen zunden vercoft en v
teghen hadden. En aldus so werde wi gheuari
ghe hoeders des tabernakel gods. als wi na se
te paulus lere onzen lichame in heylicheyden
en mit crachten ons gods alle becoringhe verni
nen comen. En mit vrien moede onghesindert
verheffen boue alle dinc in dat ewighe goet dat
onze erue is en onze salicheit. dat ons allen dat
ghesche die helpe ons ihu xpc die om onzen
wille becoert wert vanden viant en die wile
vander werlt en die ons dat erue sijn vaders
ghesoft heeft mit sijnen duerbere ^{bloede}. En dat zullen
wi onghesindert mit hem en in hem besitten
inder ewicheit. Amen

**Dit ghebet salmen lesen als men gaen sal
totten heylighen Sacramente**

O leuende vrucht gheuer alre zueticheit. O
du wonderlike paradys. Du zuete droepel
van cypres inden wingaert van egadri. wie ghe
uet mi dat ic di also ontfuene welic dat di ghe
lustet tot mi te comen en bi mi te bliuen ende
mer vi mi te scheidē. O grondelose goet. dat

lustich indy den
doveren mont

hemel en eerde veruulset nerghe di huden also tot
mi mit dijne ghenaden en en versmae mi niet
O here al en bin ic dijns niet weerdich doch soe
bin ic dijns nootturftich O here du hebe hemel
en eerde gheschapē mit enē woerde maec ghesont
mijn arme ziele O suete here doe mi na dijne
grondeloser ontfarmherticheit en niet na mijne
verdiene du sijste dat ontfchuldighe ghecoffende la-
meken dat worde alre menschen sunden wert ghe-
offert O wonderlike wel smakende brood dat soe
zueten smact inkeuet na elcs menschen begheere
Hake huden lustich inden doren mont mijne re-
ken spise en dranc sterke mi en vertiere mi ende
verenghe mi mit di Du ewighe wijsheit coem
huden crastelike in mijne zielen dattu alle mi-
ne viande verdaues en alle mine ghebreke ver-
smeltes en mine zonden wegheues Verlichte mi
ne verstandnisse mitte lichte des waren ghelo-
ues en ontfont minen wille mit dijne mine
Verlaet mine suetheit mit dijne vroliker-
teghenwoerdicheit. ghif mi mine en craste tot
doechden beware mi en alle menschen en verle-
ne ons in onsen eynde dat mi di ghebruike moe-
ghen in ewigher salicheit Amen ~~En ghebet~~

In Ere ihesu xpi Aendencke aen mi en vergere

al mine werken mine woerde en ghedachte dat
ic desen dach en alle die tijt mine leuens moet
ouer brenghe in dinen wille. ghif mi dine we-
se. minighe berouwinghe des herte. oetmoedicheit.
puurheit der consciencien dapperheit des moets
op dat ic versmaede alle eertlike dinghe en alleen
aenschouwe hemelsche dinghen. ghif mi dat ic die
sunden moet haten. en die gherechticheit moet
minnen en nimmermeer. of en ga in den weghe
der vresen here neme van mi sonduoudicheit
eertlike dinghen. lust der gulsicheit. mine des
ghelts. die zachte des toerns. droefheit der werlt
traechheit des herten. ydele blysscap en wrede ho-
uer die here plante in mi die doeghet en castijn-
ghe des vleysches. een luten der sunden. reynicht
des herte. willighe armoede. wanachtighe ver-
duldsicheit. gheestelike blysscap. ghestadicheit des
ghemoets. berouwe van sunden. oetmoedicheit
ongheuenichheit broederlike mine. here bewaert
minnen mont dat ic niet ydelike en spreke op
minnen euen maghe noch op ghenen creature
op dat alle tijt dyn lof si in mine monde en
in mine herten. bewaert mine oghe dat si niet
en begheeren te sien die weelden der werlt. mer-
minnen ghehele duud segghe myn oghe sijn alle

Wijt totten here. Want hi sal wt den minne voete
vanden stricke. **T**otti hebbe ic ghescheuen mine
oghen du die woenste inden hemel. bewaer mi
ne oren dat si niet en horen achter sprake noch
loegheue noch ydel woerde. mer altoes moeten
si syn opghedaen te horen dijn lof ende dijn ere
bewaert mine voeten dat si niet en gaen inde
mech der scanden en der oneren mer stadich moe
ten bliuen inden dienst dijns loues. **h**ere ma
ke heyllich mine hande dat si niet wighereet en
werden tot quaetheiden. noch mit enigher han
de onreynicheit beulact worden. mer alle tijt
opgheseuen in suueren en reynen ghebede totti
sonder ophouden. op dat ic mitten yphere mach
spreken. Die oplichtinghe mijne hande moet sy
een offerhande der vespijt. **D**u die leueste ende
regnerste in ewicheiden amen

Dese naghgeschreuen bedinghe saltu enissen
wte wonden ons heren ihesu xpi. want
hi heeft se ghesouet alle den ghenen diese mit
groter begheerten in oetmoedicheiden enissen
de syn. **D**u salt tot elker wonden rusten ende be
kennen sine minne en dijn ghebreke en du salt
dine vergachtighe vuk wonden dijne onbeken
der onwetender zunden totten hemich vlietende

zuere wonden ons liefs heren draghen Ende salte
daer wt ziken die helende zalue die dine vule
wonden te gronde helen mach.

Vader onse die bist inden hemelen

Ovader alre ontfarmherticheit Ic arme on-
ghernaecte sundighe mensche dancke di
dijne vaderliker ontfarmigher trouwen die
du mi bewijst heueste in menigher wijzen Ic
oeverdencke en bekenne dat ic niet weerdich
en bin dat ic dijn kind heete want ic nye kinth-
ke vrese noch minne totten ghewan noch di-
nen godliken aville noch dinen ghebode nie on-
derdanich en was als ic di schuldich bin dat is
mi leet En begheer mi een ganste zoene mitti
te maken oomits die werde beteringhe dijns
enghebozen soens daer hi mede alle mensche-
ke gheslachte versende doe hi genden cruce stot
dat hi mit sinen bloede gheschreue heuet ende
mit sinen vijf wonden beseghelt. dies vmaene
ic di en begheere dattu mi tot ghenaden ontfan-
ghes en laet di ontfarmen mijne stammeliker
armoede dat ic so ghenadeloes bin en alre doech-
den blaot en ghif mi een achnoeste van dine
riken dijssche allen dijne wtuercoerme in he-
melike en in eerrike. welker gheslucert. vcluert.

ghemoede di

en verheuen hebste dat si din hemel sijn ghe
worden dier begheer ic te ghemeten. want ic
van mi seluen niet en hebbe dan ghebet dat mi
ghemoede gheslaert werde en alle tijt mit haer
minne opdinghe in din vaderlike harte door
die hemelsche poorte der wonden ons liefs herē
ihū xpi dat alle minne gheset ende werken di
ontfanghe worden in ewichheit alle des minner
liken ghebedes en der volcomenre werken dyns
eenghebornen soens en alre dinnre dienre in he
mel en in eerse dattu mijn soude onnuttighe
bet en minne cleyne minne ende werken onnuttig
haerre crachtighen minnen ontfanghes. Nu
spreke totte lichterē doere. **V**ader ghesey
ghet werde din name.

O zweet vader en ghebronne minne **J**ear
me ghebronde mensche vermane di en
dancle di der bitterre smerte dinnre doegin
uenre wonden die du door minnen quade ont
fanghes en begheer dattu mi mit zweeten zake
dinnre dinnre heimvolierender dieper wonden
doer vlietes alle dier vergichtighe vult wonden
minne omverender en onbekender zonden
dat die te gronde gheheest worden en minne
ziele inder crachten dyns weerden bloet aan

